

politički **ZATVORENIK**

GODINA IX. - OŽUJAK 1999. - CIJENA 10 KN

BROJ **84**

ENCYCLOPAE-
diæ, seu Orbis disciplina-
rum, tam sacrarum quam pro-
phanarum, Epistemon:

PAULI SCALICHII DE LIKA,
COMITIS HVNNORVM, ET BARO-
NIS ZKRADINI, S. T. DOCT.

EIVSDEM,

THESSIS Mysticæ Philosophiz.
Eulogus, seu de anima separata, eiusq; paixione.
De iusticia eterna, seu uera promissione, Gradatio.
Exilium, seu de uera Christi-doctrina, & de sola fide iustificante,
Ephesia disputatio.
De chorea Monachorum, seu cœtu Antichristi.
De Labiryntho Romani Antichristi.
De Illustrum origine.
Reuolutio alphabetaria, seu perfectissima ad omne genus scien-
tiarum Methodus.
Dialectica contemplativa, ad consequendos scientiarum habi-
tus perquam utilis ac necessaria.
Conclusiones, in omni genere scientiarum, mille quingente
quinquaginta tres. olim Bononiæ primū, deinde Romæ
propositæ, De mundo archetypo, Intellectuali, Cœlesti,
Elementali. Minore, & Infernali.
Dialogus de Missa.
Glossa in trigintaduos articulos Canonis Missæ, ex Apostolo.
Epistola ad Romanum Antichristum.
Encomium Scientiarum.

A. FESCHI I.C.
A.S.
co I.C. Lr.

BASILE AE, PER IOAN-
nem Oporinum.

Sigismundus Ritter
Brix., 1782

- Kronologija ratovanja zastavama u Istri
- Kurdi - narod bez države
- Hrvatski nacionalizam uoči Drugoga svjetskog rata
- Zagrebačka rezolucija pred tijelima OUN
- Društvene vijesti
- Dokumenti, sjećanja, svjedočenja

HOD POD KRIŽEM NACIJE

Što je to korizma, nije potrebno objašnjavati vjernicima Katoličke crkve, ali vjerojatno to ne znaju mnogi od onih, koji se sad guraju pred oltar. Svojom nazočnošću između pravih, istinskih vjernika jedino pobuduju samilost zbog nespretnosti koje čine pri obredu sv. mise. Ma, jedva da se znaju prekriziti i uvijek krajčkom oka gledaju što kad treba učiniti, kad ustati, kada sjesti ili se prekriziti. Da, upravo tako!

Znam da bi to Sv. Pavao razumio prije od nas, jer je i sam bio obraćenik. Jedino što su sadašnji konvertiti to samo izvana, a duše im ostaće ledene i prazne. Dok sam se pripremala da nešto napišem za ovaj preduskršni broj našeg *Zatvorenika*, pade mi oko na misao iz korizmene poslanice zagrebačkog nadbiskupa: "Dajmo novo lice svojoj Domovini".

On veli: "Prilike u Hrvatskoj su prezahtjevne, da nas ne bi ozbiljno pozivale na susretljivu pomoć tolikim siromasima, nezaposlenima, starima i bolesnima. Naša ljudska i kršćanska solidarnost treba se jače iskazati u ovo korizmeno vrijeme. Dužni su to više oni kojima je više dobro." I dalje veli: "U našim hrvatskim prilikama potrebno je i nadalje izgraditi izravno i zrelo rodoljublje i domoljublje kao oblik zahtjevne ljubavi prema bližnjem.... Ljudi spremni prodavati dušu za bogatstvo, uspjeh i vlast, siju smrt u sebi i oko sebe."

Koliko snage izvire iz ovih par riječi! Zaista se moramo zapitati: a što mi, kao pojedinci činimo? Ima li mjesta u našem srcu da to provodimo? Nismo li i mi isti kao i drugi, da se samo guramo pred oltar, a ne znamo se kršćanski ponašati?

Korizma je vrijeme pokore. Majka Terezija nam je ostavila primjer i poticaj: Učinimo nešto lijepo za Boga, a to je podijelimo ljubav i pomoćom onima u nevolji. Svi smo dužni odazvati se poticaju naših biskupa i Majke Terezije. Svatko neka otare jednu suzu onima koji vape za našim razumijevanjem i pomoći.

U ove dane, na izmaku zime, više je vremena kratiti vrijeme novinama. Tako prevrćeni različite novine nailazim na izazovne napise i reagiranja ljudi. Novinarka Branka Juriško u *Vjesniku* od 17. veljače piše: "Najblaže rečeno, neodmjerenje izjave zapljuškuju zbumjeno pučanstvo kojem je sve manje jasno tko je kome lisica, a tko vuk ili zec; tko je ustaša, a tko demokrat. Primjerice, za Radimira Čačića u HDZ-u su prevladale proustaške struje, a Vlado Gotovac je utemeljenje različitih zajednica vladajuće strane ocijenio kao stvaranje 'korporativnog društva' ili, jednostavnije rečeno, fašizma. Oni mudriji, poput Ivice Račana, brzo su se oprali od te optužbe ne želeći 'saditi tikve' ni s onima s kojima gotovo svakodnevno dogovaraju izbornu strategiju."

Novinarka dalje razmišlja: "Najblaže rečeno, neodmjerenje izjave zapljuškuju zbumjeno pučanstvo... Zapravo najveći bi gubitnik u krajnjem zaoštravanju na političkoj sceni bila teško izborena hrvatska država, u kojoj bi ponovno nejedinstvo Hrvata zaprijetilo katastrofalnim posljedicama."

Ne smijemo olako prelaziti preko toga. Što se ponovno sve glasnije upinju sljedbenici i Štovatelji Tita. Nedavno je u Splitu proslavljen 56. obljetnica 9. dalmatinske divizije. Pišu da je na toj proslavi bilo 50-tak partizana i partizanki. Ali zahtjevno su tražili vraćanje da se Splitu vrati ulica Josipa Broza Tita. Vele, ako od Tuđmana ne dobijemo privolu i potvrđan odgovor, svoje pravo potražit ćemo pred Europskim sudom. Tako veli Miroslav Čurin, A društvo "Josip Broz Tito" u Hrvatskoj već okuplja više od 2500 članova, rekoše u Splitu na skupštini kojoj je nazočilo 20 članova ispod velike Titove slike i petokrake crvene zvjezde.

U *Večernjaku* od 19. veljače uočljiv naslov: "Šavar okupio 100 mlađih ljevičara". Damir Hršak, upitan hoće li te organizacije mlađih ljevičara surađivati i s drugim organizacijama mlađih rekao je: Da, ali ne i sa Mladeži HDZ. Dakako da ne, jer se idejno podpuno razilaze u državotvornim i moralnim načelima kršćanske provenijencije, a SRP idejama Marx-a i Engelsa.

Kako ne bismo bili uznemireni i zabrinuti zbog tolikih strašnih podmetanja, koje se, pa i ako pod fašničkom maskom čine, i rugaju Hrvatskoj. Zar je i to moguće?

Don Mate Stanić iz Makarske u *Slobodnoj Dalmaciji* od 19. veljače zgraža se nad sljedećim i veli: "Sto trijezan misli, pijan govori." Opisuje on fašničku povorku koju je gledao. I čovjek zanijemio - svojim očima ne vjeruje, ali i uši čuše, pa on o tome piše, citiram: "Sto su izrugivali Papu u njegovu papamobilu možda bih nekako to mogao i proglutati, jer znam da za njih ništa nije sveto. Ali, kada su se pojavila kola na kojima je sjedila žena koja je u jednoj ruci držala domovnicu s hrvatskim grbom, a na svom krilu pseto i kreštavim glasom neprestano ponavlja: 'rodio se jedan Hrvat', osjetio sam bol i žalost. Zar u ovom gradu ima takvih ljudi koji su spremni tako javno blatiti i ponižavati svoj hrvatski narod?"

Zar se nad ovim, o čemu novine javno pišu (a vele, nema slobode javnih medija), ne treba duboko zamisliti? Zar ovo posljednje nije za svaku osudu, a bogme i za pravne sankcije po zakonu, jer se naša svetinja - grb, izlaže poruzi, a svakog Hrvata vrijeda da smo pasji nakot. Koja to demokracija može podnijeti, pitam ja vas.

Vaša predsjednica
Kaja Pereković

ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDsjEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA

Mato Marčinko, Višnja Sever,
Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar,
Jure Knezović

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREĐNIŠTVO I UPRAVA

10000 Zagreb
Trg kralja Petra Krešimira IV, br. 3
tel: 01/46 55 301, fax: 01/46 55 279

LEKTOR
Mario Bilić

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 10 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 120 kn
za inozemstvo: Europa 240 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 480 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplate tel.: 01/46 55 301,
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglašnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo: 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Slika na naslovnoj stranici:

Prvi spomen riječi enciklopedija: Pavao Skalić
(1534.-1575.) - "Zbirka sveukupnog znanja ili
ciklus kako sakralnih tako i svjetovnih
znanosti" (Basel, 1559.).

Slika na predposljednjoj stranici:

Diploma dodijeljena Zorki Sever, u Osijeku,
30. rujna 1928., rad grafičara Ivana Rocha

Slika na posljednjoj stranici:

Joannes Blaeu: *Illyricum / Hodiernum*
(Amsterdam, 1669.)

OD PODANIKA DO GRAĐANA

Politička, kulturna i gospodarska zbivanja u Hrvatskoj posljednjih desetak godina potvrđuju davnu postavku da je puno lakše zbaciti tiranski sustav, pa čak i uspostaviti vlastitu državu, nego od podanika postati građaninom. Činjenica da se u Hrvatskoj još hoće osobne hrabrosti, da bi se reklo što se misli i mislilo ono što se govori, najjasnije pokazuje kako smo još daleko od slobodnog društva, od društva u kojem je sloboda toliko neupitna da se pitanje njezine obrane ne postavlja svaki dan iznova.

Ta se nesloboda očituje u dva temeljna oblika. Prvi se ogleda u odnosu prema tzv. međunarodnoj zajednici, tomu raznorodnom i počesto jedva prepoznatljivom konglomeratu nacionalnih i nadnacionalnih silnica, političkih i gospodarskih interesa. Mi, koji smo tijekom tolikih stoljeća patnjama, krvlu i životima najboljih pojedinaca plaćali težnju za neovisnošću i suverenošću, kao da smo jedva dočekali trenutak u kojem se te neovisnosti, te suverenosti želimo odreći, ustupiti je nekomu drugom, dati nekomu drugom da opet odlučuje u naše ime.

Kažu da to činimo iz plemenitih i nesebičnih pobuda, u ime visokih ciljeva, u ime "Europe", u ime "civilizacije", "tolerancije", "napretka", "europskog zajedništva". Nu, nisu li nam uvijek pred oči stavljali slične "plemenite" ciljeve? Nisu li uvijek potezani slični patetični argumenti? Ima li bitne razlike između "obrane kršćanstva", "slavenske solidarnosti i bratstva" i suvremenog poziva na "ujedinjenu Europu"? Jer, ni onda, kao ni danas, nije bilo niti je moglo biti kakvih jamstava da se ta "kršćanska Europa" ili to "slavensko bratstvo" ne će prometnuti u vlastitu suprotnost i postati instrumentom održanja našeg ropstva!

Ali, to se u Hrvatskoj danas ne može slobodno kazati. To se može izglasovati u jednoj uzornoj švicarskoj demokraciji, to se može izraziti i za to se može legitimno zalagati u jednoj demokratskoj Norveškoj ili Švedskoj, u jednoj Britaniji, Francuskoj, Austriji, pa čak i Njemačkoj. Ali u Hrvatskoj - ne! Pitati o razlozima srđanja u "integracije", u Hrvatskoj je 1999. jednako pogubno kao što je bilo pogubno 1918. ili 1945.

Danas to znači dragovoljno preuzimanje etikete "primitivca" ili "dinarca". Jer, misliti neovisno, danas u Hrvatskoj znači misliti tuđom glavom, i to nužno nehrvatskom, ponkad i protuhrvatskom. U ime slobode oduzeta je sloboda misli, umjesto terora beogradske čaršije nametnut je teror Atomiuma i Bretton Wooda. Naše sluganstvo danas se naziva kooperativnošću, a naš ugled mjeri se mrvicama ili oglodanim kostima, koje nam s prezirom dobace oni s kojima bismo se tako rado i tako nepotrebno poistovjetili. Sve to ne bi bilo moguće bez našega kompleksa manje vrijednosti, bez strasne žudnje da drugima dokažemo kako smo itekako kadri biti sluge (pardon, konobari!).

Ali, taj kompleks poslušništva ne postoji samo prema vani. Štoviše, prema vani on ne bi bio moguć, ili bar ne bi prevladao, da nismo odgojeni u poslušništvu prema unutra, tj. da smo u stanju u vlastitoj domovini i u vlastitoj državi živjeti bez svetih krava. Većanstveno postignuće neovisne države počesto nam zatvara oči pred spoznajom da je prošlo vrijeme države u vlasništvu patrimonijalnoga gospodara, da država ima neku drugu svrhu i zadaću. Ona postoji da bi svojim građanima omogućila i osigurala slobodu i blagostanje, a ne da bi služila kao isprika za svaku teškoću i pokrivalo za svaki zločin i svaku zloupotrebu.

Dakako, mi prekratko živimo u vlastitoj državi i u sustavu političkog višestranačja, pa se mnoge teškoće nisu mogle u cijelosti izbjegići. Dobar dio njih strukturne je naravi i baštinjen iz razdoblja kad na njih nismo mogli utjecati. Situaciju je još otežao krvavi višegodišnji rat. Stoga nije najveće zlo u teškoćama s kojima se kao narod i država susrećemo. Zlo je u tome što ne pokazujemo zrelost u ophodjenju s tim teškoćama. Zlo je u tome što kriza ovozemaljskih, prolaznih auktoriteta kod nas izaziva strah i uzetost, ne potragu za slobodom, nego potragu za novim gospodarom. Zlo je u tome, što od podanika još nismo postali građani.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA:

BUDUĆNOST HRVATSKOG NACIONALIZMA (II)	3
Dr. Ivo KORSKY	
RAT ZASTAVAMA U ISTRI	4
Vlado JURCAN	
KURDI - NAROD BEZ DRŽAVE	6
Jure KNEZOVIĆ	
PISMA IZ ISTRE	10
Blaž PILJUH	
STEPINAC I MASONSTVO (III.)	11
Dr. Ivan MUŽIĆ	
Novi velkosrbski memorandum nazvan Deklaracija (19.)	14
Mato MARČINKO	
Fašizam i nacionalsocijalizam u demokratskoj Europi 1919.-1945. (VIII.)	16
Tomislav JONJIĆ	
HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (5.)	19
Tomislav HERES	
I BI GRAD ŠIBENIK (II.)	21
Mato MARČINKO	
FINANCIJSKO IZVJEŠĆE ZA 1998.	22
LATVIJSKA UDRUGA POLITIČKI POTLAČENIH	25
Jure KNEZOVIĆ	
BLEIBURG ŽIVIH	29
Radovan LATKOVIĆ	
Stradanja Hrvata u koprivničko-križevačkoj županiji (XII.)	31
Stjepan DOLENEC	
Žrtve rata i poraća župe Rasna (u občini Š. Brijeg)	33
Ivan DUGANDŽIĆ	
MOJE SJECANJE NA KRVAVE DANE	42
Mijo MAJSAK	
OLUJNA NOĆ	43
A. TOMLJNOVIĆ - SAMAC	
SMIJEH IZA ŽELJEZNIH REŠETAKA	48
Bruno ZORIĆ	
MUSA ĆAZIM ĆATIC	50
Mirsad BAKŠIĆ	
POKOPANI POSMRTNI OSTATCI JOSIPA SENIĆA	54
SVIBANJ 1945. U BRITANSKIM DOKUMENTIMA (V.)	56

Dogodilo se u veljači 1999.

1. II. - Nakon što je državno odvjetništvo odustalo od gonjenja, Nada Esperanza Šakić puštena iz pritvora. Odluka izazvala prosvjede nekih židovskih organizacija (ali razumijevanje B'nai B'ritha), srbsko-jugoslavenske javnosti i subnoro-vaca u SAB-u.
4. II. - Na sjednici Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH prihvaćen sastav Vijeća ministara. Supredsjedatelji H. Silajdžić i S. Mihajlović, a dopredsjednik N. Tomić. Ministrom vanjskih poslova i dalje ostao J. Prlić.
10. II. - Predsjednik Republike oduštovalo u dvodnevni državni posjet Turskoj. Podpisano šest sporazuma, a Ankara zamoljena i dalje pomagati u produbljivanju odnosa između Zagreba i Sarajeva.
15. II. - Ministar obrane Pavao Miljevac u Tel Avivu podpisao sporazum o vojno-tehničkoj suradnji Hrvatske i Izraela.
22. II. - Milena Žic-Fuchs imenovana ministricom znanosti, a Ivan Đurkić ministrom poljoprivrede.
22. II. - Ministar Granić priobčio kako Hrvatska nema nikakvih podataka da se protiv Ive Rojnice vodi iztražni postupak u Argentini ili bilo gdje drugdje. Vijest potvrdile i argentinske vlasti.
24. II. - Ni dva dana nakon proteka roka, Parlament Federacije BiH nije potvrdio sporazum o posebnim paralelnim odnosima s Republikom Hrvatskom, jer da se o tome najprije treba očitovati Parlament BiH. Hrvatski zastupnici pridružili se Westendorpovu zahtjevu da sporazum ratificira federalni parlament.
26. II. - Ministar vanjskih poslova dr. Granić predao bosanskohercegovačkom veleposlaniku 12 aneksa Sporazuma o posebnim odnosima, koje je izradila hrvatska vlada.
26. II. - U redovitom godišnjem izvješću State Departmenta o ljudskim pravima, Hrvatskoj predbačeni uobičajeni nedostatci demokratskog razvijanja.

Gospodine glavni uredniče, dragi kolega!

Već dulje vrijeme želim Vam pisati ili, točnije izraženo, razgovarati s Vama pisanom riječju. Primivši prosinački broj *Političkog zatvorenika*, počeo sam u glavi sastavljati misli i opažanja za taj razgovor, no različite obveze onemo-gućile su taj razgovor, koji će ostati nedorečen i nezabilježen, kao što se većina mojih tema ne može utjeloviti, dijelom radi pomanjkanja vremena, a dijelom i mojom krivicom, o čemu ću, možda, drugi put pisati.

"Budućnost hrvatskog nacionalizma", Vaš uvodnik u siječanjskom broju *Političkog zatvorenika* potaknuo me je na pisanje ovoga lista. Radi se, naime, o pitanju (a ne samo o temi za pisanje), koje mi leži na srcu i koje je posljednjih godina postalo crvenom niti mojih razmišljanja.

Od sveučilišnih sam dana bio djelatan u nacionalističkim redovima - što u mome naraštaju nije bilo rijetko - ali se nisam zadovoljavao samo djelovanjem u okviru te široke hrvatske struje, nego sam je proučavao kao specifičnu društvenu, političku i sociološku povjavu, koja se tijekom posljednja dva stoljeća očitovala u različitim stranačkim okvirima i pod različitim imenima, obično s duboko osjećajnim izražajima, a tek vrlo rijetko na racionalan i politički izgrađen način. A ipak, ova bi pojava zavrijedila ozbiljan pristup. Emotivan je pristup često otežavao ostvarenje političkih postulata hrvatskog nacionalizma i doveo do pojava političkih nastupa pod tim imenom, koje s njime nisu istovjetne, a nekad su mu i suprotne.

U jubilarnome (200.) broju časopisa *Republika Hrvatska*, osvrćući se na 30. obljetnicu smrti prof. Ivana Oršanića, prikazao sam u glavnim crtama jedan od povijesnih oblika hrvatskog nacionalizma, koji se tada razvio. Nije mi bila svrha oživljavati prošle političke

IZ TISKA IZIŠLA BIBLIOGRAFIJA *POLITIČKOG ZATVORENIKA!*

Ovih je dana iz tiska izišla opsežna i temeljita Bibliografija članaka objavljenih u *Političkom zatvoreniku* od 1990. do prosinca 1998.

Bibliografiju, koja obuhvaća skoro četiri tisuće bibliografskih jedinica, te osim predmetnoga još i kazalo auktora, te kazalo važnijih osoba i pojmove, priredila je bivša politička uznica, gospoda Zorka Zane. Tiskana je u ograničenoj nakladi, a može se po cijeni od 15 kuna pribaviti isključivo u Hrvatskome društvu političkih zatvorenika. (M. P.)

BUDUĆNOST HRVATSKOG NACIONALIZMA (II.)

(Pismo iz tuđine)

Piše:

Dr. Ivo KORSKY

najpotrebnija za napredak ili spas zajednice.

U hrvatskom nacionalizmu, u našoj novoj državi, došlo je, međutim, do nekih negativnih pojava. Umjesto da

Dr. Ivo Korsky

bude politički određen i organiziran, da kao takav djeluje u spletu svih struja koje sačinjavaju narod, zahvaljujući stalnim kriznim stanjima, nacionalisti su držali kako se trebaju utopiti u drugim strujama. Odrekli su se mogućnosti da surađuju kao posebna, organizirana politička snaga s drugim časovito srodnim strankama. Za ostvarenje i obranu hrvatske neovisnosti bilo je korisno što su i druge struje prihvaćale postulate zdravog nacionalizma, no pokazalo se da nije bilo dobro što su neke od njih prisvojile te postulate nakon što su prošle najveće opasnosti, te zadržale simbole hrvatskog nacionalizma, a napustile njegove temeljne postulate, doveši tako do pomutnje u narodu.

Još štetnije je što su se tada mnogi nacionalisti povukli iz djelatnoga javnog života i prepustili da se nacionalizam u javnosti kod jednih pretvorи u nostalgičnu obranu prošlih oblika (a ne sadržaja), a kod drugih u praznu školjku, u koju se mogu smjestiti upljuvci stranih, nehrvatskih ideja, koje nemaju nikakve veze s autentičnim hrvatskim nacionalizmom.

Nije loše što bivši marksisti u Hrvatskoj, kao i u drugim zemljama, u kojima je donedavno vladao komunizam, danas zastupaju potrebu neovisnih, demokratskih, narodnih država. Loše je kad nacionalisti ne postoje kao organizirana politička snaga, da na demokratski način kao oporba bdiju da se narodna država ne izgubi ni u lijevim, ni u desnim nadnacionalnim utopijama. Svakako, bilo bi još bolje da nacionalisti kao takvi, a ne kao trpljena glasačka masa ili hrabri i požrtvovni vojnici, odgovorno sudjeluju u državnom životu. Ali, za to bi trebali politički postojati kao takvi. Hamletovsko je pitanje, kad će shvatiti da se u demokratskim političkim oblicima (koji često nemaju slobodarski sadržaj) ni apstinencijom, ni ulaskom pojedinaca u druge političke strukture ne će ojačati utjecaj hrvatskog nacionalizma na vođenje hrvatske države.

Uz srdačan, hrvatski pozdrav Vaš odani

dr. Ivo Korsky

Buenos Aires, 8. veljače 1999.

RAT ZASTAVAMA U ISTRI

Kronologija ratovanja
pločama i zastavama
(...ili, što se to zapravo događa u
Pazinu?)

Na samo Valentinovo i na 9. obljetnicu osnutka jedne osvijedočene antihrvatske lokalne i (na žalost) vladajuće stranke u Istri, oko 11,30, u po bijela dana dakle, nas četiri prijatelja, dragovoljca Domovinskog rata od 1991., na pročelje županijske zgrade u Pazinu, postavili smo talijansku zastavu sa "šahovnicom". Pored već izveštene hrvatske državne zastave kojoj je tamo i mjesto i zastave Republike Italije kojoj tamo... nije mjesto!

A sve je to počelo kad je na to isto pročelje prošle godine IDS najprije postavio dvojezičnu ploču, pa kad su je organi vlasti skinuli (jer joj tamo nije bilo mjesto!), IDS-ovi talijanaši u inat postavljaju talijansku državnu zastavu. Eugen Bratović i ja skidamo je javno u po bijela dana. IDS-ovi odmah vraćaju drugu, veću od one hrvatske. Pa su i tu hrvatsku zastavu morali mijenjati da ne bude manja od talijanske! Kako vlast ne reagira na provokaciju, reagiramo mi, Mario Blažević, Paul Križni, Eugen Bratović i Vlado Jurcan. Svoju ideju o suživotu, "konvivenci" dvaju naroda na ovom prostoru, talijanski trikolor s hrvatskim obilježjem, javno izlažemo i iztičemo. Eto, to je bilo to. Uslijedio je sveobči medijski napad u lokalnim sredstvima javnog priopćavanja, u čemu je prednjačio "Glas Istre". A kako na njemu lijepo piše: "nezavisni dnevnik", pa tako mogu birati što će objaviti i onoga tko će im za to plaćati, na njegovim je stranicama svakom tko nas je htio vrijedati, pljavati, to i dopušteno. Nama da se branimo... nipošto! Iako je zamjenica glavnog urednika obećala da će nam objaviti odgovor koji ne bi trebao biti veći od stranice i po kucanog teksta, na moj upit što je s njenim obećanjem, nakon par dana, nonšalantno, drsko, bez ikakva objašnjenja i izprike, izjavljuje da nam to... ne će objaviti! Kako ćemo po svemu sudeći, svi mi moći postati punopravni članovi HDPZ-a, jer su meni i Bratoviću već odrapili po 12 dana zatvora za ono skidanje zastave, molimo uredništvo da ob-

Priredio:

Vlado JURCAN

javi ono što "Glas Istre" "nezavisni dnevnik", ne će.

Vlado Jurcan, Eugen Bratović,
Mario Blažević i Paul Križni

Pula, 22.2.1999.

Tko je lud a tko se pravi lud?

Kad se ne želi govoriti o pojavama, najbolje je govoriti o ljudima. S onog bitnog skrenuti pažnju na nebitno! Pa je tako i Goran Prodan u "Glasu Istre", jednostavnije pridružiti se svima onima koji se, kad je Istra u pitanju, prave ludi, proglašavati nekoga "pacijentom", nego uka-

zati na bolest društva, sustava, vlasti. Isto to čini i Furio Radin, proglašavajući nas budalamu. Pa nas svukud trpaju, kud spadamo i ne spadamo, a najradije bi dakako, u zatvor, ili ludnicu. A ludnica je tu svuda oko nas. A što se zatvora tiče, zar doista mislite da nas tako nešto može zaustaviti? Dragovoljce koji su i nešto više znali na kocku staviti! Ali smo odmah spremni stati, čim nas netko kompetentan i pošten uvjeri da je sve to što je dosad lo-

kalna vlast u Istri činila i ne prestaje činiti, moralno, normalno i zakonito. Sve dok toga ne bude, na postojeće probleme, odgovarati ćemo "stvaranjem problema"! Drugačije, na žalost, ne ide.

Pa da se prestane dobronomjerno ili zlonamjerno nagađati oko motiva i pobuda koji nas vode u ovakve akcije (ni nama samima ne osobito dragih) red je da se i nas čuje, nas obtužene i popljuvane pred sudom javnosti. Zahvaljujući i ovom listu i njegovim novinarima.

Kada netko, tko bi bar trebao biti odgovoran jer je ipak vlast, makar i lokalna, pravi jednu ludost i budalaštinu za drugom, nitko da se sjeti da to tako i nazove. Pa tako IDS (a ne Talijani!) postave nekakvu dvojezičnu ploču na zgradi županije u Pazinu, a da nikoga za to nisu pitali, od nikoga tražili odobrenje, podpuno svjestni toga da to nije u skladu sa Ustavom ove države. Pa kad im je ona centralna (za njih, mrska, okupatorska) vlast skine, brže bolje, u inat, u prkos toj vlasti stavljaju talijansku državnu zastavu. Još veći izazov, jer dvojezična ploča nije nužno i oznaka neke strane države. A talijanska državna zastava to bez sumnje jest! Pa još i priprijeđete toj vlasti da će na mjesto skinute ploče, staviti... spomen-ploču. Radi sjećanja na ploču! I nitko nikoga zato nije proglašio ludim ni budalom, premda je u pitanju i ludost i budalaština. E, ali kad se sada nekakva skupina građana kojima je IDS-ovih ludorija već puna kapa, sjeti da im se suprotstavi sličnim sredstvima, onda se ti kukavni novinari na tu grupicu okome nevidenom medijskom galabukom.

Prošeće li neki stranac Pazinom, vidjet će da se tamo, na zgradi koja predstavlja hrvatsku vlast i državu, vijore jedna do druge, ravnopravno hrvatska državna zastava i talijanska državna zastava. Pa će se vjerojatno upitati: "U kojoj sam ja to državi"? A kad prošeće pulskim Đardinima i pročita na tabli da su to ipak... samo "Giardini", zaključiti će da je vjerojatno u Italiji! U dijelu u kojem živi možda i neka tamo hrvatska manjina! A kad tako dode neki Hrvat, Slavonac, Zagorec, koji beknuti ne zna na talijanskom, pa pročita "hrvatski" naziv: "Dobricheva ulica", on

će to pročitati... upravo tako! Pogrešno dakako!

Da, da! Ukažeš li na to da je car gol, proglasiti će te ludim ili ti glavu odrubiti. Pa vas stoga lijepo molimo, sve vas koji ne želite čuti, vidjeti ni znati, da prestanete lupertati o "vijetnamskom sindromu", "najavi diktature HDZ-a", "narušavanju međuetničkih odnosa", "pokušaju da se suspendiraju sve demokratske vrijednosti u Istri" i slično. Jer svi vi zapravo jako dobro znate o čemu se zapravo radi. Samo se... pravite ludima!

Vlado Jurcan
Eugen Bratović
Mario Blažević
Paul Križni
... i mnogi drugi!

Lokal-patriotizam...da! Lokal-separatizam...ne!

Kao ni mnogi drugi pojmovi u politici, ni lokal-partiotizam ne mora imati negativan predznak. Iako smo mi pravaši, nepomirljivi protivnici svemu što rastače hrvatsko nacionalno biće, pa IDS-ovo autonomaštvo ni pod kakvim uvjetima ne možemo prihvati, shvaćam vrlo jasno da ljubav prema domovini počinje ljubavlju prema rodnom domu, selu, gradu, kraju. Tko Istru ne voli, ne voli zasigurno ni Hrvatsku. Dakako i obrnuto! Pa je svaka dvojba, Istra ili Hrvatska, Dalmacija ili Hrvatska i slično, podpuno lažna i izforsirana.

Današnja karta Hrvatske, današnji njezin izgled, dobrim su dijelom posljedica toga što su kroz povijest Hrvati, ili išli trbuhom za kruhom, ili im je pak potreba za sigurnošću bila veća od ljubavi prema zavičaju. Hrvati su napuštali svoja vjekovna ognjišta po Bosni, Hercegovini, Dalmatinskoj zagori i naseljavali se bliže moru i u gradove, gdje se je bolje živjelo, a manje strahovalo od turskih osvajača. U napuštene hrvatske zemlje dolazili su s istok anarodi druge vjere i kulture, Morlaci, Vlasi, pravoslavni Srbi. S druge strane, tkogod je imao priliku slušati govor stanovnika okoline Zadra, napose zadarskih otoka, gdje je mogao biti bolje sačuvan, sasvim je sigurno zapazio frapantnu sličnost s dijalektom jugozapadnog dijela Istre. Prezimena koja smatramo tipično "istarskim", naći ćemo po cijeloj Dalmaciji pa i u BiH. Dakle i mi "autohtonii" smo... odnekud

došli!

U vrijeme seoba stanovništva u našim krajevima, potaknutih ratovima i turskim osvajanjima, nacije su bile tek u formiranju, pa je dakle, ljubav prema rodnom kraju bila ta koja je ljude mogla potaknuti da svoje ognjište brane, umjesto da ga napuštaju. Da su Hrvati ostajali na svojoj zemlji, da su je htjeli ili mogli obraniti, granice današnje Hrvatske sezale bi znatno dublje, pa ne bismo bili tek "korica", ne bismo bili bez "trbuha".

ničenja. Sjetimo se da je i Venecija našim predcima kad su u opustošenu Istru doseljavali, davala i zemlje i kuće i stoku i alat i sjeme. A od poreza ih poštedita i po deset godina. Stoga je danas nekadašnja "Istra-sirotica", zahvaljujući znoju naših pradaka, postala "Istra-ljepotica". Doći "na gotovo" jest komotno, ne i domoljubno! S druge pak strane, tvrdoglavu IDS-ovo zagovaranje sebičnog principa "istarska lisnica u istarskom džepu", nedostatak solidarnosti i sućuti sa onima koji nisu imali sreću biti daleko od rata, kontraproduktivno je i s njihovog stajališta. I nimalo ne doprinosi tome da se "vrate odakle su došli", oni koji ovamo ni ne bi došli, da nije bilo srbske agresije. A trebaju se vratiti, ne stoga što su ovdje suvišni, nego zato jer su tamo potrebni. No, treba svoj zavičaj voljeti da bi se strpljivo od njega učinilo mjesto gdje se dobro živi! Stoga, lokal - patriotizam da! Lokal-separatizam, šovinizam, autonomaštvo ne!

Vlado Jurcan

Ljudevit VARJACIĆ

HRVATULJE VIII.

Diete moje drago,
Sve ti bilo blago
Jezik tvoga roda,
Jezik i sloboda!

Kako milo teče
Što ti Hrvat reče
Divno l' zvuči, diete,
Rieč slobode svete!

Dom si stoga ljubi,
Za njeg' život gubi,
Njeguj svomu rodu
Jezik i slobodu!

Smilje, 1883

KURDI - NAROD BEZ DRŽAVE

kurdskom selu Ömerli okupili se turski vojnici oba spola i pitaju seljane što misle o uhićenju njihova sumještanina Abdullaha Öçalana. Muški govore da bi im trebale neke potreštine, žene se pokušavaju sporazumjeti "na mote", a turski častnik dijeli djeci čokolade i govori da trebaju učiti, jer će inače ostati u brdima i zaostali, ali djeca, isto kao i njihove majke, ne razumiju turski. Spektakl je izведен za nje-maćku televiziju. Turci možda misle da je uspjelo. Europa se ipak pita kako je moguće da Kurdi ne razumiju turski, ako su to, kako Turci kažu, "brdske Turci"?

Tko su Kurdi?

Kurdi se osvrću na svoju 4000 godina staru povijest. U ožujku ove godine dočekat će po 2611. put svoju Novu godinu (Nevroz - Novi rok). Za taj dan narodni je običaj ukrašavati stol u posudi zasijanoj pšenicom ukrašen raznim plodovima, među kojima jabuka zauzima izrazito mjesto. Po nazivu nove godine - možemo ustvrditi da spadaju u indoeuropsku skupinu naroda. Tisućjećima žive na križtu pohoda raznih osvajača (perzijskih, arapskih i osmanlijskih), raztrgani između nekoliko država, a bez svoje države.

Kurda ima oko 25 milijuna u više od 100 plemena, govore kurdska (iran-skomu srođan jezik), po vjeri su muslimani suniti, ali ima ih i šiita i nešto kršćana. Skoro trećina ih živi u području sjevernog Iraka a ostatak u sjeverozapadnom Iranu, manjim dijelom u Siriji i Armeniji a velika većina je u jugoistočnoj Turskoj.

U mirovnome ugovoru u Sčvresu, kod raspada Osmanlijskog Carstva, obećana im je država. Turski nacionalni pokret pod vodstvom Kemala Atatiirka

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

pobijedio je u ratu protiv Grka, što je okončano ugovorom iz Lausanne 1924., te je omogućilo osnivanje moderne turske Republike. U tom ugovoru više se ne govori o Kurdimu. Izpali su!

Anadolski dio Kurdistana ostao je pod Turskom, dok je naftom bogato područje oko Mosula 1926., na zadovoljenje Engleza, pripojeno Iraku.

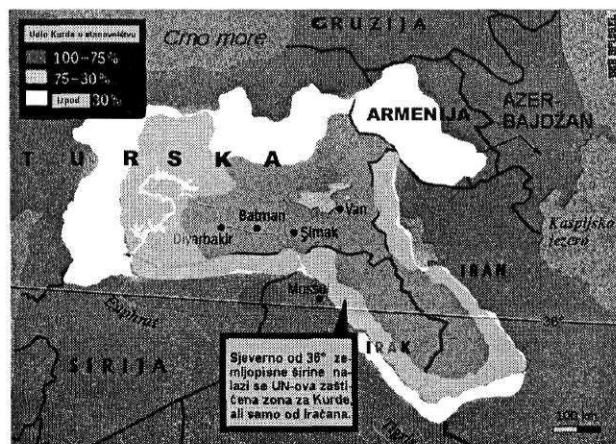
bombardirao je 16. ožujka 1988. kurdska grad Halabju bojnim otrovima i prouzročio strašnu smrt oko 5000 Kurda.

Sirija je 1961. s pograničnog područja uz Tursku razselila Kurde na jug u blizinu većih gradova, a u njihovo područje naselila Arape. Sad u Siriji skoro nema kurdske prosvjeda. Neutralizirani su etničkim čišćenjem.

Svejedno u Kurdistan mir nije došao, jer on dolazi samo sa slobodom.

Kurdi traže neovisni Kurdistan odnosno lokalnu samoupravu. Turska, Iran i Irak to odbijaju i čvrsto stoje na državnim granicama, a svaki oblik kurdske autonomije smatraju veleizdajom.

U Turskoj, na području gdje žive Kurdi, zabranjen je kurdska jezik, "nema" kurdske pitanja. Od 1984. vodi turska država rat protiv gerilaca u Kurdistalu, ne obazirući se na državnu granicu s Irakom. Kod tih operacija upotrebljava sva moguća ratna sredstva, od pješačtva do zrakoplovstva, a žrtve su većinom cijili. U tom 14-godišnjem ratu kurdska strana broji preko 30.000 mrtvih, 2.000 "nestalih". Uništeno je odnosno ostalo bez stanovništva preko 3.000 sela. Rat i represalije protjerali su više od 3 milijuna Kurda iz njihove domovine. Turska država troši velika sredstva za vojne izdatke, pa nedostaje novca za škole, bolnice, infrastrukturu i osnovne potrebe stanovništva. Po kurdskim selima postavila je seosku miliciju, koja sve poduzima da se održi na tim plaćenim radnim mjestima, dok je većina Kurda za mirno rješenje kurdske pitanja i ravnopravan suživot u Turskoj na temeljima demokracije, slobode i tolerancije.

Područje nastanjeno Kurdimu

Nezadovoljni takvim stanjem, Kurdi su opetovano pokušavali, također i silom, domoći se autonomije (kurdska ustanak u Turskoj 1925., pobune u Iraku 1946., zahtjevi za autonomijom u Iranu 1979.). Osim autonomnog područja u SSSR-u (1930.) i kratkotrajne Kurdske Republike oko Mehabada u sovjetskome okupiranom području Irana (1945.), sva su nastojanja za samostalnošću do danas ostala bezuspješnim. Odnos Kurda i Iraka dodatno je obtorećen naftnim bogatstvom u kurdskom području oko Kirkuka, jer investicije Bagdada nisu odgovarale izkoristavanju nafte.

Nezadovoljni Kurdi u Iraku pod vodstvom Mustafe Barsania poveli su 1961. višegodišnji rat, a tek 1977. kurdska je postao službenim jezikom u njihovoj pokrajini. Sadamov režim

Zašto Turskoj nije moguće riješiti kurdsко pitanje?

Po državnoj ideologiji u Turskoj žive samo Turci i drugčijemu nema mjesta, pa nije predviđeno davanje bilo kakve autonomije. Ako se pogleda zadnjih 75 godina tko je bio, a koga više nema na tome prostoru, onda se može uočiti da su nekad tamо živjeli Armenci, Grci, Asirci, Sorani i Ponćani, a danas ih više nema. Turska državna ideologija kemalizma sve ih je "očistila", još su samo Kurdi tu. Budući da se Kurdi ne odriču svoga identiteta, nego čak traže

Zarobljeni Ogalan

ograničena prava, država se osjeća ugroženom i poseže za represalijama, a onad dalje ide tuk na utuk.

Tako je došlo do situacije daje Kurdska stranka rada PKK (Partia Karkaren Kurdistan) povela oružanu borbu za postizanje ograničenih prava kurdske nacionalne manjine. Predsjednik Turske Ozal realistički je ocijenio opasnost probuđene kurdske nacionalne svijesti i kao prvi turski političar javno progovorio o kurdskim građanima. On je time pokopao kemalističku ideologiju po kojoj u Turskoj žive samo Turci. Kurdi su iza toga proglašili obustavu neprijateljstava. Predsjednik Ozal je kao taktičar znao, da budućnost njegove zemlje ovisi o miru između Turaka i Kurda, ali Ozal je neglo umro.

Drugi drže kako je dovoljno obezglaviti tu lijevo orientiranu nacionalističku kurdsку stranku i stvar će se sama dalje riješiti. Ako se uzme u obzir kurdska povijest, već se sada može reći da je to velika zabluda.

Lov na Ocalana

Svoju bazu Ocalan je imao u Siriji, dok ona nije ocijenila da bi ojačani Kurdi mogli ugroziti arapsko savezništvo, a i prijetnje Turske ratom dovele su do odakzivanja gostoprimestva. Ocalan se odjednom preko Moskve našao u Italiji tražeći azil, ali ga nitko nije htio, čak ni Njemačka, kojaje zanjim bila razpisala međunarodnu tjeralicu. Njegova je odiseja počela, ali i lov na nj. Abdulla Ocalana, kako piše *New York Times*, iz grčkog veleposlanstva u Keniji kidnapiрali su uz pomoć Amerikanaca i kenijskih agenata, te predali turskim komandosima, koji su ga spektakularno prevezli u Tursku gdje će mu biti suđeno za veleizdaju.

Obtužuju ga da je odgovoran za 30.000 ubijenih, a ubijeni su Kurdi koje je pobila turska vojska i turska seoska miličija. Suđenje će biti brzo i već se u svibnju očekuje izricanje kazne koja bi mogla lako biti i smrtna. To je dobar "štof" za izbore koji se trebaju održati u travnju, a Domovinska stranka Biilenta Ecevita računa dobro naplatiti tu euforiju.

Ocalanje dijete majke Turkinje i oca Kurda. Kidnapiranje, što je i za nas zanimljivo, uz pomoć Amerikanaca, koji u svojoj zemlji oštro kažnjavaju otmice. PKK je najbolje organizirana kurdska stranka, koja samo u Njemačkoj broji 4.000 članova i oko 40.000 simpatizera. U Njemačkoj živi oko 500.000 Kurda. Oni su najprije došli kao *gastarbeiteri*, a kasnije kao izbjeglice, dok su mnogi rođeni u Njemačkoj. Oko 90% njih nositelji su turske putovnice. Mnogo ih još ima u Nizozemskoj, Švedskoj, Švicarskoj, Italiji, ali i po svim kontinentima. Prema izvorima njemačkoga Saveznog ureda za zaštitu ustavnog poredka, PKK razpolaze u Njemačkoj godišnjim proračunom od oko 25 milijuna maraka. Na jugoistoku Turske, gdje PKK od 1984. vodi gerilski rat s ciljem stvaranja samostalnog Kurdistana, nacionalizam je najizraženiji.

Postavlja se pitanje, zašto se Amerikanci nisu založili za ljudska prava ugroženih Kurda, kad su im inače usta puna ljudskih prava, i zašto bar Kur-

dima u sjevernom Iraku, koje suogradili, ne dopuste samostalnost. Iran se boji da bi Kurdistan u Iraku mogao postati američkom bazom i ugroziti njihovu islamsku revoluciju, a da Amerikanci tako ne misle, pokazuje to što ne pomažu Kurdimu, pa Iran uzvraća normalizacijom odnosa s Amerikom.

Isključen je prestanak borbe za slobodu

Dok u jednom narodu postoje ljudi koji i su spremni čak i na samospaljivanje, na silje nad tim narodom nema izgleda na uspjeh. A Kurdi se spaljuju: u Londonu 15 godišnja djevojka, u Ateni dvije osobe, u Nikoziji jedan mladić, u Njemačkoj 17-godišnja djevojka.

Evo kako njemački *Der Spiegel* opisuje spaljivanje 17-godišnje Kurdice

Žrtva samospaljivanja u Londonu

u njemačkom mjestu Hechingenu: "Fatma Šaka, tiha povučena učenica tek 17 godina stara. Otišla je u kurdski dućan živežnih namirnica 'Ekmek'. Ulazi i pozdravlja smirenim pozdravom kao daje došla kupiti sitnice potrebne za objed. Kupi bocu visokopostotnog limunskog mimorisa za 6,50 maraka. Tek na izlazu sjeti se da treba još upaljač. Mladi prodavač daruje joj upaljač. Nekoliko minuta kasnije ispred njegova izloga tetura živa baklja; 'Sloboda

Ocalanu', viče Fatma Šaka puna bola 'živio Kurdistan!'. Gradonačelnik Hechingena ne može razumjeti što je nagnalo tinejdžerku da učini tako nešto."

Hrvatska televizija stidljivo i neznački izvješćuje o situaciji koja se događa po Europi nakon otmice kurdskog vođe i njegova odvođenja povezanih očiju u zatvor Imrali na otok u Mramornome moru. Mi, koji smo toliko pretrpjeli, moramo moći suočiti sa svakim porobljenim narodom, a prijateljskoj Turskoj trebalo bi biti jasno da se europeizacija ne sastoji samo u oblačenju europskog odijela, nego je to tolerancija drugčijega i suživot s njim.

Ako su Kurdi 300 godina u Turskom carstvu mogli imati povlašteni položaj i biti oslobođeni harača, zašto danas u modernoj Turskoj ne mogu imati manjinska prava i zašto im se zabranjuje i njihov materinski jezik? Još više začuđuje kad se uzme u obzir činjenica da su i Kurdi muslimani kao i ostale tri četrtine turskih građana.

Kurdima svakako treba poručiti da iz hrvatskog slučaja i oni mogu naučiti: никакво oslanjanje na saveznike, nego na jedinstvo nacije i na vlastite snage donosi slobodu. Mi Hrvati, koji imamo svježe izkustvo življena bez države, znamo da je narod bez države ništa, pa zato mnogi od nas danas suočjeamo s patnjama toga 25 milijunskoga naroda i, slušajući obtužbe moćnika nad žrtvom, ne možemo ne sjetiti se skoro identičnih rečenica, koje su prije deset godina ti isti moćnici upućivali i nama, ne spominjući zločinačku Jugoslaviju i komunističke tirane.

Za nas Hrvate mora i ovaj slučaj biti upozorenje. Za nas je sudbonosno pitanje sloga ili nesloga hrvatskog naroda. Hrvatski politički uzniči pokazali su zrelost, prihvaćajući pomirbu i gledajući čak kako se njihovi progonitelji obogaćuju, prikazujući se vječitim demokratima.

Živjela pobjeda!

U *Slobodnoj Dalmaciji* od 17. siječnja potužio se **kardinal Vinko Puljić** na ignoriranje prava katolika u BiH. U vrhbosanskoj se nadbiskupiji broj katalika sveo od predratnih 508.000 na oko 206.000 ljudi. U zapadnoj Hercegovini broj žitelja ostao isti, ali - zbog doseljavanja Hrvata iz Bosne. Čak je i iz zapadnog dijela Mostara odselilo 8.000 katolika (čitaj: Hrvata)! Tako, dakle, izgleda naličje "naše veličanstvene pobjede".

A da sve izgleda još crnje, pokazuju rezultati razpita, koji je u jedanaest europskih država proveda i početkom siječnja objavila Međunarodna migracijska organizacija. Metodom tzv. slučajnoga reprezentativnog uzorka ustanovljeno je da 18% hrvatskih građana (tj. skoro 800.000 ljudi!) želi trajno napustiti zemlju (i odseliti u Australiju, SAD, Kanadu ili Novi Zeland). Čitavih 57% bi željelo nekoliko godina raditi u inozemstvu, a 75% bi tamo provedlo bar nekoliko mjeseci. Među motivima za takvo razpoloženje su: bolja zarada (95%), bolji životni uvjeti (92%), ali i veće osobne i političke slobode (69%).

Smije li nas tješiti činjenica da bi čak 26% Srba i Crnogoraca trajno izselilo iz svoje države? Ili ćemo, kao netko 1789., kazati da se ne događa baš ništa?

Samoproglašeni ministar

Hrvatski nacionalisti u pravilu nemaju pristupa u tzv. neovisni tisak, odnosno u medije koji su pod nadzorom dojučerašnjih stručnjaka za "klerofašizam" ili "društvenih radnika" koji su se iz ortodoksnih boljševika prometnuli u "liberalne demokrate", "europejce" ili anarholiberale. Jedino **Ante Prkačin**, "pravaš" koji je s liste HDZ-a utračao u HSP, pa se (uzaludno) kandidirao na listi HNS-a, i potom najavljuao osnivanje nove (valjda opet "pravaške") stranke s isto takvim pravašem **Mladenom Vedrišem**, u tim priobćivalima uvijek nalazi prostor. Dakako, slučajno. Tako ga *Globus* od 12. veljače 1999. naziva "najozbiljnijim kandidatom za budućeg ministra obrane ili unutarnjih poslova". I kaže Prkačin, da ne bi odbio

ministarsko mjesto (Hrvatima kao da su suđeni ministri-ugostitelji?) u vlasti koju bi predvodio **Račanov SDP**. I tada bi "hapsio sve što hapsiti treba". Očito, jedno je ne slagati se s **Tuđmanom**, a drugo je voditi se mržnjom. Treće je biti smiješan, a četvrto, smijati se - i *Globusu* i Prkačinu.

"Šestorica" i Čačićev "antifašizam"

Kaže **Radimir Čačić**, daje najnovijim kadrovskim premetaljkama na vlasti i HDZ-u, a time i u Hrvatskoj, na vlast došla "proustaška" struja. Tako Ratko (koji svijetu objašnjava kako njegovo ime znači "work and peace", "rad i mir") potvrđuje da pojma nema ni o ustaštvu, ni o današnjoj Hrvatskoj. Takozvana "desnica" unutar HDZ-a kao cjelina ima veze s ustaštvom koliko i sa starom Grčkom. Ali Ratku je najvažnije dobiti prostor u novinama: umjesto da se bavi stvarnim problemima hrvatskoga političkoga života, on - možda zainteresiran za kakve nove poslove - ne bježi od budalastih i opasnih obtužbi ne samo HDZ-a, nego Hrvatske. U isto vrijeme, **Račanova** ograda govori o tome, tko je u oporbenoj šestorici najmudriji.

Čovjekoljublje i tolerancija "brata Degen"

Na opazku jednog umirovljenika, da sindikalisti ruše Hrvatsku, predsjednik Akcije socijaldemokrata, **Silvije Degen**, okomio se riječima: "Gubi se, smeće jedno penzionersko, marš u kontejner!" Time je ovaj odvjetnički šarlatan i bjelosvjetski hohštapler, inače izaslanik "braće iz Hrvatske" na obnovi masonske Velike lože Jugoslavija, pokazao koliko mu je do demokracije i tolerancije: sačuvaj nas, Bože, Hrvatske u kojoj bi Silvije Degen i njemu slični bili ministri i šefovi vlada... (T.J.)

PRILOG POVIJESTI TZV. ANTI- FAŠIZMA

(Hrvati koji su Hrvatskoj osvjetlali obraz u "Crnoj knjizi komunizma")

"...Socijaldemokrat Max Reventlow izvješće da su (tzv. internacionalne, op. prir.) brigade tijekom povlačenja republikanaca, nakon što su se nacionalisti probili do Sredozemnog mora, sa sobom vodile najmanje 500 zarobljenika. Kad su stigli u Kataloniju, zatočeni su u Herti i Castellonu, dyjema tamnicama kojima je upravljao Hrvat Ćopić. Odmah po dolazu zarobljenika on je dao strijeljati njih šesnaest. U tim je tamnicama smrtnе osude izricala jedna komisija bez ikakva sudjelovanja pravosuđa: nakon bijega 50 zatočenika, bilo bi strijeljano 50 drugih. Često se primjenjivalo mučenje; njemački poručnik Hans Rudolph bio je mučen šest dana. Slomili su mu ruke i noge, izčupali mu nokte, te ga 14. lipnja 1938. smaknuli skupa sa šest drugih zarobljenika hitcem u zatiljak. Ćopić je kasnije stavljen pred sud radi špijunaže, a kožu je spasio zahvaljujući udruženoj intervenciji svoga brata, pukovnika Vladimira Ćopića, Luigija Longoa i Andrea Martyja".

(Stéphane Courtois et al.: *Das Schwarzbuch des Kommunismus. Unterdrückung, Verbrechen und Terror*, Piper Verlag, München-Zürich, 1998, str. 383.)

Piše: Ljubica ŠTEAN, Zagreb

ŠTO JE HRVATSKI SUBNOR 1964. GODINE URADIO SA ZLATOM NEKIH DRUGIH JASENOVAČKIH ŽRTAVA?

SUBNOR-ova "zlatna afera"

Što je SUBNOR Hrvatske **uradio 1964.** s jasenovačkim zlatom? Ovo pitanje po treći put upućujem predsjedniku Saveza antifašističkih boraca Hrvatske (bivšeg SUBNOR-a Hrvatske) **Ivanu Fumiću.** Na prvo pitanje o tom zlatu 20. ožujka 1998. odgovorio je - potpunom šutnjom, kao i na drugo. A radi se o sljedećem: profesor Medicinskoga fakulteta u Novom Sadu dr. **Srboljub Živanović** u "Informativnom glasniku" Medicinskoga fakulteta u Novom Sadu, br. 231. od 28. rujna 1989. godine, opisujući iskapanja nekih grobnica 1964. (!) u Jasenovcu po zahtjevu Saveza boraca, u čemu je on sudjelovao kao član stručnog povjerenstva, rekao je da su tada našli u jamama žrtve (po njemu, Srbe) pogubljene maljem ili kundakom, a preko njih pobacano mnoštvo njihovih predmeta. To, kaže, "nisu bili Jevreji i Cigani", jer "patolozi su utvrđili na osnovu boje kose i oblika dlake da se radi o populaciji svetle komponente, slovenskog (slavenskog, op. Lj. Š.) porekla". Među mnoštvom predmeta (lavori, četkice za zube, cipele, košare, kišobrani, posude itd.) **nađeno je i** "mnogo tektila crne boje, s narodnim vezom sitnim perlama različitih boja". Nema nijedne takve srpske narodne nošnje! Živanović svjedoči da su oni "nalazili znatne kolичine zlatnog nakita i novca" i sve su to "skupili i nakon završetka radova predali uz zapisnik SUBNOR-u Hrvatske".

Gospodine Fumiću i ostali i SAB-a i bivšeg SUBNOR-a, hrvatska javnost zahtijeva odgovor na ova pitanja: /Gdje je zapisnik o prijemu zlata? U arhivu SAB-a? Tko je primio zlato i potpisao? Koliko je bilo zlata? Štoje s njim učinjeno? **Gdje je ono sada?**

Dr. Živanović ne zna, kaže, daljnju sudbinu zlata. A to je očito zlato naših Šokaca, Slavonaca i Srijemaca, seljaka koji su u beskrajnim kolskim kolonama s obiteljima (djed, baka, snaša i unuci) bježali pred partizanima 1945. na zapad. "Svetla komponenta", kao i "crni tekstil narodne radinosti", "vez sitnim perlama", pa "zlatni nakit" (dukati) - dio narodne nošnje slavonskih mladih seoskih žena, **dokazuju tko su bile poratne žrtve.**

Da, odgovoriti na postavljena pitanja predstavlja opasnost da se time sve više otkriva istina o poratnim - partizanskim - žrtvama Jasenovca, koji je "radio" od 1945. sve do 1947./48., o čemu postoje i svjedočenja preživjelih, ali i, neobjavljeni još, službeni pismeni dokumenti Titovih vlasti. Kada će zapovednici toga poslijeratnog jasenovačkog logora (i drugi) stići pred sud?

Čekamo odgovor, g. Fumiću! Dužni ste reći isitnu o tom zlatu, predanom SUBNOR-u 1964. uz zapisnik u Zagrebu, kako pismeno svjedoči ne Hrvat, ne ustaša, nego Srbin, dr. Srboljub Živanović.

Dva umorstva

Dne 11. VIII. 1942. došli su u selo Šimrake u 9 sati izjutra. Pošli su prema kući pok. Done. Teške volove oko 12 me izveli su iz stale i upregli u kola, za koja su svezali dva sina pok. Done: Miloša i Donu. Ovaj posljednji bio je 7 godina u Galiciji na školama. Nisu se bavili nikakvom "politikom" nego su mirno radili svoj seljački posao. Došljaci su otvorili zidanicu, uzeli parienku i nametali u nju pšenicu, kukuruz, krumpire, svu rubeninu, krampice, žagu, torbe, opregove, odiela, zimske kapute, čizmice i sve drugo, što je bilo u kući tako, da nije ništa ostalo. Veliki natovareni voz s oduzetim stvarima vozili su tako kroz Osovљje, selo Dani, Budinjak na Nova Sela, gdje su zaokrenuli prema slovenskom selu Planina. Prema "osudi" Milke Kufrin, stud. veterine iz Okića, tu su obojicu ubili. Starijega Miloša su nožem zaklali. On se nije dugo mučio. Donu su krampom udarili u čelo. On se dugo mučio, pa su mu ispalili hitac u srce. Zakopali su obojicu uz plot i stavili na jednoj prošti nadpis, da tu leže "šimrački grofovi". Kako su bili pokriveni samo malim slojem zemlje, lisice su im izgrizle noge, pa ih je Janko Šimrak dao dublje zakopati.

(Grkokatolički kalendar, 1942.)

PISMA IZ ISTRE

Ča je sitna, a ča ... teška krađa?

Brižni ljudi! Uni Bratović i uni Jurcan. I uni Blažević i Križni! Svi su brižni! Izgleda da je unu prvu dvojicu grdo mučila grižnja savjesti. Zbog tega ča su bili skinuli u Pazinu unu zastavu Republike Italije. Ni to ča su je vratili neoštećenu, ni to ča su njin odrapili po 12 dan pržuna, ni moglo u njihovin srcima ugasiti težak osjećaj krivnje.

I nikako nisu mogli mira ni spokoja duši svojoj najti. Pak su grijh svoj do neba vapijući, okajati odlučili. I su ušili jenu sasvin novu, originalnu, lipu zastavu. Zeleno-bilocrenu! A u sridinu prisili lipu crleno-bilu "šahovnicu". To je triba biti simbol suživota na našem prostoru. "Konvivence"! Prilikaje došla na Valentinovo. Na dan osnutka IDS-a, stranke kojoj su se bili tako grdo zamirili. U znak pažnje, ljubavi i kajanja su njin uručili poklon. A kako su znali da se Jakovčić i Kajin još dure radi une zastave ča su njinji bili ukreli, su Bratović i Jurcan zamilili prijatelje i istomišljenike Blaževića i Križnog da njin ga oni uruče u svoje i njihovo ime. A kako su i oni ljudi velikega srca (dragovoljci ud 1991!) su to sa radošću prihvatali. Pak su diskretno, samozatajno, ne čekajući da njin se nanke "hvala" reče, utu vridnu rukotvorinu, unikat, remek djelo "bandjerizma", lipu zatukli u praznu škulju na nosaču, na pročelju zgrade naše županije. Kako kad did Mraz dići ustavlja poklone. Ma ta njihova nadasve plemenita gesta ni naišla na nanke malo velikodušnosti ni oprاشtanja. Jakovčić i Kajini nisu poklon stili nanke taknuti. Su naredili domaru neka ga skine i neka ga nosi kamo će. Ko će makar u policiju. Pak je uta zastava na kraju tamo i finila. I su rekli priko novinah da utu "četveročlanu bandu" triba strogo kazniti. U pržun hi zaprili. Zapravo, njih je tribalo zavisiti na uni nosač zastavah. Koji tako i tako ima četiri škulje. Tu su nikad visile 4 zastave sa zvizdon. To bi po meni bilo najbolje i jedini način da njin se konačno na kraj stane, van ja rečen. I da ni čudo da se to događa, su rekli, jer daje una krađa zastave bila samo... sitna krađa. A "teška" krađa bi bila da su, na primjer, Jakovčiću ukreli Titovu bistu! Ud bronce! Barenjatako pensan!

Bolujen ja, boluješ ti...

S vragom i ute gripe, virose, prehlade, upale. Ne znan zapravo čaje mene ud tegu spopalo,

Piše:

Blaž PILJUH

ma me drži čvrsto skoro mjesec dan. Pak po čile noći kašlen kako tovar. Forši iman ... magareći kašlj! San se osjeća nikako slab, pak san stija viditi koliko san oslabija. Ma kad san na vagu sta, san z doprtima usti usta! San teži ud normale jeno 5-6 kili. Kako sad to? Vero lipo! Za trajanja ute moje neindetificirane bolesti, san se uglavnen izležava i sveja na nulu sve aktivnosti osim ... prehrambenih!

Ni bičkletu nišan vozija, jer nima smisla "vogati" i ... kašljati! Iz ... otrplike istega razloga, nišan se viđa ni sa svoj on ženskon! I rezultat je tu! Opipljiv! Naročito okolo pasa. Ma kad se uzdravin ču po čile dane suz more šetati. Blago mojin pra-pra-prapraunukima. Koji budu živili u uven mojen stanu. Če njin more biti prid kućnin pragon. Ste čitali da će se za jeno sto lit more dignuti jeno 6 metri? Da su to niki tektonski poremećaji u zemljinoj kori. I ne samo to! Da na samen čvoristi istarskega "Ipsilonona", izbjiga tepli zrak i para. To da su termalne vode, govore. Ja van rečen da to ni prez vraga! To sigurno sam Lucifer šalje nika šifre, signale unima koji su dušu prodali vragu. A Tunel i Ipsilon strani kapitalistima.

Vrime je ud karnevala. Po Puli šeću boškarini, tovari, "dalmatinci", dinosauri. Po Saboru ... lisice i jazavci! Po hižah maškarana dica išću šolde. A una malo veća dica vržu čarapu na glavu pak gredu u ... banku! A u Kaliforniji će dica i dalje dobivati ... po guzici! Prijedlog da se zabrani takov tradicionalni način kažnjavanja diće... ni pasa! U Rijeci osnovana udruga "homića". Ma da njin nisu ni prostoriju za sastanak stili dati. To je diskriminacija, vero je! Neka se žale pulskoj udrugbi ..."Homo"!

A čaje doma novega. Vero niš! Pauletu nisu izbacili iz IDS-a. Su rekli u IDS-u daje to ča je govorija prid malo vrimena... već zastarilo. Pa sigurno, ča bi bilo da se sad niki zlobnik domisli iz naftalina vaditi sve ča su nikad rekli Jakovčić, Kajin, Soldatić, Banko!

Znate unu, kad je mati u jeno hladno zimsko jutro budila sina: - "Ala, šu, sine moj, digni se! Vrime ti je za pojti u školu!"

- "Neću, neću, baš nećuuuu! Ne gren ja više u tu školu, nikad više..." - je počela sin plačnina glason i se zavuka još dublje pod lancun.

- "A zašto, sine moj, zašto? Reci mami svojoi!"

- "Zato jer mij tamo grdo! Svi mi grdo govore, rugaju mi se, meću mi čavliće pod guzicu, izmišljaju mi svakakove nadimke, crtaju moje karikature, pišu svašta o meni po zidovima..."

- "Znan, znan, sine moj, da ti ni lako. Ma se moraš odgovorno ponašati. Ipak ti imaš ... 45 lit! I si... direktor te škole!"

Tako se i ja u uve ledene zimske dane zbudin, mami se ne da iz postelje. Bmrrr... kako je samo stislo! A ja san se nada da će za koji dan mendule procvasti. I tako san uglavnem doma, grijen stare kosti poli električne grijalice. Pak san i maškare propuštija, ča mijje jako ža. A i proslavu našega lokalnega sveca u Istarsken narodnen kazalištu. Svetega Save!!! A ma, se tješin da je još čila veljača prid namon. Pak će još biti i ludosti i cirkusa pod maskami. To naravno mislin na karneval, se razumi! Uostalen, ča ćeš vraga delati vani po takoven vrimenu. Moreš se grdo prehladiti, more ti na glavu kakov prometni znak eli semafor pasti. A more te i koji bisni brek ujisti. Da, da! Su rekli da se je bjesnoča počela širiti i u gradove. Zato san i odusta ud une moje ideje da otvorin šinterski obrt. Šteta! A bija san sve lipo isplanira. Do detalja. Već san bija pronat pregovarati z kojim restoranom koji nudi divljač. Njoki sa zecon! (A ča fali mački?). Eli janjetinu na ražnju (Ča fali jenen dobro uhranjenen bastardo, vučjaku eli dobermanu? Kad je lipo "reš" pečen z unon koricon koja hrska pod zubima!)

E, a da vas pitan! Čaje to: ima 6 nogah, 3 uha i 3 voka? Ne znate? To van je jena sivnja i jena svinjska polovica! Ma van je bolje da ni svinjetinu ne jite. Morete lako trihinu zaraditi. Ugledajte se u penziće! Oni svako meso... izbjegavaju!

Vaš Blaž Piljuh

STEPINAC I MASONSTVO (III.)

III. dio

Kada je nadbiskup Stepinac izjavio da se ne želi braniti i da neće tražiti branitelja, Vrhovni sud Hrvatske je 24. rujna 1946. javio Nadbiskupskom duhovnom stolu da predloži dvojicu branitelja. Generalni vikar biskup Salis Sewis je, 25. rujna 1946., zamolio da se Nadbiskupu imenuju kao branitelji dr. Ivo Politeo i dr. Ivo Andres. "Sud je prihvatio prvoga, a mjesto drugoga imenovao je dr. Natka Katičića."¹ Žarko Vimpulšek, predsjednik sudskega vijeća koje je sudilo Stepincu, opisuje da je Nadbiskup odbio imenovati branitelje i nastavlja: "Budući da optuženi po zakonu mora imati branitelja, kada su u pitanju teška krivična djela, mi smo mu to i predočili. Usprkos tome ostao je pri svom. Onda smo mu mi imenovali dva branitelja. I to zaista dva odlična branitelja - ljudi koje ja mogu i danas, nakon tolikih godina, ocijeniti kao najsavjesnije, najpoštenije branioce - dra Ivu Politeu i dra Natku Katičića. Dr. Ivo Politeo je inače poznat po svom intrinsigentno korektnom shvaćanju pojma branioca-advokata... Ja sam iz ličnog poznavanja znao da Politeo nije bio religiozan, štaviše da je bio protivnik klerikalaca... Kasnije je dr. Politeo držao obrambeni govor za Stepincu, u kojem je malo pretjerao. Postavio se potpuno u poziciju Stepincu..."²

Ivo Politeo (1887.-1956.), priznat u međunarodnim krugovima kao ugledni pravnik, bio je među pokretačima i suradnicima promasonske *Nove Evrope*, ali nije bio mason. Ivan Andres (1883.-1959.) bio je vezan uz HSS, više puta zatvaran u NDH i u komunističkoj državi. On nije bio mason. Natko Katičić (1901.-1983.) bio je član lože *Ivan gro/Drašković* u Zagrebu. U doba NDH bio je uhićen u jesen 1941., i iz zatvora otpušten u siječnju 1942. Prema podacima jugoslavenske UDB-e sudjelovao je na nekim masonskim sastancima i poslije II. svjetskoga rata (1952. u Zagrebu).³ U knjizi *Proces Alojziju Stepincu* donijeta je cijela obrana

Piše:

Dr. Ivan MUŽIĆ

Ive Politea i Natku Katičića. Politeova obrana (u toj knjizi) iznosi trideset stranica, a Katičićeva tri stranice i četiri retka.⁴ Katičić je branio Stepinca u svezi s točkom drugom i trećom obtužnice, a to se odnosilo na optužbu za vjerske prijelaze i vojni vikarijat. Njegova obrana ne samo što je veoma kratka nego se po osobnoj hrabrosti branitelja i širini pravnoga

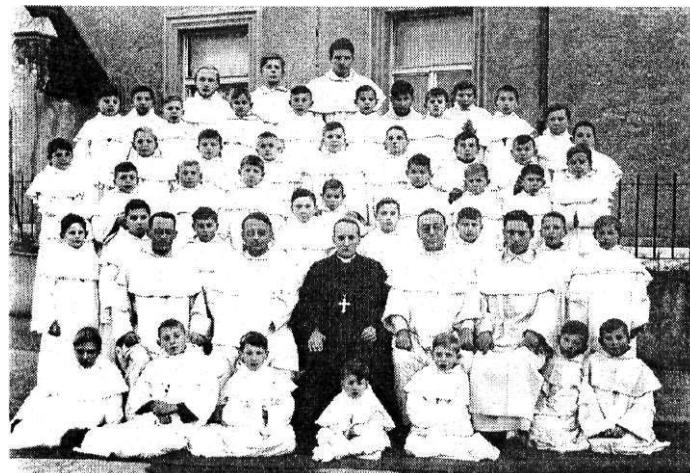
subraće.

Odnos vlasti prema dvojici branitelja nije bio jednak. Obojica su u toj obrani bili pod političkim pritiskom i policijaje sprječila susrete s predstavnicima Crkve. Međutim odnos komunističke vlasti prema Politeu bio je posebno strog. "Da uplaši Politea, Ozna je strogo nadzirala njegovo kretanje i rad. Nitko nije mogao doći s njime u dodir. Trojica su agenata čuvala njegov stan i danju i noću."⁵ Lav Znidarić misli da ovaj Benigarov navod ne stoji i da je on osobno "tijekom priprema za proces i za vrijeme same proceza više puta bio u odvjetničkoj pisarnici dr. Politea" donoseći potrebne dokumente.⁶ Međutim sam Znidarić ne može nadzor nad Politeom sa sigurnošću isključiti. "Možda je stan dr. Politea u to vrijeme i bio pod prismotrom, ali mene nitko nije u to vrijeme sprečavao da ga posjećujem..."⁷

Činjenica je da Politeo nakon toga procesa nije doživio nastavak dotadanje blistave karijere. On je poslije 1950. odustao od obrana u političkim procesima.¹⁰ Žarko Vimpulšek svjedoči:

"Najbolje ga karakterizira ova činjenica: kada je umro, njegova udovica je morala tražiti pomoć od komore da bi ga imala čime sahraniti, jer nije ostavio nikakvih sredstava. Tako je on poštano vodio svoju advokaturu."¹¹ Natko Katičić je život završio kao sveučilišni profesor i redovni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.

U tijeku i nakon suđenja Stepincu nijedna državna struktura na samozvanom "demokratskom", a to znači masonskom Zapadu, nije se posebno (ozbiljno) angažirala kod Tita i drugih komunističkih prvaka u obranu nevino optuženoga zagrebačkog Nadbiskupa. Naprotiv, protukatolički su elementi u zemlji i inozemstvu ponavljali komunističke laži o Stepincu. Tako je talijanski novinar (bivši katolički svećenik) Carlo

obrazloženja ne može ni usporediti s Politeovom obranom.⁵ Stella Alexander o obrani Stepinčevih branitelja zaključuje ovo: "Politeo je svojom obranom pokazao veliku hrabrost. Bio je djelomično zaštićen svojim profesionalnim položajem, poznatim protivljenjem vlastima NDH i činjenicom daje godine 1928. branio Tita kad mu je sudila i zatvorila ga predratna vlast... Dr. Katičić je preuzeo obranu protiv optužbi za prisilni prijelaz na katoličku vjeru. Njega su predložile vlasti, pa je već u početku vrlo pomnivo dao na znanje da je postavljen po službenom nalogu i da samo vrši svoju dužnost... Njegova je obrana bila tako dobro zasnovana te je lako moguće da je usput unaprijed zaštićivao i sebe od svakog prigovora zbog 'prevelike revnosti'.⁶ Nije poznato jesu li održavani posebni dogовори u svezi s tim suđenjem između N. Katičića i njegove masonske

Falconi objavio 1965. na talijanskom jeziku knjigu *Šutnja Pija XII* u kojoj o Stepincu propagira izmišljotine jugoslavenskog režima. "Teško je odrediti čije su veće 'zasluge' za ovu poganu knjigu Carla Falconi-ja *Šutnja Pija XII*; da li Ive Mihovilovića, nezahvalnog franjevačkog đaka, Frane Barbierija, profesionalnog falsifikatom, ili Ivana Lazića, poznatog progonitelja i preodgojitelja katoličkih svećenika po komunističkim logorima, a koju je potpisao Falconi, nu, sigurno je jedno, da je ona plod mržnje i laži."¹² Uz Viktora Novaka (rođ. 1889., a umro u Beogradu 1977.) u pisanju o Katoličkoj crkvi prednjačio je Ive Mihovilović (1905.-1988.). On je bio vrlo aktivan u masonskim *Novostima* tridesetih godina, a poslije rata se specijalizirao za Vatikan, 0 kojog je tematici objavio i nekoliko bezvrijednih knjiga.¹³ Hrvatski su komunisti neprekidno sugerirali domaćoj i inozemnoj javnosti daje Stepinac zločinac. Tako je Ante Marković kao predsjednik Izvršnoga vijeća sabora SR Hrvatske, dakle kao predsjednik hrvatske Vlade, primio strane novinare akreditirane u Jugoslaviji 1 između ostaloga im rekao: "Što se tiče Stepinca, reafirmiranje onih koji su doveli do zločina, mržnje, istrebljenja ljudi, nijedno civilizirano društvo ne može održati."¹⁴ Ante Marković je, prema nedokazanoj tvrdnji Zorana Nenezića, mason.¹⁵

Režim - usprkos služenju svim sredstvima strahovlade nije uspio iniciranjem "Ćirilo-metodskog društva" u Hrvatskoj i svećeničkim udruženjem "Dobri pastir" u Bosni i Hercegovini stvoriti raskol u hrvatskom katolicizmu. Gospodari centara moći su i na primjeru katoličkih Hrvata, tek nakon dugo vremena, uspjeli shvatiti staru istinu da mučeništvo Crkvu samo jača i tada su se odlučili za obračun metodama subverzije, koju su proglašili demokracijom.

Komunistički su prvaci poslije osude Stepinca u privatnim susretima izjavljivali da ih ne smeta njegov hrvatski nacionalizam nego njegova privrženost papi.¹⁶

Masoni i komunisti načelno nisu bili protiv stvaranja i postojanja formalno samostalne hrvatske države pod uvjetom da ta državna tvorevina ne bude

katolička. Iz toga se ne može zaključiti da je njihova mržnja na rimokatolicizam bila nadahnuta (u povijesti kršćanstva dobro poznatim) okultnim pobudama.

Mrzitelji katolicizma u (iz svojih centara plaćeničko-dirigiranim) tisku ne prestaju o Stepincu svuda po svijetu propagirati preživjele izmišljotine i pozivajući se na njih zamjeravaju Papi njegovu beatifikaciju.¹⁷ Protivnici su proglašenja Stepinca blaženim duhovni potomci onih koji su ga sudili za života.¹⁸ Preživjeli komunisti su posebno aktivni u pisanju protiv Stepinca.¹⁹

Posebno je zanimljiv odnos *određenih* židovskih krugova prema beatifikaciji Stepinca, koji je spašavao Židove i kome bi zato trebali biti osobno zahvalni. *Memorijalni centar holokausta Yad Vashem* tri puta je (do listopada 1998.) odbio proglašiti kardinala Stepinca Pravednikom među narodima. Ravnatelj Wiesenthalova centra u Parizu, uputio je (u drugoj polovici rujna 1998.) zahtjev predstojniku Vatikanskoga tiskovnog ureda da se odgodi Stepinčev proglašenje blaženim dok se obave i dodatna povjesna istraživanja. Očito je da odgovorni iz toga Wiesenthalova predstavništva umišljaju da je došlo vrijeme kada mogu narediti i Papi kako će upravljati Crkvom. Josip Čurić spominjući (na predstavljanju Znidarčićeve knjige o Stepincu) navedeni zahtjev da se odgodi Stepinčeva beatifikacija, zaključuje da **kroz Wiesenthalov centar "govori glas Sotone".²⁰**

Predsjednik Središnjeg vijeća Izraelka Francuske Jean Kahn zamjerio je Papi proglašenje blaženim "jednog nacističkog kolaboratora".²¹ Navedeni primjeri nisu jedini, ali je Sveta stolica na sve takove prosvjete reagirala na normalan način: apsolutnim ignoriranjem. "O Hrvatima je, očito, dozvoljeno nekima i u nas i u Izraelu, i drugdje u svijetu, javno iznositi i najgnusnije kletve. Tako je tadašnji gradačelnik Jeruzalema, Tedy Kollek, u kolovozu 1993. za jedne novine rekao: 'Hrvati su gori od nacista!' Znakovito je da ni predstavnici Židovske općine Zagreb, ni Koordinacije židovskih općina u Hrvatskoj, do danas nisu dali nikakvu izjavu u povodu tih kleveta?"²² Treba istaknuti da ne misle svi Židovi loše o Stepincu.

incu. Francuski filozof (i Židov) Alain Finkielkraut osuđuje "medijski bijes" koji je izazvala beatifikacija Stepinca.²³

Sažetak

Stepinac je zaključivao:

- da je međunarodno masonstvo instrument bogatih Židova, koji vladaju velikim dijelom svijeta,
- da u Kraljevini Jugoslaviji vladaju Židovi i masoni,
- da je komunizam duhovno čedo masonstva.

Vrednovanje spomenutih Stepinčevih shvaćanja nije tematika ovoga rada, u kojemu se samo želi upozoriti sljedeće:

- da je Stepinac volio židovski narod i da je - kada je pisao da iza masonstva stoe Židovi - mislio samo na određene Židove,
- da su hrvatski i srpski masoni u monarhističkoj Jugoslaviji uglavnom potajno (posebno manipulacijama u parlamentu i političkom životu), a u komunističkoj Jugoslaviji javno i nasilno, htjeli odvojiti Katoličku crkvu u Hrvata od Svetе stolice,
- da je Stepinac bio prisiljen boriti se protiv masonskoga plana o stvaranju *hrvatske katoličke crkve*, neovisne o Rimu,
- da su uz Josipa Broza i vodeći jugoslavenski masoni (posebno Viktor Novak i Dušan Tomić) (su)odgovorni za mučeništvo nadbiskupa Stepinca.

Prosvjedi protiv Stepinčeve beatifikacije važni su samo zbog prepoznavanja pravih izvora mržnje na rimokatolicizam i hrvatski duhovni identitet.

Normalni Hrvati sva događanja u svezi sa Stepinčevom beatifikacijom prosuđuju također kroz činjenicu da se Sveta stolica i u suvremenom svijetu dokazala kao jedini stvarni pobornik stvaranja i održanja neovisne države Hrvatske.

Osobe, a posebno autori izvan Crkve i u Crkvi, koji raspravljaju o Stepincu ne uzimajući u obzir navedene činjenice, samo

dokazuju da su ozbiljni intelektualni invāli.

U Splitu, 15. listopada 1998.

(Ovaj je tekst lektorirao prof. Vlade Ložić.)

(Preneseno iz Nove tribine, br. 17/IX., Split, prosinac 1998.)

Bilješke:

1. Benigar, ibid., s. 128.

2. Ž. Vimpulšek, *Predgovor*. U knjizi: Jakov Blažević, *Mač, a ne mir Za pravnu sigurnost građana*. Ed. Mladost. Zagreb - Prosveta, Beograd - Svetlost, Sarajevo, Zagreb, 1980., s. 17.

3. Mužić, *Masonstvo...*, ibid., s. 401.-402., 699., 735., 738., 743.

4. Marina Štambuk Škalić - Josip Kolanović - Stjepan Razum, *Proces Alojziju Stepincu. Dokumenti*. Ed. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997., s. 188.-222.

5. To može biti jedini razlog zašto Benigar donosi Politeovu cijelu obranu, a Katičićevu ne donosi. (Benigar, ibid., s. 546.-581.)

6. Stella Alexander, *Trostruki mit...*, ibid., s. 125.

7. Benigar, ibid., s. 529.

8. Znidarčić, ibid., s. 35.

9. Znidarčić, ibid., s. 82. Koliko je Benigar bio savjestan biograf osvedočio sam se osobno, kada me je u *Antonianumu* u povodu jedne moje posjete Rimu, detaljno ispitivao na temelju čega temeljim neke moje (do tada) objavljene sudove o Stepincu.

10. *Tko je tko u NDH Hrvatska 1941.-1945.* Minerva, Zagreb, 1997., s. 327. Ova tvrdnju treba uzeti s rezervom, s obzirom da je npr. Politeo zastupao Lava Znidarčića pred ministarstvom unutrašnjih poslova SR Hrvatske od 1951. pa nadalje.

11. Blažević, ibid., s. 17.

12. V. Nikolić (priredio), *Stepinac mu je ime*. Knjiga druga, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991., s. 450.

13. Tiskana su mu i predavanja pod naslovom *Vatikan prema našem narodu kroz historiju*. Ova tri predavanja izdao je u Zagrebu Centralni komitet Narodne omladine Hrvatske 1952. kao "Priručnik za rukovodioce Narodne omladine".

14. Vjesnik od 18. ožujka 1985., s. 3.

15. Nenezić, ibid., Blic, broj od 5. studenoga 1997., s. 11.

16. Usp. I. Mužić, *Alojzije Stepinac i hrvatska država*. U knjizi: Mužić, *Katolička crkva...*, ibid., s. 314., 334.-335.

17. To se posebno očituje u jednom letku kojega je u rujnu 1998. izdala "Grupa slobodnih kršćana". Prava namjera finančijera te tiskovine razoktriva se već u naslovu: "Da li je došlo vrijeme da se razmisli i o Papi?" Susret s takvim protukatoličkim štivom može služiti kao pravi test vjernicima da razmisle kako je došlo vrijeme da se nauče u svakidašnjosti prepoznavati Duha tmine, koji se oduvijek lažno predstavlja kao Andeo svjetla.

18. Isusovac Vladimir Horvat zaključuje: "Srpski lobi i masoni u Francuskoj stvorili su negativno javno mišljenje o kardinalu Stepincu kao suradniku Nezavisne Države Hrvatske." (Slobodna Dalmacija, broj od 29. rujna 1998., s. 6.). Mnogim moćnicima smeta i postojanje samostalne hrvatske države dok se u njoj podržava Stepinčev kult. "Ali za taj i takav soroševski svijet, soroševsko slobodno društvo, za jednostrana socijalistička shvaćanja, za masonska shvaćanja, mi smo zemlja, koja je loš primjer drugma..." (F. Tuđman u razgovoru za list *Mi*, Usp. *Mi*, godište XXII, broj 9 za rujan 1998. Prilog lista *Mi*, VIII/1998., 7,16).

19. Tijekom prve polovice 1998. u Švarovu je glasili *Hrvatska ljevica* (u Zagrebu) izlazio poseban felton pod naslovom *Dossier Stepinac: Kolaboracionist ili mučenik*.

20. Slobodna Dalmacija, broj od 1. listopada 1998., s 47.

21. Jutarnji list, broj od 5. listopada 1998., s. 4. Treba istaknuti da i dokumenti otkriveni u najnovije vrijeme potvrđuju da su nacional-socijalisti tretirali Stepinca kao neprijatelja Trećeg Reicha. Usp. Slobodna Dalmacija, broj od 6. listopada 1998., s. 3.

22. Ljubica Štefan, *Stepinac i Židovi*. Croatiaprojekt, Zagreb, 1998., s. 137. Lj. Štefan (rod. 1922.) dobila je izraelsko priznanje *Pravednika medu narodima*. Činjenica je daje Koordinacija židovskih općina u Hrvatskoj u priopćenju od 30. rujna 1998. istaknula i sljedeće: "Židovi u Hrvatskoj zahvalili su kardinalu Stepincu što se za vrijeme ustaške Nezavisne

Države Hrvatske zauzima za spašavanje mnogih Židova i što je uspio spasiti od ustaškog i nacističkog genocida stanare staračkoga doma *Lavoslav Schwartz*, nekoliko grupa židovske djece i više stotina konvertiranih Židova u mješovitim brakovima. Beatifikacija kardinala Stepinca autonoma je odluka Katoličke crkve i Koordinacija židovskih općina u Hrvatskoj ne želi toj odluci prigovarati... Smatramo da će sud o sveukupnu držanju kardinala Stepinca prema ustaškoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj dati povijest." (Slobodna Dalmacija, broj od 1. listopada 1998., s. 64.).

23. Slobodna Dalmacija, broj od 8. listopada 1998., s. 21.

Petar S. Ujević

20436

(Velimiru S.U.)

i da sam zauzeo svoj dio zemlje
među многимa

kažu

i da sam pomršio korake
u smjeru sjever jug

kažu

da sam ih gađao pjesmom
u hodu
da sam im prijetio suncem
i igračkama

kažu

da sam ih lagao snovima
da su me sretali sama

kažu

kako ih mirno gledam
dok iskaču iz očiju
dok odlaze iz srca
pognute glave
i da sam bio zvijer

kažu

a moja prašnjava stopala
čine još jedan korak

kažu

Novi velikosrbski memorandum nazvan Deklaracija (19.)

"Drugi svjetski rat iskorištenje za konačno pripajanje Boke Kotorske Crnoj gori. Naime, Štab narodnooslobodilačkih gerilskih (partizanskih) odreda za Crnu Goru, Boku i Sandžak preimenovan je 25. listopada 1941. u glavni štab NOP za Crnu Goru i Boku, a Narodnooslobodilački odbor Crne Gore i Boke osnovan je 8. veljače 1942. u manastiru Oštrog, na Skupštini rodoljuba kojaje imala 65 sudionika, od kojih četiri iz Boke. Druga konferencija rodoljuba Crne Gore i Boke održana je na Tjetništu 16. lipnja 1942. uz prisutnost 39 delegata. Od toga su iz Boke bila dva: dr. Simo Milošević i dr. Jovan Bijelić!... Na skupštini održanoj u Kolašinu 15. studenoga 1943. osnovan je ZAVNO Crne Gore i Boke. Drugo zasjedanje održano je u veljači 1944., a treće, koje je bilo i presudno za pripajanje Boke Crnoj Gori, održano je od 13. do 15. srpnja 1944. Njemujeprisustvovao 151 (stopedeset jedan) delegat, od čega 13 (trinaest) iz kotorskog i 11 (jedanaest) iz hercegovačkog kotara. Uvodni referat 'Slobodna Crna Gora u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji' podnio je Veljko Zeković, u kome predlaže donošenje odluke o pretvaranju ZAVNO Crne gore i Boke u Crnogorsku antifašističku skupštinu narodnog oslobođenja, jer 'Crna Gora uživa pravo posebne slobodne federalne jedinice u demokratskoj Jugoslaviji. Narodu Boke treba ostaviti da se slobodno odluci s kim će i kako da živi u federalnoj Jugoslaviji...' Naravno, već se znalo kako će se 'narod', tj. prisutni vijećnici iz Boke izjasniti. Evo kako to komentira Z. Lakić (1981.): 'Upadljiva je izmjena u nazivu najvišeg organa vlasti. To više nije Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Crne Gore i Boke, već Crnogorska antifašistička skupština narodnog oslobođenja. Razlika nije samo u izmjeni reda riječi. Suštinje u tome što je u novom nazivu ispuštena riječ Boka, što se može smatrati izrazom raspoloženja iz Boke Kotorske da se već na ovom zasjedanju izjasne da se pod crnogorskom teritorijom podrazumijeva i teritorija Boke... Inače, u formalnopravnom smislu Narodnooslobodilački odbor za Boku Kotorskou izjasnio se, poput Skupštine ZAVNO-a Sandžaka, da dobrovoljno ulazi u sastav Crne Gore, tek neposredno uoči Četvrtog zasjedanja CASNO-a u aprilu 1945. godine.' (...) Ljubo Boban u svojoj knjižici 'Hrvatske granice od

Piše:

Mato MARČINKO

1918. do 1991. godine' (Zagreb 1992.) kaže da je možda prvo određenje spominjanje unutarnjih granica Jugoslavije vezano za sjednicu Predsjedništva AVNOJ-a 24. veljače 1945.... U Ustavu, koji je iznio sekretar Predsjedništva Mile Peruničić, dani su teritoriji koji će pripadati pojedinim republikama, a za Crnu Goru je rečeno da će biti u granicama prije Balkanskog rata s Beranskim i Kotorskim kotarom, Plavom i Gusinjem. 'Razgraničenje s Crnom Gorom' - konstatira Boban - 'vraćeno je na stanje kakvo je bilo pri osnivanju oblasti 1922. godine, odnosno kakvo je bilo u vrijeme Bano-

Narodnostni zemljovid bivše (prve) Jugoslavije

vine Hrvatske. U usporedbi sa stanjem iz 1918. godine hrvatski teritorij skraćenje za područje Boke kotorske i dalje najugoistok.' Drugim riječima, ono što je velikosrpska politika počela ostvarivati 1922. komunisti su nastavili pod kraj Drugog svjetskog rata." (Pečarić, str. 17.)

Očitovanje hrvatskoga narodnoga osjećaja u Boki Kotorskoj može se pratiti od XIV. st. Hrvatsko-ugarskom nagodbom od 18. studenoga 1868. državnopravno je potvrđeno, daje Dalmacija (u sklopu tadašnje Dalmacije je i Boka Kotorska) neodvojivi dio hrvatske države. Nakon kapitulacije Italije god. 1943. svi krajevi, koji su joj Rimskim ugovorima bili pripojeni na iztočnoj jadranskoj obali, bili su uključeni u Nezavisnu Državu Hrvatsku. Boka Kotorska je priključena ponovno matičnoj hrvatskoj državi temeljem državnopravnih objava i izjava vrhovnika Nezavisne Države Hrvatske Poglavnika dr. Ante Pavelića od 9. do 10. rujna 1943. Stvarnu uključbu Boke Kotorske u

sklop Nezavisne Države Hrvatske simbolično je označio tadašnji ministar oružanih snaga NDH Ante Vokić podizanjem hrvatske ratne zastave na hrvatskom brodu u bokokotarskoj luki. (Mato Marčinko, *Odnarodivanje i progon Hrvata u zaljevu hrvatskih svetaca*, "Politički zatvorenik" god. VII., broj 58., siječanj 1997., str. 15.-17. i br. 59., veljača 1997, str. 12.-15.).

Godinama nakon jugokomunističkoga prevrata u Boki Kotorskoj su stradavali mnogi ugledniji građani Hrvati. "S druge strane, četnika je u Boki bilo, i njihova zlodjela su se prikrivala. U tom razdoblju mnogo je ljudi moralo napustiti Boku, a među njima i kotorski biskup, hrvatski povjesnik Pavao Butorac. Spasio je glavu - i postao dubrovački biskup! Mnogo ljudi je zatvarano. Među njima i više svećenika. Između ostalih i don Ivo Stjepčević, poznati hrvatski povjesnik. Ukinuta su sva hrvatska kulturna društva, a prilikom popisa pučanstva 1948. izvršenje veliki pritisak da se svi izjasne kao Crnogorci. Komunisti Hrvati su to po direktivi i činili. A prošlo je bilo samo četiri godine od kako je Luka Matković na osnivačkom kongresu CASNO-a govorio kako su pučani Boke Kotorske Srbi i Hrvati! Tako, po tom popisu iz 1948. u Crnoj Gori imamo 90,67% Srba. Ali nije ostalo samo na pritiscima i zatvrima. Jedan od zatvorenika u tom razdoru

biju - Oslav Smoldlaka - ubijen je 15. prosinca 1949. tako da je, poslije groznih mučenja, bačen s trećega kata. Zastrašujući primjer za bokeljske Hrvate. Ali zatvaranja, gubljenje posla nisu prestajali sve do danas. Zaista, sjetimo se samo slučaja hrvatskoga mučenika, našega poznatog pjesnika Vjenceslava Čižeka. A o Domovinskom ratu da i ne govorimo..." (Pečarić, str. 17.)

Jedan primjer kako su Srbi razseljivali Hrvate, da izbrišu svaki trag njihova obskranja i imena, iznosi S. M. Štemilija u članku *Tragom hrvatskog imena*: "U okolini Beograda, do sela Ripnja pod Avalom, postojalo je još i u XIX. stoljeću Rvatsko selo, na mjestu gdje danas žive Arnanutovići, doseljenici iz Sjeverne Albanije. Knez Miloš je, navodno, naredio da se ti Ruvati razsele po drugim selima, pa je tako i ime njihova naselja izčeznulo. Osim ovoga, postoji i u ataru sela Žarkova Arvatsko Selo, u kojem su živjeli neki Hrvati, pa su također razseljeni" (*Hrvatski godišnjak*, godište

II./1945., izd. Nakladne knjižare "Velebit", str. 120.). S takvom praksom nastavili su Srbi i u Drugom svjetskom ratu i nakon njega kao i u genocidnu napadaju na Hrvatsku 1991.-1995.

U noći od 26. na 27. ožujka 1941. u Beogradu je vojska na čelu s generalom Simovićem izvela državni udar i preuzeala vlast s malodobnjim kraljem Petrom II. Karađorđevićem. Udar je bio uperen i protiv Banovine Hrvatske, koju velikosrbi nikako nisu mogli progutati. Dokaz za to je i knjižica **Krajina, Srbi u našim sjeverozapadnim pokrajinama**, koja se pojavila u Zagrebu u siječnju 1941. Zemljovid priložen toj knjižici u velike se poklapa s velikosrbskim zamislima slobodana Miloševića i Milana Martića.

"Na promjene u Jugoslaviji Hitler je odmah reagirao. Već 6. travnja (1941.) na nju su napale njemačke, talijanske, mađarske i bugarske jedinice. Razrovana neriješenim narodnim i društvenim pitanjima i neprekidnim sukobima, gospodarski nejaka, sa slabo naoružanom i nehomogenom vojskom, s nesposobnim zapovjednim kadrom i političkim vodstvom, Kraljevina Jugoslavija nije mogla pružiti ozbiljan odpor. Već 15. travnja (1941.) iz zemlje su pobegli kralj i vlada, a vojska je kapitulirala nakon dva dana. - U Zagrebu je pukovnik slavko Kvaternik u ime ustaškoga poglavnika Pavelića proglašio 10. travnja 1941. uspostavu Nezavisne Države Hrvatske" (Trpimir Macan, **Hrvatska povijest**, MH, Zagreb 1995., str. 214.-215.).

"Srpski hegemonizam je svoju dvadesetogodišnju vladavinu pretvorio u stanje, da se Jugoslavija nije mogla osloniti na hrvatski narod, koji je, kako to engleski povjesničar Arnold J. Toynbee piše, 'iskoristio povjesni trenutak - agresiju, otuđio se od Jugoslavije u koju nikad nije vjerovao, te radije prešao i neprijatelju, koga nije volio, ali preuzeo sudbinu u svoje ruke i proglašio svoju NDH 10. travnja 1941.' " (Dr. Frano Glavina, **Hrvati u travanjskom ratu 1941.**, "Vjesnik", god. LIX./br. 18218., Zagreb, 16. srpnja 1998., str. 15.).

Hrvatski narod je oduševljeno dočekao proglašenje Nezavisne Države Hrvatske. O tomu u spisu pronađenu u Nadbiskupskoj pismohrani u Zagrebu piše: "Domobranske, ustaške i oružničke postrojbe umnažale su se svakog dana. Neviđeno oduševljenje mlađih Hrvata, da se očuva nova, vlastita država, bio je najbolji plebiscit, koji je hrvatski narod ikad proveo." Zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac rekao je pred komunističkim sudom: "Nisam bio persona grata (viđena ličnost) ni Nijemcima

ni ustašama. Nisam bio ustaša, niti sam položio njihovu zakletvu, kako su učinili vaši činovnici, koji su ovde. **Hrvatski se Narod plebiscitarno izjasnio za Hrvatsku državu i ja bih bio ništarija, kad ne bih osjetio bilo Hrvatskog naroda, koji je bio rob u bivšoj Jugoslaviji** (iztaknuo M. M.). Rekao sam: Hrvatima se nije dozvoljavalo da napreduju u vojsci ili da uđu u diplomaciju osim da promjene vjeru ili ožene inovjerku. Tu je faktična baza i pozadina mojih poslanica i propovijedi. - Što sam govorio o pravu Hrvatskog Naroda na slobodu i nezavisnost, sve je u skladu s osnovnim principima saveznika istaknutim u Jalti i u Atlanskoj povelji. Ako prema ovim zaključcima svaki narod ima pravo na svoju nezavisnost, zašto bi se onda branilo samo Hrvatskom Narodu?" (O. Aleksa Benigar, *Alojzije Stepinac hrvatski kardinal*. Ziral, Rim 1974., str. 364. i 584.).

O odnosu pobjedonosnih Hrvata prema poraženim Srbima prvih dana nakon nestanka Jugoslavije svjedoči bivši profesionalni starojugoslavenski časnik Ivan Babić (Sv. Ivan Zelina, 1904. - Toremolinas, 1982.). U doba Nezavisne Države Hrvatske najprije je bio glavar vojničkoga ureda vojskovođe Slavka Kvaternika, a zatim glavar stožera za svezu Hrvatskoga domobranstva kod njemačkoga opunomoćenoga generala Glaise von Horstenaua. Održavajući svezu s HSSom, pukovnik Ivan Babić je prebjegao 9. siječnja 1944. u Italiju zrakoplovom Ministarstva oružanih snaga NDH. Bio je istomišljenik Vokića i Larkovića. Nu, "iako je - s nekim planovima - pobegao k Saveznicima, dospio je ipak u logor i prema njemu nije se postupalo u rukavicama" (Vinko Nikolić, **Pred vratima domovine**, knj. II., Zagreb 1995., str. 161.). Nije mu pomoglo ni to, što je god. 1941. spašavao Srbe. On to spašavanje opisuje ovako:

"Dne 9. travnja 1941. Štab divizije (J^US~slavenske vojske, nap. M. M.) nalazio se je u Rogatcu (Slovenija). Divizija praktično više nije postojala, jer su već od 6. travnja pričuvnici, Slovenci (dapače, i pričuvni časnici) odlazili kućama. Sačinjen je izvještaj o stanju divizije i 10. travnja ujutro ja sam taj izvještaj nosio u Štab VII. armije u Kerestinec. Zapovjednika armije, armijskog generala (i bivšeg ministra vojske) Dušana Trifunovića i njegovog načelnika štaba, brigadnog generalštabnog generala Vladu Petrovića 'Rusa' nisam našao. Otišli su u Petrinju da nađu smještaj za Štab armije, kad se budu povlačili. To je valjda unikum u vojnoj povijesti da zapovjednik armije i načelnik štaba vrši posao 'konačara'... Oko pet sati popodne vratio sam se u Rogatec i našao da

su već izdate zapovijedi za povlačenje divizije (nepostojće) na Maceljsku planinu, s tim da štab divizije od deset sati navečer bude u Klanjcu. Tek tada sam saznao od jednog Slovenca, pričuvnog majora, inače odvjetnika u Ljubljani, da je u Zagrebu proglašena NDH, što u početku nisam vjerovalo... General Stanojlović i Srbi časnici iz štaba dugo su se nečkali da iz Slovenije prieđu u Klanjec, ali su konačno popustili... Tako je štab divizije... stigao u Klanjec, gdje su **hrvatske vlasti** (iztaknuo M. M.) pripremile prostorije za štab i u jednom hotelu smještaj za časnike. Tu je, među časnicima Srbima, nastala žučna diskusija što da se radi... Kolektivni zaključak je bio da se napusti hrvatski teritorij i pijeđe preko Sutle u Sloveniju, a onda da svatko radi što zna. Zamolili su mene da ih pratim, što sam i učinio, i u Sloveniji smo se rastali... Na moje pitanje što će biti s časnicima Srbima razasutim po terenu (nešto oko 100) i s kadrovicima - većinom Srbijancima (nešto preko 1000), general Stanojlović mi je odgovorio približno: 'A što ja znam? Što ja mogu? Gledajte i učinite što znadete i što možete.' Kolektiv časnika Srbia mu je sekundirao u tome... - U toku 11. travnja mnoge su grupice došle u Klanjec, gdje im je pomognuto da u trgovinama i kod privatnika nabave civilna odijela, a **kotarski predstojnik i ustaški povjerenik** (makar Srbi ne vjerovali da je to jedan ustaša mogao uraditi), **darovali su svakom tko je želio propusnice na izmišljena pohrvaćena imena, ako im mogu poslužiti da se kroz njemačke linije probiju do svojih kuća u Srbiji, Kosovu ili Makedoniji** (iztaknuo M. M.). Preko uglednih ljudi u Klanjcu davani su strogi nalozi jedinicama Hrvatske seljačke zaštite, naoružane do zuba pobacanim oružjem, da pod nikakvim okolnostima ne otvaraju vatru, osim ako same budu napadnute. - Do konca dana 11. travnja (1941.) sve su se grupe raspršile i nestale iz područja Klanjca, a da nigdje nije došlo do sukoba i proljevanja krvi. (...) Ja, dakle, nisam napustio Štab da dočekam Nijemce, nego su ga napustili svi časnici Srbii da spašavaju sebe same. Ja sam još jedan dan nakon nestanka Jugoslavije spašavao živote malih srpskih ljudi napuštenih od onih čija je vojnička, srpsko-rodoljubna i moralna dužnost bila da budu s njima i dijele njihovu sudbinu. Ja sam se ponosao po tradicionalnim načelima časničkog morala kao i većina časnika Hrvata..." (Dr. Frano Glavina, **Hrvati u travanjskom ratu 1941.**, "Vjesnik", god. LIX./br. 18222., Zagreb, 20. srpnja 1998., str. 15.).

(nastavit će se)

Fašizam i nacionalsocijalizam u demokratskoj Europi 1919.-1945. (VIII.)

SLOBODARSKA ORIJENTACIJA HRVATSKOG NACIONALIZMA

jednome, inače zabranjenom uvodniku *Hrvatske revije*, pod naslovom "Ubi spiritus Domini, ibi libertas" (*Sloboda je tamo gdje je duh Gospodnjii*), kasniji hrvatski poslanik i ministar dr. **Edo Bulat** razčlanjuje duhovna previranja pred kraj tridesetih godina. Za nj nema dvojbe: "... U naše vrijeme teško da će se naći sigurniji i bolji jamac za slobodu od demokracije". Fašizam, pak, kao "ideja protivnosti vlasti naroda" nije originalan, niti predstavlja zaokružen svjetonazor. On teži obnovi vanjskoga sjaja Rima, ali ne i obnovi njegove biti iz doba procvata rimske kulture. Ipak, unatoč očitoj protuslobodarskoj upravljenosti suvremenih totalitarnih ideologija, na njih se, drži Bulat, ne smije reagirati represijom, jer "prava sloboda može i mora da otpri i načelnu protivnost".

"Uzurpacija vlasti", nastavlja on, "ili gašenje sloboda (političkih, građanskih i ličnih) ugrožava ono, što je od presudne važnosti ne samo za progres, nego i za opstanak jedne civilizacije, a to je legitiman izvor vlasti". Ističući kako Nijemci i Talijani u novije vrijeme posežu za "nekom novom vrstom vladavine, koja bi imala da isključi i uništi slobodu pojedinca i vlast naroda", a slični se, ponekad i grotesknim pokušajima primijetiti i u Austriji odnosno Bugarskoj, Bulat upozorava da se Francuzi i Englezi, koji još uvek stope na čelu uljudbe, drže "odlučno principa slobode i demokracije, te smatraju ove nove pokušaje kao vrlo opasne i za održanje same civilizacije".

Za pisca nema dvojbe u pogledu toga da bez slobode nema napretka, te zaključuje: "Narodi, obezglavljeni ratom i lažnim proćimima sile, očekuju i traže, da se pojavi Mesija. Pojavio se ovaj ili ne pojavio, svakako da će ovaj biti vjesnik slobode i napretka, a time i vjesnik borbe protiv nepravde i sile. Naš narod imao je već u svojoj slavnoj prošlosti stalno prilike, da se bori protiv nepravde i sile, pa vjerljivo niti u budućnosti ne će postati apoget sile, pa makar u samoobrani bio prinuđen, kao što je to i prije bivalo, da se i njom posluži kao ultima ratio u obrani narodne egzistencije".

Dakako da je Matičina *Hrvatska revija* postala opasnom za režim, paju je on napadao, posebno se okomljujući na Maticu i njezinu predsjednika. **Lukasa** je beogradска *Javnost* obtužila za simpatije prema fašizmu, na što je on odgovorio da nije ni fašist, ni Hitlerov pristaša, ali traži da se Hrvati pametno odrede prema Njemačkoj i Italiji, kao bitnim čimbenicima današnje europske politike.

Piše:

Tomislav JONJIĆ

Ne će Maticu napadati samo iz Beograda. Zapravo najteži udarac doći će iz Zagreba, i to iz vodstva HSS-a. Ne mogavši otprijeti kritiku mačekovskog sporazumaštva koja je dolazila iz Matičinih redova, vodstvo HSS-a kritizira Maticu na sličan način, tvrdeći daje zabrazdila u neke nove ideologije. Na godišnjoj Matičinoj skupštini, održanoj 31. prosinca 1939. Lukas je odbio te obtužbe, podsjećajući na to da se Maticu na sličan način napada već dva desetljeća. Predbacivan joj je i separatizam, te se priječilo razpačavanje njezinih izdanja, kako bi je se gospodarski uništio. Ideoložki su prigovori posve neutemeljeni, jer je Matica hrvatska nastala iz nacionalnoga zanosa, nacionalni ju je zanos održao, pa je naravno da iztiče i probire ona djela, kojima je cilj jačanje hrvatske narodnosti.

Pokušaj je bio uzaludan. Odlukom "presvjetloga hrvatskog bana" dr. Ivana Šubašića, uz prešutnu suglasnost "vode hrvatskog naroda" (zapravo podpredsjednika jugoslavenske vlade, dr. Vladka Mačeka) početkom 1941. Matičino je vodstvo raztjerano, u tu je najstariju nacionalnu instituciju uveden komesarijat, a niz iz taknutih suradnika otjeran u sabirni logor.

Makanec: Argumenti protu demokraciji ne mogu izdržati kritiku

U drugoj polovici tridesetih godina bilo je konjunktурno razpredati o nedostatcima demokracije, pogotovo s elitističkim pozicijama, iztičući kako ona svojim načelom jednakosti omogućuje "nižima" da vladaju "višima", tj. dajednakim vrjednovanjem glasajedva pismenoga težaka i vrhunskoga znanstvenika stvarno obezvrđuje razsudnu moć potonjega i time dovodi do svojevrstnoga *jednačenja po slaboci ili prosječnosti*. Ta je postavka često kadra zavesti površan duh, koji će - obično tvrdno uvjeren u svoju nadmoć - lako prihvativati da bi u interesu cjeline bilo nužno zabaciti "zaostale" nazore jednoga težaka i prihvativi "napredne", "dubokoumne" i "dalekovidne" prijedloge jednoga znanstvenika. Nu, ono što se čini zgodnim, i ovdje krije zamke.

Nema, naime, nikakvajamstva da bi "napredni" intelektualac bio moralno superioran kakvomu težaku ili ribaru. Štoviše, kad takva teza ne bi sadržavala i (makar nategnutu) opasnost jedne nezgodne, antiintelek-

tualističke premise, čini se kako bi se iz povijesti mnogih naroda dalo utvrditi daje za očuvanje moralnih (uostalom, i nacionálnih!) vrjednota zaslужniji običan puk, negoli često otuđeni intelektualac, koji je nerijedko bio izvrstno oruđe protuprirodnih, imperialističkih, anacionalnih ili internacionalnih, a u svakom slučaju nasilničkih ideologija. Dakako, nikad nije nevolja u inteligenciji, nego u jednome njezinu dijelu, koji više voli tuđi pljesak, negoli poštovanje vlastitoga naroda.

Dr. JULIJE MAKANEC

O PODRIJETLU I SMISLU
DRŽAVE

UVOD U NOVIJU FILOZOFIJU DRŽAVE

ZAGREB 1939

IZDANJE MATICE HRVATSKE

kasniji ministar u vlasti Nezavisne Države Hrvatske, danas ili nepravedno posve zaboravljen ili, zbog površna, politikantskog tumačenja jedne polemike s nadbiskupom Stepincom prilično kompromitirani dr. **Julijs Makanec**, upozorio je kako teza o demokratskome *jednačenju po prosječnosti* na prvi pogled izgleda točna, "napose ako zaboravimo, da intelektualna sposobnost ne daje nikakove garancije za moralnu superiornost, koja u političkim stvarima ima u prvom redu odlučivati. Kod svake površne kritike demokracije moramo sebi postaviti pitanje: koja je to vrijednost pribavila demokratskoj misli toliko pristaša među najplemenitijim duhovima Staroga i Novoga svijeta, i što je još uvijek čini toliko privlačnom za mnoga ljudska srca? U filozofiji demokratizma ima mnogo kršćanske ljubavi i sućuti prema poniženima i uvrijedenima, i zato je njen veliki protivnik **Friedrich Nietzsche** isticao kršćansko podrijetlo demokratizma, tvrdeći, da je demokratski postulat političke jednakosti potekao iz kršćanske nauke o jednakosti ljudi pred Bogom."

"Sasvim je površno mišljenje," nastavlja Makanec, "da u demokraciji jaki politički duh dolazi do izražaja samo kao obična glasačka jedinica. Baš naprotiv: on u njoj ima stotinu mogućnosti, da utječe na svoju okolinu i u njoj formira njeno mišljenje. On čak može kao dominantna duhovna i politička snaga da ovlađa dušama hiljadu i hiljadu ljudi, koji u njemu gledaju svoga predstavnika i vođu, te se po svome slobodnom određenju stavljaju u službu ideja, što ih on zastupa. Kad bi demokracija značila zaista vladavinu nižih nad višima (...) onda bi bilo neshvatljivo, kako je ona mogla izbaciti toliki broj velikih političkih duhova."

Ne previđajući slaboće demokratskog sustava, pisac zaključuje: "Ako se ona (demokracija, op. T. J.) ne može uvijek održati na istoj visini, zar je to protudemokratskim sustavima moguće?" Za Makanca nema dvojbe: "Najviši i najduhovniji predstavnici demokratske misli vjerovali su u čovjeka i njegovu vrijednost, i zato su se borili za njegovu slobodu. Taje vjera u novije vrijeme pretrpjela teška iskušenja, ali ona se sigurno ne će u dušama ljudskim ugasiti. Ona će nadživjeti mnoge političke forme, koje u naše dane izgledaju toliko snažne i uspješne, a koje su osporile u teoriji i praksi vrijednosti demokratskih idea." "

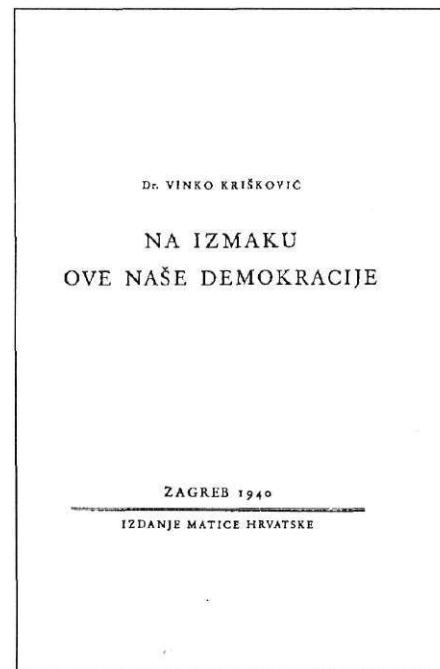
Makanec se pokazao dalekovidnim. Iako je neposredno nakon objavlivanja njegove knjige počeo Drugi svjetski rat, u kojem se neko vrijeme činilo da će nadvladati nositelji protudemokratskih ideologija, već 1945. demokraciji se suprotstavljao samo komunizam.

Bujanje nacionalističkog pokreta

Nije samo krug oko Matice hrvatske bitno utjecao na oblikovanje hrvatskog nacionalizma uoči svjetskog rata. I unutar Hrvatske

seljačke stranke kao širokoga narodnog pokreta dolazilo je do raslojavanja, te je u krilu koje se obično naziva *desnim* postupno prevladavalo nacionalističko razpoloženje. I ovdje je težnja za nacionalnim oslobođenjem nadvladavala različite svjetonazore i ideoološke poglede, pa su se skupa nalazili pobornici parlamentarne demokracije zapadnoeuropskog tipa i pristaše maglovitih teorija o zadružno-seljačkom družtvu.

Tridesete su godine donijele bitne promjene i unutar kako Katoličke crkve u Hrvata, tako i unutar snažnih i utjecajnih laičkih organizacija, dobrovornih ustanova i skupina. Osjećaj (jugo)slavenske solidarnosti, koji je - vjerojatno i pod utjecajem vatikanske iztočne politike - prvih godina Kraljevine SHS prevladavao među svećenstvom i brojnim katoličkim intelektualcima, brzo je slabio. Već početkom dvadesetih godina, uzporedno s jačanjem HRSS-

a, slab pojava koja bi se mogla uvjetno nazvati *klerikalnim jugoslavenstvom*. Tom je osjećaju težak udarac zadao skupštinski atentat. Klerikalna i jugoslavenski orientirana Hrvatska pučka stranka, koja je uvođenjem diktature 1929. stavljena izvan zakona kao i sve druge političke stranke i organizacije, nikad se nije oporavila. Štoviše, nije uobiće bilo ozbiljnijih pokušaja njegine obnove, što rječito govori o posve mašnjem utruštu takvog oblika jugoslavenstva.

Ako je u doba diktature jugoslavenstvo i preživjelo kod manjeg broja katoličkih svećenika, konkordatska borba, u kojoj je protu katoličtvu i hrvatstvu udruženo nastupilo praktično sveukupno srbstvo, otrijeznilje i najzasukanje. Od toga razdoblja mnogi katolički svećenici, redovnici i laici ne samo što postaju naglašeno nacionalno svjestni, nego i bivaju lučonošama nacionalne borbe.

Uz ove skupine postojali su još i ostaci nekadašnje Hrvatske stranke prava. Riječ je o skupini iztaknutih javnih djelatnika, sveučilišnih profesora i intelektualaca, koji su uživali veliki osobni ugled (**Bare Poparić, Dragutin Hrvoj, Ciro Truhelka, Stjepan Ratković, Stjepan Zimnici** i dr.), ali se nisu znali odhrvati zubu vremena. Nemajući organizacijskog dara i ne shvaćajući da novo vrijeme traži nove odgovore, drugaćiji i dinamičan pristup, pripadnici ove skupine i nisu nastupali kao jedinstvena, organizirana skupina, pa je razumljivo da nisu znali steći brojnije pristaše među sve brojnijim odpadnicima od Mačekova HSS-a. Stoga su stari pravaški intelektualci bili ograničeni na djelovanje u sklopu Matice hrvatske i njezinih publikacija, ili na sveučilišna predavanja. Iako ograničena dosegla, njihov doprinos razvoju nacionalističke misli time ostaje znatan, ne toliko u ideoološko-propagandnom, koliko u psihološkom smislu, jer služi kao oslonac, potpora i potvrda novim, mladim i dinamičnim naraštajima.

Mladež je tražila nove odgovore, a te odgovore stari nacionalisti nisu znali ponuditi. Sveučilišta i radnička mladež hoće slobodu i hoće je odmah. Previranja na Sveučilištu bivaju sve žustrija, nacionalisti nadvladavaju i komuniste i mačekovsku sveučilišnu organizaciju. Pokreće se niz časopisa, kojima je zajednički nazivnik neodstupna težnja za uspostavom hrvatske države (*Hrvatska zemlja, Hrvatska gruda, Njiva, Hrvatska njiva, Grudobran, Orač, Sijač, Naša gruda, Vjesnik Središnjeg udruženja studenata, Alma Mater, Rakovica, Hrvatska, Hrvatski akademičar, Uskok*).

Cinjenica da hrvatske težnje za samoodređenjem i neovisnošću nisu nalazile odjeka u zemljama parlamentarne demokracije, dovele je - dakako, u svjetlu obće europske krize demokracije - i do revalorizacije ideoološko-političkih postulata. U tom je svjetlu ilustrativno mišljenje **Franje Nevistića**, objavljeno 1938. u (zabranjenom i skoro u cijelosti uništenom) *Almanahu hrvatskih sveučilištaraca*. Absolutno odklanjajući marksizam zbog njegove negacije nacionalne prošlosti i dokidanja nacionalne individualnosti (što ga *eo ipso* čini anacionalnim i antidemokratičnim), Nevistić iztiče kako hrvatski nacionalisti načelno ne mogu imati ništa protu demokraciji. Međutim, "nijedan oblik vladavine nije apsolutan, pa ni demokratski". Ako se demokraciji oduzmu etički propisi i načela, ona vodi samu sebe u propast. Tada ona postaje plaštem robstva, "pod kojim propadaju, u vidu slobode, najsnažniji pokreti i najsposnovnija prava čovjeka i mnogih slabih naroda".

Za istinsku, a ne egoističku demokraciju!

Nevistić nastavlja: "Baš zato, jer smo za istinsku demokraciju, jer smo za slobodu javnoga narodnog političkog rada, jer smo za takvo stanje u međunarodnom životu i za takvo socijalno stanje unutar pojedinih naroda, koje će biti izraz udruženih slobodnih, faktičnim životom i razumskom refleksijom povezanih nacionalnih i socijalnih snaga - mi smo protiv liberalne demokracije, što znači protiv trgovanja nacionalnim osjećajima i idealima, protiv izrabljivanja povjerenja i materijalnih dobara, a i protiv stranaca, kojima ovakav život zbrke godi i kojeg uvijek mogu iskorisćavati. Demokratska misao nije ostvarena. Njezin vijek nije i ne može proći. Mi se borimo protiv duha, rada i forme, koji su izigrali misao demokracije. Zato, ako se borimo protiv toga, ne borimo se protiv demokracije, nego se borimo protiv trgovaca-konjunkturista s materijalnim dobrima i povjerenjem naroda. Mi se borimo za demokraciju istinsku, koja će biti prosvijetljena spoznajom istine, a ne za demokraciju, gdje će prevladavati instinkt i egoistički interes".

Brojni novopokrenuti časopisi odigrali su povijestnu ulogu u sazrijevanju hrvatske nacionalističke misli. Ne računajući **Budakov Hrvatski narod**, kojeg valja promatrati u sklopu obrade ideoložke potke Ustaškog pokreta u užem smislu, najznatniji i najvažniji od novopokrenutih časopisa nesumnjivo je *Hrvatska smotra*. Časopis je utemeljio **don Kerubin Šegvić**, predavši ga sredinom tridesetih **dr. Avelinu Čepuliću** i **dr. Vilku Riegeru**. Ipak, najkrupnija imena koja su časopisu davala političku boju, jesu imena braće **Ivana** i **Ante Oršanića**, te **dr. Dušana Žanka**.

Ono što je *Hrvatsku smotru* činilo intelektualnim žarištem i točkom kristalizacije hrvatskog nacionalizma, jest posve novi pristup ne samo hrvatskomu narodnom pitanju i nužnosti hrvatskoga suvereniteta, nego i velika, dotad nezapamćena pozornost koja je posvećivana socijalnoj problematici i radničkom pitanju. Zbog in-

telektualne ozbiljnosti i odvažnosti, u krug suradnika ovog časopisa stupaju Zimmermann, Ratković, **dr. Ivo Guberina**, Truhelka, Poparić i dr.), što Hrvatsku smotru pretvara u duhovnu tribinu s koje se najoštrije kritizira ne samo boljševizam, nego i bjesomučni kapitalizam, nacistički rasizam i bezbožna diktatura.

Pišući u prosincu 1939. o "novojekome europskom barbarstvu", A. Oršanić iztiče: "Za barbarstvo je klasnost i rasnost normativni oblik života. Za uljudbu razvijenijeg života među ljudima, normativni oblik života je čovječnost (humanost) naprama rasnosti, a društvenost i socijalnost naprama klasnosti". Kapitalizam, komunizam i rasizam po sudu A. Oršanića nisu se bitno - osim u formi - odmakli od babarstva primitivaca iz Australije, Afrike, Azije i Amerike.

Središnja osoba toga kruga svakako je Ivan Oršanić, koji se u ime slobode malih naroda i *auktoriteta krije posti* obara na tendencije u suvremenom svijetu, koje naziva kapitalističima, marksističima, životnoprostorskim i imperialističkim. Braneći načelo narodnog samoodređenja, Oršanić upozorava kako to temeljno načelo gubi "svoju superiornost i objektivnu normativnost" uslijed primjene načela životnog prostora. Rušenjem načela samoodređenja, Europa će anulirati vrijednosti svoga povijestnog razvjeta, "ona postaje protverropskom, proti samoj sebi, t. j. nosi u sebi razloge vlastitoga uništenja".

Po Žankovim riječima, Oršanić u svome radu "nastupa s izgrađenim filozofskim principima i napada marksim, liberalizam, jugoslavenstvo, masoneriju, indiferentno buržujsko društvo zagrebačkih kavanskih intelektualaca, političko sporazumaštvo, HSS recimo, i onda mlakost, neodređenost baš te političke stranke za koju se nikada nije znalo što zapravo misli o problemu hrvatske države. To je bilo ono sporazumaštvo protiv kojega je Oršanić bio najoštriji, jer on traži da se u jasnim, ravnim linijama definira hrvatska politika".

I skupina oko *Hrvatske smotre*, kao i sve druge spomenute nacionalističke jezgre sa simpatijama gledaju na revo-

lucionarnu borbu koju propovijeda Ustaški pokret. Ono što ih uz taj pokret veže, jest ono što predstavlja jedinu vezivnu snagu samoga pokreta: borba za neovisnu hrvatsku državu. Ta borba ima uporište u prirodnom pravu, u pravu narodnog samoodređenja, pa je stoga legalna i legitimna.

(nastavit će se)

Mario BILIĆ

U CRKVI

Svi smo tu: čisti, bludnici i stranci; jednako nam srca istu lupu tvore, a bez riječi misli jednako govore da smo redom slabi, nevoljni grešnici.

Posežu nam ruke za križ da se kaju i izbrišu grijehe lupnjavom u prsa, licemjernom suzom, kao da Nebesa potiču na glumu grešnika u vaju.

Crkvicom se šapat svejednako širi. Zazivamo Boga glasno ko kumira, milosrdna starca kom' ne daju mira ustaljenim redom starački maniri.

Uz brujanje zvona skupljaju se želje poput guste magle po kamenu stropu pune strasne hvale Bogu, fratu, popu; osjeća se opće duhovno veselje...

Kao pod hipnозom neki ruke dižu spram likova blijedih Božjih ugodnika da susjeda svoga vide pokojnika.

S lica suze kližu Isusu na križu...

Miješaju se tako molitve i kletve tijekom cijele mise u sparnome zraku. Vjernici će smjerni još tapkat u mraku i na bližnje režat sve do opće žetve.

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I

PAPA GRGUR VII. (5.)

Dr. Ivo Guberina u već spomenutoj svojoj knjigi **Državna politika hrvatskih vladara II.** izcipno piše kako je Zvonimir došao na hrvatski prijestol. Iz te knjige donosimo najvažnije ulomke:

"Iz izprave datirane 1066. uz Krešimira IV. fungira kao njegov suvladar i naslijednik njegov sinovac Stjepan, koji se tamo nazivlje 'naš vojvoda Stjepan' (Šišić, Priručnik s. 242.). Isti taj Stjepan 1067. nazivlje sebe 'nekoć slavni vojvoda Hrvata' (Šišić, Priručnik s. 271.) iz čega sledi - kao i iz njegovih rieči, da je on sam 'položio svoje dostojanstvo' (Šišić, Priručnik s. 271.) - da seje on odrekao priespolonaslijedstva. Međutim u izpravama nakon 1070. dolazi ban Zvonimir, i dok drugi bani fungiraju kao svjedoci na dnu izprave - (Rački, Doc. s. 52., 75.), on dolazi u njihovim intitulacijama i to odmah nakon bizantskoga cara i kralja Krešimira, n. pr. 'Za kraljevanja Romana III. cara, kralja Hrvatske i Dalmacije Petra, a bana Zvonimira' (Rački Doc. s. 80.). 'Pod kraljem Krešimirom i banom Zvonimiro' (Rački, Doc. s. 96.), 'Za kraljevanja Krešimira i bana Zvonimira' (Rački, Doc. s. 95.). Ovakav položaj u izpravama može imati samo suvladar, što u našem slučaju znači, da je Zvonimir nakon 1070. morao biti suvladar Krešimira. Dapače Zvonimir se i prije nego je postao kraljem nazivlje vojvodom (dux), što znači priestolonaslijednik (Rački, Doc. s. 103.)" (str. 73.).

"Iz svega se ovoga može zaključiti, da je Zvonimir neposredno pred 1070. godinu došao na Krešimirov dvor i postao njegov suvladar i priestolonaslijednik. Kako seje Krešimirov nastup u Ninu i njegova izprava, u kojoj govori o 'našem dalmatinском moru' i da mu je 'Bog proširio kraljevstvo na kopnu i na moru', zbio 1069. to nije bez osnova, ako zaključimo, da je svemu tome uzrok Zvonimirov dolazak na dvor i njegovo proglašenje suvladarem i priestolonaslijednikom. Prema mađarskoj kronici Zvonimir je između

Piše:

Tomislav HERES

1064. i 1067. bio 'kralj dalmatinske marke'. Godine 1070. već to nije, jer ga nalazimo na Krešimirovom dvoru kao bana i hercega. Zvonimir i Krešimir su se sporazumjeli, da likvidiraju žalosnu baštini svojih djedova (Suronja - Krešimir) i ponovno podignu na staru slavu Tomisla-

Hvarska katedrala

vovo i Držislavovo kraljevstvo. Sporazumjeli su se tako, da će Zvonimir svoju 'dalmatinsku marku', u kojoj je suveren, pripojiti Krešimirovoj državi, a ovaj kao uzvrat tome učinit će njega suvladarom i priestolonaslijednikom. Tako je Krešimir 1069. pravom mogao zahvaliti Bogu, da se njegovo 'kraljevstvo proširilo po kopnu' (Cf. Barada, Dinastičko pitanje 171. - 174.)" (str. 74.).

"Zvonimir nije mogao likvidirati dalmatinsku marku bez dozvole svoga zaštitnika: mađarskoga kralja. Zvonimir je uzeo sestru tadanjeg mađarskog kraljevića Geize, pa je razumljivo, da se toj likvidaciji nije opirao mađarski dvor, jer mu je ona pod vodstvom Zvonimira mogla samo koristiti, kako su i pokazali

kasniji događaji. Zvonimir je postao kraljem 'dalmatinske marke' kao naslijednik Svetoslava i sina mu Stjepana. Ali mi smo vidjeli, da je Svetoslav - Suronja imao pravo na Dalmaciju. Preko njegova prava stekao je Dalmaciju i mletački dužd. Do ustanka Suronje (oko 1045.) Bizant drži s potjeranim Orseolima, jer je tadanji car Argir u najužim rodbinskim vezama s njima. Argirov je Bizant ovaj princip legitimite primjenio sigurno na tadanje vladare dalmatinske marke... Dr. Barada upozoruje: 'Car Roman sinje Konstantina Diogena, onoga, koji je godine 1018. oteo Bugaru Sermonu Srijem i postao tu carski namjesnik, te vladao njime i u vrieme, kad sv. Stjepan zauze i predade Svetoslavovićima Slavoniju. Akt nekadanjeg susjedstva i prijateljstva, a mađarski je dvor baš u to vrieme bio u prijateljskim odnosima s Bizantom, zar nije mogao igrati ulogu i u ovom pitanju?' (Dinastičko pitanje, s. 171.). I igrao je. Bizant je znao, gdje je insignija (znamenja, znakovi vlasti) dalmatinskoga kralja, i tko je njegov naslijednik. **To je bio Zvonimir.** Kada je on postao suvladarem, priznao je Bizant i djelom ono, što teoretski nije prestao priznavati od sukoba Suronje s braćom" (str. 74.-75.).

"I tako je eto bratskim sporazumom između Zvonimira i Krešimira, naslijednika zavađene braće Svetoslava i Krešimira, obnovljeno hrvatsko kraljevstvo u svoj svojoj dosada neviđenoj slavi" (str. 76.).

Dr. fra Oton Knežović veli, da se još za života kralja Petra Krešimira IV. ban Dimitar Zvonimir javlja u izpravama "kao prvi kraljev doglavnik i kao najveći državni dostojanstvenik". "Do toga vremena on je bio ban u Slavoniji ili Posavskoj Hrvatskoj. Sva je prilika, da je bio pobočna grana dinastije Trpimirovića." Ugarski kralj Ladislav Arpad dao mu je svoju sestru Helenu (Ilonu) za ženu, jer su se "Arpadovići htjeli preko Zvonimira povezati s hrvatskom dinastijom Trpimirovića",

računajući, da će Petra Krešimira IV. "naslediti Dmitar Zvonimir". U Hrvatskoj su obstojale dvije sukobljene stranke: narodna (mnogi velikaši, niže plemstvo i hrvatsko glagoljaško svećenstvo) i latinska. Nakon smrti Petra Krešimira IV. obje su te stranke "uvidjele svu pogubnost ratovanja i međusobnoga zatiranja pa su se napokon složile i izabrale Dmitra Zvonimira za kralja". (**Poviest Hrvata**, sv. I., Madrid 1961., str. 41. - 44.)

Otokar Keršovani hrvatsku povijest promatra iz marksističkoga kuta. Kako on misli, nakon smrti Petra Krešimira IV. počinje "**period propadanja**" stare hrvatske države." Zaoštravaju se "klasne borbe masa". "Oko godine 1064. dolazi u Hrvatskoj, pa i u samim dalmatinskim gradovima, do **čitave bune protivnika** težnji klera. Ova je buna, koja je možda prvi veći odjek **bogumilskog i patarskog** pokreta u Hrvatskoj, završila s neuspjehom, a jedan od njenih vođa, neki Vulf, bačen je 1064. u tamnicu". Dolazi i do aktivnog miješanja mađarskih kraljeva u hrvatske unutarnje odnose". Sve je to izazvalo ovaj razvoj događaja: "Poslije smrti Petra Krešimira pobijedi za čas plemenska oligarhija (vlada nekolicine), ali njenog eksponenta (predstavnika) kralja Slavca (Slavića) srušili su uskoro protivnici kojima je papa poslao oružanu pomoć svojih normanskih vazala. Naprijesto dolazi eksponent pape i Latina Zvonimir, koji prima krunu od samoga pape i prisiže mu vjernost kao vazal. Dokumenti koji su nam sačuvani o Zvonimиру pokazuju sasvim jasno odlučan preokret k pravom feudalizmu, koji se dešava u njegovo vrijeme. Namjesto starih plemenskih glavarja (župana), u njegovo se vrijeme na dvoru i oko dvora spominju samo novi feudalni časnici (comites, baroni it. d.). Borbe se nastavljuju, i kad Zvonimir htjede po drugi put da ratuje protiv papinih protivnika u inozemstvu, dolazi do bune u kojoj Zvonimir gubi glavu" (**Povijest Hrvata**, Rijeka, 1971., str. 14. - 16.).

Dominik Mandić: "Budući da nije imao djece, a njegov bratić Stjepan dopao teške i neizlječive bolesti, Petar Krešimir IV. g. 1067. ili slijedeće napravio je sporazum sa Zvonimrom, samostalnim banom Slovinja ili panonske Hrvatske, koji je bio potomak sporedne grane Trpimirovića.

Zvonimir je priklonio svoju banovinu matici Hrvatskoj, a Petar Krešimir uzeo je Zvonimira za svoga pomoćnika na dvoru. [...] Koncem g. 1073. ili početkom 1074. umro je Petar Krešimir bez djece. Prije smrti on je dalnjemu svome rođaku Zvonimiru podijelio naslov 'vojvoda Hrvata' (dux Croatorum) i tim ga izričito označio za svoga nasljednika. Međutim, na državnom izbornom saboru većina prisutnih bila je protivna Zvonimiru, jer nije potjecao iz glavnoga dijela hrvatske kraljevine, iz jadranskih zemalja, nego iz sjeverne Slavonije, pa ga nisu smatrali 'svojim'. Za kralja je bio izabran Slavac, moćni vojvoda Neretve, i okrunjen koncem g. 1074. On se oslanjao na široke narodne slojeve i niži kler, koji je bio protivan crkvenim reformama i latinskom jeziku u bogoslužju. S izborom nisu bili zadovoljni romanski gradovi, ni zapadni dio jadranske Hrvatske. Oni su pozvali u pomoć normanskoga grofa Amika iz Amalfija, koji je u proljeće 1075. zaposjeo romanske i hrvatske gradove od Zadra do Splita. Amiko je u tom napadu izdajom ili prijevarom zarobio i odveo hrvatskoga kralja Slavca. - S izborom Slavca nije bio zadovoljan ni Mihajlo, ban Duklje, pa je južne hrvatske krajeve otrgnuo od hrvatske države i proglašio se samostalnim vladarem. [...] Nakon dugih dogovora papa Grgur VII. je početkom jeseni g. 1076. poslao u Hrvatsku legata opata Gebizona i biskupa Fulkoina. Ovi su na svetkovinu Materinstva Božjega, 9. listopada 1076., na Solinskem polju kod Splita svečano okrunili hrvatskoga vojvodu Dmitra Zvonimira (1076. - 1089.) za kralja 'Hrvata i Dalmatinaca', 's jednodušnim izborom svega klera i naroda', na općem hrvatskom saboru, koji se održao dan prije, na svetkovinu sv. Dimitrija, zaštitnika novoga kralja" (**Hrvati i Srbi dva stara različita naroda**, 2. izd., ZIRAL, Chicago - Roma - Ziirich - Toronto 1980., str. 100., 102.-103., 104.; ISTO, NZ Matice Hrvatske, Zagreb 1990., str. 83., 85., 86.).

Nada Klaić: "U Zvonimirovoj ličnosti slavi (prekovelebitska) Banska Hrvatska konačnu pobjedu nad Kraljevskom Hrvatskom. To je krajnji rezultat procesa što je počeo za Tomislava, prvoga vladara, koji je, kako predpostavljamo, idući prema Slavoniji, povezao bansku zemlju čvrše

sa svojom zemljom. [...] Ta već za trećega Tomislavova nasljednika ban prisvaja toliku vlast u primorskoj Hrvatskoj da odlučuje o tome tko će sjesti na kraljevsko prijestolje. Banovi su do kraja dinastije tako ugledne ličnosti da se po njima datiraju i isprave. A Zvonimir s banske stolice sjeda na hrvatsko prijestolje. [...] Kad su **Arpadovići** naslijedili politiku protjeranih Orseola prema Hrvatskoj, nisu se smirili dok nije na Krešimirovo prijestolje postavljen njihov kandidat i njihov rođak - Zvonimir. [...] Međutim, dolazak Zvonimira, koji je u Hrvatskoj na Jadranu stranac, oslobođio je, vjerojatno, kraljevske vazale osjećaja vjernosti. I Zvonimir je primoran tražiti glavni oslonac za svoju vlast izvan zemlje."

"Posljednje godine Krešimirova vladanja nisu dovoljno razjašnjene. Najvjerojatnije je od sedamdesetih godina dijelio vlast sa **Zvonimrom**, koji se u nekim ispravama spominje kao ban. No - u jednoj se ispravi spominje i **dux Stjepan**, pa je moguće daje i on prije Zvonimira bio Krešimirov suvladar. Kako se kasnije više ne spominje, mogao gaje ukloniti sam Krešimir IV., ili je to učinio Zvonimir kad je došao na vlast. - Uostalom, danas se o događajima u Hrvatskoj i o promjeni na prijestolju u jesen 1075. god. sa sigurnoću može reći samo to daje **normanski knez Amiko u listopadu te godine zarobio nekoga hrvatskog kralja** ('In anno millesimo septuagesimo quinto ab incamatione domini nostri Jesu Christi, mense nouembris, ea tempestate, qua comes Amicus regem Croacie cepit.' - Rački, **Documenta**, str. 99.; Šišić, **Priručnik izvora**, I., str. 263.; CD, I., str. 136.). Ali okolnosti u kojima dolazi do normanske akcije nisu dovoljno poznate. Još je otvoreno pitanje nije li, možda, sam Krešimir IV. izazvao upletanje pape u hrvatske prilike. Riješilo se to pitanje na ovaj ili onaj način, ipak je danas utvrđeno u historiografiji jedno: **Slavac nije mogao biti onaj hrvatski vladar** kojega je **Amiko** odveo u **zarobljeništvo**."

(nastaviti će se)

I BI GRAD ŠIBENIK (II.)

ajstor Juraj Matejev umro je god. 1473. Još za njegova života neke je dijelove šibenske prvostolnice izgradio Andrija Aleši u gotičko-renesansnomu slogu. God. 1477. upravu nad gradnjom prvostolnice preuzeo je Nikola Firentinac, koji gradi u slogu rane renesanse. On je prvostolnici dao, po zamisli Jurja Matejeva, smjelu renesansnu kupolu. Uz to je, "nadovezujući na konstrukciju sakristije svog predhodnika majstora Jurja, velikim blokovima umetanim jednim u druge realizirao čudo dalmatinskog graditeljstva: iznutra i izvana vidljivi obli svod u kamenu bez i najmanje primjene drva ili crijeva... U Mletcima su pročelja oble linije samo izvana naturena dekoracija, bez odnosa s konstrukcijom i oblikom crkvenog krova. U katedrali u Šibeniku oblo je pročelje nužni i logični nastavak originalne konstrukcije krova, pa joj to daje posebnu ljepotu i zaobljenost, daje katedrali viđenoj s mora dojam dajoj krov slobodno lebdi iznad grada" (Ljubo Karan).

Na gradnji prvostolnice sudjelovala su još dva domaća majstora: Ivan Mastičević i Ivan Pribislavljić. Gradnju nakon Firentinčeve smrti (1505.) završavaju Bartolomeo da Mestre i njegov sin Giacomo. Prvostolnica sv. Jakova posvećena je tek godine 1555.

Povjestnik umjetnosti Radovan Ivančević u predgovoru monografije **Šibenska katedrala** (Šibenik 1998.) iztiče, da prvostolnica Sv. Jakova pokazuje svoju savršenu cjelovitost i osebujnu ljepotu zbog jedinstvenosti i malo poznatu činbeniku, da je jedina građevina u Europi izgrađena izključivo od kamena, koji tijekom četiri stoljeća nije nimalo izgubio na izvornoj vrijednosti, nego je samo stekao prevlaku starine (patinu). Ovo remek-djelo spomenik je hrvatskih ljudi iz XV. i XVI. st. i njihove vjere, a posebno Šibenčana. Genijalni umjetnik Juraj Matejev uspio je svoju graditeljsku bajku uklopiti u gradsku cjelinu, uprizorivši tako jedno od "najljepših klasično renesansnih ambijenata na Jadranu i na Mediteranu". Prvostolnica je šibenska stvorila jedinstvo unutrašnje ljepote s onom iz-

Piše:

Mato MARČINKO

vana. Gledajući je iz zračnih visina, prvostolnica Sv. Jakova djeluje poput kamenoga broda, koji se prilijepio uz njezin bok. Ona djeluje poput jedrenjaka, koji je spreman izploviti i sa sobom povući cijeli grad, što navješće i razkriljeni andeo na vrhu kupole šibenske prvostolnice.

Šibenik je u prošlosti bio i važno kulturno središte. U njemu su djelovali glagoljaši, koji su prvi glagoljskim pismom zabilježili hrvatske riječi u šibenskom kraju. Iz Bosne u Šibenik stizala su pisma napisana glagoljičicom (bosančicom), samostanskom i begovskom. **Šibenska molitva** dokazuje, da se ovdje od davnine rabilo i latinsko pismo. Prva poznata oporuka na hrvatskom jeziku napisana latinicom, s nadnevkom od 1. prosinca 1485. počinje ovako: "Draga, zenamestra Giuana Obartich, maranguna od Sibenicha."

Od velikana pisane riječi Šibenik je dao Jurja Šižgorića, hvalitelja naše hrvatske pučke pjesme. Tu je i pjesnik Petar Divnić, koji je u svojoj pjesmi **U pohvalu od grada Šibenika** opjevao ljepote mora i rijeke Krke. Najslavniji je Faust Vrančić - sveznačica (polihistor), rječničar (leksikograf), izumitelj, biskup, pavlin. Pisac je **Rječnika pet najuglednijih europskih jezika** (latinskoga, talijanskoga, nje-mačkoga, hrvatskoga i mađarskoga), prvoga hrvatskoga rječnika uobće. Za njega je hrvatski čakavski jezik najljepši od svih slavenskih jezika, on je ono isto što i toskansko (etrusčansko) narjeće za talijanski jezik. Njegovo je mišljenje prihvatio poljski kardinal Hozij (S. Hosius), nazvavši (1558.) hrvatski jezik majkom svih slavenskih jezika. Rođak i štićenik Fausta Vrančića Dinko Zavorović napisao je prvu sustavnu povijest grada Šibenika (1597.) i Dalmacije (1602.), a time i Hrvatske. Ivan Tomko Mrnavić, književnik i povjestnik, naslovni biskup bosanski, rođeni Šibenčanin podrijetlom iz Bosne, često je izticao hrvatstvo i hrvatsko ime i bio veliki zagovaratelj i promi-

catelj glagoljice.

Mletčani su Šibenikom vladali četiri stotine godina. Osmanski Turci u ratu s Mletčanima opustošili su i uništili mnoga sela u šibenskoj okolici. Godine 1797. Šibenik je s čitavom hrvatskom pokrajnjom Dalmacijom pripao Austriji, koja je ugušivala težnju za pripajanjem Dalmacije Hrvatskoj. God. 1805. Šibenik ulazi u sklop Napoleonove Kraljevine Italije. Austrija je Šibenik ponovno dobila god. 1813. Temeljem Hrvatsko-ugarske nagodbe iz god. 1868. Dalmacija je - a s njome i Šibenik - državnopravno utjelovljena u Kraljevinu Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju. U doba Nezavisne Države Hrvatske Šibenik je sjedište velike župe Bribir.

U Domovinskom ratu 1991.-1995. jugosrbska armija i paravojne srbske jedinice nanose velike štete Šibeniku i njegovoj okolici. U listopadu 1991. bombardiranjem i topovskom vatrom oštećena je prvostolnica Sv. Jakova, građevni i kulturni spomenik najviše svjetske vrijednosti. U jednotjednim napadajima na Šibenik Hrvatska vojska je pružila dostojan odpor napadačima i nanijela im velike gubitke. Hrvatski branitelji srušili su dvadeset tri napadačka zrakoplova i tri helikoptera, potopili tri ratna broda i jednu podmornicu, uništili dvadeset pet tankova i oklopnih vozila, te uhitali četiri stotine devetdeset jednoga neprijateljskoga vojnika.

Šibenik zacijeljuje težke ratne rane. Obnovljena prvostolnica Sv. Jakova spremna je za izplov u naše hrvatsko slobodno jadransko more. Šibenski se građani pripremaju za svehrvatsku svečanost podizanja spomenika velikom hrvatskom kralju Petru Krešimiru IV. Hrvatska povjestnica nam kazuje, "daje za vrijeme njegova vladanja, koje je trajalo samo desetljeće i pol, Hrvatska bila najprostranija, da je vratio vlast nad dalmatinskim gradovima i otocima, da je čvrsto držao Posavsku Hrvatsku, vratio Bosnu, imao utjecaj na Neretljane, pomagao razvitak prvih hrvatskih gradova na Jadranu (Nin, Biograd) i utemeljio nove" (Dragutin Pavličević).

FINANCIJSKO IZVJEŠĆE ZA 1998.

B I L J E Š K E

uz finansijsko izvješće za 1998.

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika je nestranačka udruga bivših političkih zatvorenika koja, prema statutu Društva, Zakonu o pravima bivših političkih zatvorenika i programskim načelima vodi skrb o bivšim političkim zatvorenicima.

Rješenjem MINISTARSTVA UPRAVE REPUBLIKE HRVATSKE KLASA UP/I-230-02/97-01/495, URBROJ 515-02-02/7-98-5 registrirana je kao humanitarna udruga. Da bi Društvo moglo pomagati i voditi skrb i brigu o bivšim političkim zatvorenicima, osnovani su ustrojstveni oblici Hrvatskog društva političkih zatvorenika u županijskim središtima, a za teritorij BiH osnovane su podružnice u Mostaru i Sarajevu.

Sredstva primljena iz Proračuna, te drugih naknada i pomoći, koriste se uglavnom za:

- redovito izlažene glasila "Politički zatvorenik", koji se tiska u nakladi od 3500 primjeraka;
- dijeljenje humanitarne pomoći putem naših podružnica;
- angažiranje stručni suradnik - socijalni radnik, koji pomaže oko evidencije i pružanja izvanredne pomoći članovima koji su u teškome materijalnom i zdravstvenom položaju.

Za zastupanje Hrvatskog društva političkih zatvorenika ovlaštena je predsjednica Društva gđa Kaja Pereković.

Temeljem Uredbe o računovodstvu (N.N. 112/93) i Pravilnika o knjigovodstvu i računskom planu za neprofitne organizacije (N.N. 20/94) knjigovodstvo Društva vodi DNEVNIK, GLAVNU FINANIČSKU KNJIGU I POMOĆNE KNJIGE (knjiga blagajne, knjiga ulaznih i izlaznih računa). Za evidenciju dugotrajne imovine koriste se posebne liste, u kojima su evidentirani svи potrebni podaci o nabavnoj vrijednosti i ispravcima vrijednosti svakoga pojedinog sredstva.

Popis sredstava s danom 31.12.1998. obavila je posebna komisija.

U Zagrebu, 24.02.1999.

Bilancu izradila

Višnja Jakob

Predsjednica HDPZ

Katica Pereković

ANALIZA POSLOVANJA ZA PERIOD 01.01.-31.12.1998

<u>I. sredstva rada - nabavna vrijednost</u>	<u>KN 296.970.56</u>
<u>Umjetničke slike i kip "zatvorenik"</u>	<u>KN 111.430.00</u>
<u>Ukupna nabavna vrijednost</u>	<u>KN 408.400.56</u>
<u>Ispravak vrijednosti opreme</u>	<u>KN 165.253.56</u>
<u>Sadašnja vrijednost</u>	<u>KN 243.147.00</u>

II. REZULTATI POSLOVANJA

<u>Ukupni prihod</u>	<u>KN 3.352.049.00</u>
<u>Ukupni rashodi</u>	<u>KN 2.638.494.00</u>
<u>Razlika</u> sredstava namjene prenesena u 1999. KN	<u>713.555.00</u>

ANALIZA REZULTATA POSLOVANJA

1. PRIHODI

<u>Sredstva viška prihoda iz 1997.</u>	<u>KN 1.295.933.14</u>
<u>Sredstva od Ministarstva financija</u>	<u>KN 450.000.00</u>
<u>Sredstva Ministarstva rada</u>	<u>KN 1.276.400.00</u>
<u>Sredstva od preplate na list PZ</u>	<u>KN 261.246.12</u>
<u>Sredstva od prodaje znački, privi, i knjiga</u>	<u>KN 3.585.00</u>
<u>Sredstva od članarine</u>	<u>KN 850.00</u>
<u>Sredstva od pomoći i dotacija</u>	<u>KN 16.727.44</u>
<u>Sredstva od Kluba (šank)</u>	<u>KN 5.000.00</u>
<u>Sredstva od kamata KN</u>	<u>41.057.30</u>
<u>Prihodi od oglasa u PZ</u>	<u>KN 1.250.00</u>
UKUPNI PRIHODI	KN 3.352.049.00

2. RASHODI

<u>Uredski materijal i sredstva za čišćenje</u>	<u>KN 15.783.85</u>
<u>Struja-plin</u>	<u>KN 14.397.78</u>
<u>Ispravak vrijednosti sitnog inventara</u>	<u>KN 215.85</u>
<u>Prijevozničke usluge</u>	<u>KN 5.918.50</u>
<u>Telefonski i poštanski izdatci</u>	<u>KN 22.239.88</u>
<u>Troškovi održavanja sredstava rada</u>	<u>KN 24.193.55</u>
<u>Najamnina</u>	<u>KN 3.481.75</u>
<u>Ugovor o djelu</u>	<u>KN 276.623.08</u>
<u>Grafičke usluge</u>	<u>KN 5.399.96</u>
<u>Ostale intelektualne usluge</u>	<u>KN 16.506.83</u>
<u>Komunalne usluge</u>	<u>KN 6.605.24</u>
<u>Ostale usluge</u>	<u>KN 10.472.10</u>
<u>Božićnica - Očić</u>	<u>KN 1.000.00</u>
<u>Ostali izdatci - vijenci i drugo</u>	<u>KN 5.247.62</u>
<u>Dnevnice, troškovi puta i vlas. auto</u>	<u>KN 118.379.26</u>
<u>Porez i prirez na dnevnice</u>	<u>KN 14.861.36</u>
<u>Troškovi održavanja i registracije službenog automobila</u>	<u>KN 6.039.26</u>
<u>Izdatci kod sastanaka i proslava</u>	<u>KN 11.522.66</u>
<u>Transferi podružnicama</u>	<u>KN 518.111.52</u>
<u>Direktne pomoći članovima Društva</u>	<u>KN 695.153.88</u>
<u>Socijalna pomoć putem podružnica</u>	<u>KN 236.800.00</u>
<u>Provizija ZAP-u i bankama</u>	<u>KN 5.244.79</u>
<u>Stručna literatura</u>	<u>KN 3.783.70</u>
<u>Izvanredni izdatci</u>	<u>KN 29.950.90</u>
<u>Nabava sredstava rada u 1998.</u>	<u>KN 22.437.84</u>
<u>Reprezentacija, darovane knjige i suveniri</u>	<u>KN 72.212.12</u>
<u>Troškovi lista PZ prema priloženoj specifikaciji</u>	<u>KN 495.910.72</u>
UKUPNO RASHODI	KN 2.638.494.00

O B R A Z L O Ž E N J E :

Stavka: Izvanredni izdatci odnosi se na:

<u>- naknada štete</u>	<u>KN 16.131.02</u>
<u>- sudske pristojbe</u>	<u>KN 1.700.28</u>
<u>- manjak po inventuri 1998.</u>	<u>KN 9.880.00</u>
<u>- obračunati PDV na manjak</u>	<u>KN 2.239.60</u>
UKUPNO	KN 29.950.90

III. BILANCA

1. AKTIVA

1.1. Sadašnja vrijednost imovine	KN 243.147.00
1.2. Zaliha suvenira i knjiga	KN 44.922.17
1.3. Novac na žiro računu ZAP	KN 199.622.69
1.4. "Novac HPB	KN 382.239.61
1.5. Saldo deviznog računa	KN 463.54
1.6. Blagajna	KN 15.377.30
1.7. Devizna blagajna	KN 2.835.32
1.8. Potraživanja od države PDV	KN 48.717.30
1.9. Kupci	KN 8.795.00
1.10. Potraživanja od podružnice Zagreb	KN 12.756.75
UKUPNOAKTIVA	KN 958.876.68

2. PASIVA

2.1. Obveze prema dobavljačima	KN 7.239.54
2.2. Obveze za poreze i prikeze	KN 2.495.14
2.3. Izvor finansijskih sredstava dugotrajne imovine	KN 235.587.00
2.4. Saldo fonda 1998.	KN 713.555.00
UKUPNAPASIVA	KN 958.876.68

IZVJEŠĆE NADZORNOG ODBORA

Na temelju članka 37. st. 2. Statuta HDPZ-a, Nadzorni odbor u sastavu:

1. Andelka Franičević, predsjednica
2. Krinoslav Brust, član
3. Branimir Petener, član
4. Ana Radoš, članica

izvršili su pregled materijalnoga i finansijskog poslovanja i raspolažanja sredstvima dana 23. veljače, te 1. i 2. ožujka 1999. godine u prostorijama Društva, uz redovno sudjelovanje prva dva člana Odbora, dok su ostala dva člana povremeno bili izviđeni o radu Nadzornog odbora, uz obvezu da također kontrolnim pregledom potvrđuju u nastavku činjenice o nalazu. Nakon tako izvršenog pregleda sačinjen je ovaj

Z A P I S N I K

1. Popis osnovnih sredstava, umjetničkih slika i kipa "Zatvorenik" izvršen je 31. prosinca 1998. godine i ustanovljeno slijedeće stanje:

Ukupna naravna vrijednost: 408.400,56

Ispravak vrijednosti O.S. 165.253,56

Sadašnja vrijednost O.S. 243.147,00

stoje istovjetno knjigovodstvenom stanju.

2. Rezultat poslovanja:

Ukupni prihodi: 3.352.049,00

Ukupni rashodi: 2.638.494,00

Višak prihoda nad troškovima 713.555,00

prenosi se za poslovanje u 1999. godinu.

3. Ovako utvrđene rezultate poslovanja utvrđujemo pregledom knjigovodstvene evidencije i dokumentacije na temelju koje je izrađen **Račun prihoda i rashoda - HDPZ-a** za 1998. god.

a) Knjigovodstvo se vrši automatskom (kompjutorskom) obradom na osnovi Pravilnika o knjigovodstvu i računskom planu neprofitnih organizacija (N.N. br. 20 od 18.03.1994.).

b) Dokumentacija koja služi osnovom poslovnog zbivanja raspoređena je po vrsti, kronološkim redom knjiženja i odlaganja i to: ulazni računi, izlazni računi, blagajnički dnevniči, bankovi izvodi i temeljnica, koja je dokumentacija podpisana od odgovornih dužnostnika i ima osnove u pravilnicima, ovlaštenjima ili odlukama Izvršnog odbora ili Vijeća.

c) Naše Društvo HDPZ, iako je svrstan u 'neprofitne organizacije' uključeno je u tzv. PDV-sustav (prihodi iznad 600.000,00 godišnje) koji je porez na dodatnu vrijednost obračunavan tijekom cijele godine, te konačnim godišnjim obračunom PDV-a ostaje potraživanje od Državnog proračuna iskazanih 48.717,30 kuna. Iskazano potraživanje možemo ostvariti tek nakon pregledaposlovanja od strane Državnog zavoda za reviziju.

d) Nadzorni odbor je usmjerio dio svoje obaveze o pregledu na isplatu naknade za obavljanje, odnosno obavljeni rad na donošenju rješenja o naknadi štete našim članovima za dane provedene u zatvorima i ustanovljuje sljedeće: do konca 1998. obradeno je 7.870 rješenja o dodjeli naknade u ukupnom iznosu od 81.000.000,00 kuna i dodijeljena je naknada za izradu i provjeru navedenih 7.870 rješenja u ukupnom iznosu od 80.000,00 kuna, što po obradenom predmetu (ovjera ispravnosti rješenja Administrativne komisije, izračun godina dana, mjeseci i svih ostalih potrebnih pokazatelja) iznosi 10,00 kuna što zaista predstavlja minimalnu naknadu za uspješno obavljeni rad, a koja naknada je odobrena od Vijeća na sjednici od 18. studenog 1998.god. (50.000,00 i ranije 30.000,00). Osim toga Nadzorni odbor utvrđuje daje isplata naknade od 50.000,00 izvršena iz

priznatih nam kamata od Poštanske banke 41.057,30 a ostatak iz redovnih sredstava poslovanja do 50.000,00 kn.

e) Stanje žiro računa 30101-678-75868 na dan 31.12.1998.g. 199.622,69 stanje na računu HPB 31.12.1998. (sred.Proračuna) 382.239,61 stanje blagajne na dan 31.12.1998. g. 15.377,30 ostala sredstva (devizna) u kunskoj protuvrij.31.12.1998. 463,54

4. Nadzorni odbor ustanavljuje daje Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, sa sjedишtem u Zagrebu ponovno upisano 20. travnja 1998. pod registarskim brojem 592 kao pravna osoba za teritorij cijele Republike Hrvatske, te prema tome sve Podružnice HDPZ-a više ne predstavljaju svaka za sebe "pravnom osobom", te su slijedom navedenog bile obvezne dostaviti Središnjici Zagreb podatke o svome poslovanju, tako da bi Središnjica bila u mogućnosti objediti sve podatke u svrhu izrade konačnog Računa prihoda i rashoda za 1998. i sve koje slijede. S obzorom da nisu sve Podružnice dostavile određene podatke, Nadzorni odbor ovim zapisnikom traži da stručne službe Središnjice izrade istovjetan obrazac za praćenje poslovanja svake Podružnice, koji će obrazac i način obračuna biti osnova za izradu Računa prihoda i rashoda za 1999. god.

Ovaj zapisnik zaključenja na stranici 3. i podpisan od članova Nadzornog odbora. •

Članovi Nadzornog odbora:

Đurđević

Brus

Mekić

Den Haag, 10. veljače '99.g.

Dragi hrvatski politički zatvorenici!

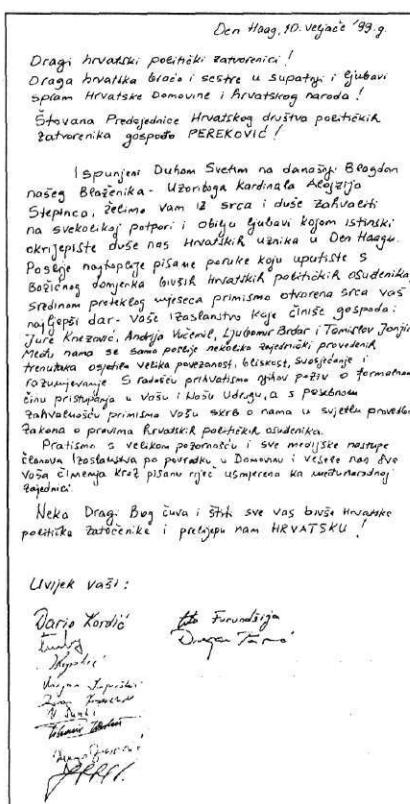
Draga hrvatska braća i sestre u supatnji i ljubavi spram Hrvatske Domovine i hrvatskog naroda!

Štovana Predsjednice Hrvatskog društva političkih zatvorenika gospođo PEREKOVIĆ!

Ispunjeni Duhom Svetim na današnji Blagdan našeg Blaženika - Uzoritoga Kardinala Alojzija Stepinca, želimo Vas iz srca i duše zahvaliti na svekolikoj potpori i obilju ljubavi kojom istinski okrijepiste duše nas Hrvatskih uznika u Den Haagu. Poslje najtoplje pisane poruke koju uputiste s Božićnog domjenka bivših Hrvatskih političkih osuđenika, sredinom proteklog mjeseca primisno otvorena srca Vaša najljepši dar - Vaše Izaslanstvo koje činiše gospoda: Jure Knežović, Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar i Tomislav Jonjić. Među nama se samo poslje nekoliko zajednički provedenih trenutaka osjetila velika povezanost, bliskost, suošćeće i razumjevanje. S radošću prihvatismo njihov poziv o formalnom činu pristupanja u Vašu i Našu Udrugu, a s posebnom zahvalnošću primisno Vašu skrb o nama u svjetlu provedbe Zakona o pravima hrvatskih političkih osuđenika.

Pratismo s velikom pozornošću i sve medijske nastupe članova Izaslanstva po povratku u Domovinu i vesele nas sva Vaša činjenja kroz pisanu riječ usmjerena ka međunarodnoj zajednici.

Neka Dragi Bog čuva i štiti sve vas bivše Hrvatske političke zatočenike i prelijepu nam HRVATSKU!

Htjedoše te oni izmučiti svime

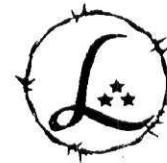
Utrnut se nisi domovino dala.

U satima teškim šaptah sveto ime:

Latvio!

Za me sve si, a za druge mala.

K. Skalbe

LATVIJAS
POLITISKI REPRESĒTO
APVIENIBA

Kažu da se u legendi o nastanku glavnog grada Rige govori kako su se njezini stanovnici toliko bojali stranaca, da su zabranili pristajanje tuđinskih brodova uz obalu. Konačno stranci zatražile od vlastnika ustupanje samo toliko zemljišta, koliko zahvaća jedna volovska koža. Nakon uztupka stranci su od jedne volovske kože izrezali oputu i njome opasali zemljište. Na tom su mjestu kasnije počeli graditi kuće. U latvijskoj dugoj povijesti ponavljala su se ova iskustva, nekad blaže, a nekad groznjije.

Od davne žive Latviji odnosno njihovi predci u svojoj zemlji na Baltičkom moru. U tijeku posljednjeg tisućljeća, kako potvrđuju povijestni dokumenti, mnogi su vlastodržci posegnuli za ovom zemljom, a njezine stanovnike snašli su težki ratovi. Unatoč razaranjima i tuđinskoj vlasti narod je preživio.

Latvija, kao i ostale dvije baltičke države, zahvaljuje svoje postojanje odredbama Brest-Litovskog mira iz ožujka 1918. sklopljenog između Njemačkog Carstva i Sovjetske Rusije. Njemačka politika slijedila je plan zaokruživanja baltičkih područja i tako sprečavala ponovni izlazak Rusije na Baltik.

Karta s podpisima Staljina i Ribbentropa o podjeli interesnih zona na sjeveru Europe

Težka povijest

To je omogućilo proglašenje neovisne Latvije 11. studenoga 1918. Budući da Latvija nije imala otvorenih teritorijalnih pitanja sa susjedima, a društveni razvoj bio je na zavidnu stupnju, može se govoriti o

LATVIJSKA UDRUGA POLITIČKI POTLAČENIH

sretnim okolnostima proglašenja neovisnosti. Ako Latvija nije imala teritorijalnih zahtjeva, imala ih je Rusija, koja je već u siječnju 1919. poslala svoje boljševičke trupe i zauzela najprije glavni grad Rigu, a potom i cijelu Latviju. U travnju započinju borbe njemačkih, balto-njemačkih i latvijskih trupa protiv boljševičkih snaga, koje završavaju Mirovnim ugovorom iz Rige 11. kolovoza 1920., kojim Sovjetska Rusija priznaje neovisnost Latviji, i "za sva vremena" odrice se bilo kakvih pretenzija prema njoj. Na vlasti su socijaldemokrati, koji agrarnom reformom i slabe položaj Balto-Njemaca, do tada vodeće snage u zemlji. Nacionalizacijom njemačkih dobara

Latvijski emigranti u Njemačkoj

LATVIJA JE BILA I BIT ĆE

1931. stvara se napetost u odnosima prema njemačkoj manjini, koja počinje napuštati Latviju. Godinu dana kasnije sklapa se između Latvije i SSSR-a pakt o nenapadanju. To približavanje Rusiji dovodi 1934. do puča u zemlji, a predsjednikom postaje Karl Ulmanis. Njegova politika dobrosusjedskih odnosa s baltičkim narodima dovodi do tzv. "Baltičke antante" i sklapanje Ugovora o nenapadanju s Njemačkom.

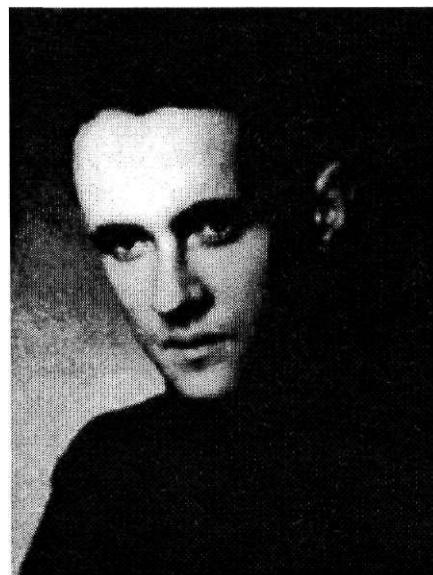
Dogovor Hitler - Staljin od 23. kolovoza 1939. prouzročio je slabljenje latvijskog položaja i označio početak pedesetjednogodišnje tragedije latvijskog naroda pod režimom obju stranih sila. Latvija je bila prisiljena sklopiti Ugovor o vojnoj pomoći sa SSSR-om, posljedica čega su sovjetske vojne baze na njezinu tlu i izseljenje Balto-Njemaca u Njemačku. Nakon sovjetskog ultimatuma Latvija "legalno" postaje 15. sovjetska republika, a predsjednik Ulmanis biva odveden u sovjetsko zarobljeništvo iz

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

kojeg se nikada ne vraća. Latvijom vladaju boljševici na čelu s novim predsjednikom Augustom M. Kirchenšteinom. Stradanja latvijskog naroda u nastajanju novoga svjetskog poredka mogu početi!

U kratkom vremenu prve sovjetske okupacije boljševici su uveli kolektivizaciju, pozatvarali protivnike "prisajedinjenja", u škole uveli preodgoj i počeli prve deportacije. Samo u noći od 13. na 14. lipnja 1940. deportirano je u Sibir preko 15.000 Latvijaca, među kojima je bilo 1.200 djece u dobi do sedam godina. Zatvori su puni. Nakon napada nacionalsocijalističke Njemačke na SSSR, s kolodvora Škirotova 26. lipnja

Gunars Zemtautis (1929.-1951.)

*student, strijeljan radi članstva u
studentskoj skupini otpora*

1941. pokrenulo se nekoliko vlakova na dugu vožnju i iz zatvora odvezlo preko 6.000 Latvijaca. U Centralnom zatvoru nakon naglog povlačenja Crvene armije ostali su na brzinu zagrnuti grobovi masovno likvidiranih uhićenika.

Nakon kratke ali krvave sovjetske okupacije, njemačka je vojska dočekana cvijećem. Narod je očekivao da će Njemačka ponovno uzpostaviti neovisnost Latvije i vratiti nacionalizirana dobra. Njemačka je, međutim, imala u planu germanizaciju. Mijenjani su

nazivi ulica. Dobra književna djela izdavana su na njemačkom jeziku, postojao je i popis zabranjenih knjiga. Nacionalsocijalistički propagandisti s plakatima, zastavama, masovnim zborovima i kultom vode podsjećali su na pobjegle agitpropovce.

U proljeće 1942. okupatori su organizirali larvijsku "Samoupravu". Gestapo je bio aktivan. Dvadeset i jedna godina samostalnosti doba je zrijenja nacionalne svijesti, koja od tada poznaje samo samosvojnost. Illegani otpor koji je počeo za sovjetske okupacije, nastavlja se. Tragedija obju okupacija je u tome što Latviji služe u Crvenoj armiji, gdje su se zatekli, i u njemačkoj vojsci, pa čak i ratuju jedni protiv drugih.

Spomenik Majka Latvija

Opet Rusi

Kako se primiče Crvena armija, sve više ljudi, sjećajući se "strašne godine" napušta zemlju. Pobjeglo je oko 200.000 na Zapad. Druga sovjetska okupacija donijela je razkulačenje, kolhoze, sovjetcizaciju i rusifikaciju svih područja života, gerilski rat koji je trajao do 1956., te masovne deportacije.

Sada Rusi nisu gubili vrijeme, nego su masovno izdavali potvrde o deportaciji na kojima je između ostalog pisalo: "Meni izseljeniku...naloženo je od strane Vrhovnog organa SSSR-a izseljenje u daleke razine SSSR-a za vječno, bez prava povratka u prijašnje mjesto boravka", naravno na

ruskom jeziku.

Za vrijeme njemačke kapitulacije nalazilo se oko 300.000 latvijskih vojnika u zonama zapadnih saveznika i mogli su ostati na zapadu. Oko 300 njih zatražilo je azil u neutralnoj Švedskoj, koja je unatoč štrajku gledaju i samoubojstava ipak SSSR-u izručila njih 152. Mnogi su ubijeni. 1994. pozvala Švedska vlada preživjele i izpričala se za počinjeno.

Masovne deportacije počele su noći 24. na 25. ožujka 1949. Ljudi su iz stanova odvođeni, a ako ih noću nisu zatekli kod kuće, onda sutradan s radnog mjesta ili djeca iz škola. Skupljeno je preko 43.000 ljudi, od toga preko 10.000 djece i mlađeži mlađih od 16 godina. Svatko je imao već pripremljen dossier. Utovareni su u posebne vlakove i odvezeni u specijalna naselja (to su bili većinom Amur, Omsk i Tomsk). Predsjednik KGB-a Latvijske SSR, drug Vēvers, podnio je 7. prosinca 1962. sljedeću statistiku o deportaciji:

1941. Trgovaca 16.563

1942. Nijemaca i osoba bez državljanstva 673

1949. Kulaka 30.469

1949. Osuđenih nacionalista i banditskih obitelji 12.762

To se i dalje nastavljalo. Mnogi su napuštali Latviju za spas vlastitoga života. Mjesta nisu ostajala prazna: okupatori su u Latviju doveli oko milijun nelatvijaca za provođenje rusifikacije. Kad je došla slo-

boda, ostali su Rusi i njima slični kolonisti, koji uživaju veća prava nego ih imaju nacionalne manjine u drugim državama. Tako npr. iako je latvijski službeni jezik, oni ga nikada nisu naučili i protive se govoriti ga, nego prisiljavaju Latvijce da s njima komuniciraju okupatorskim ruskim.

Latvijska udruga politički potlačenih uspjela je kod zakonodavca od 1992. ishoditi zakonsko reguliranje statusa politički progonačenih. Tim statusom dobivena su jamstva povratka iz progonačstva, povrat oduzete imovine, priznavanje staža za vrijeme provedeno u koncentracijskim logorima i progonačstvu. Status sudionika nacionalnog odpora ustanovili su 1996.

Latvijska država pokušava privesti sudu zločince protiv naroda. Za genocid je do sada osuđena jedna osoba: radi se o narodnom komesaru za unutarnje poslove iz 40-tih godina. Optužena su još trojica bivših suradnika KGB-a. Oni se ne nalaze u zatvoru, jer su stari, ali iztragateče dalje. Za bivše političke uznike važno je da sjećanje na strašne progone njihove nacije ne bude samo problem prošlosti i povjestničara, nego da se mladim naraštajima takvo što ne dogodi. Zato su uspjeli načiniti Latvijski muzej okupacije, u kojem je na zadivljujući način i s puno ljubavi pribavljen i izloženo sve što svjedoči o tome strašnom vremenu komunističke diktature.

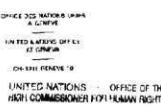
Visoki komesarijat UN za ljudska prava razpravljat će o Zagrebačkoj rezoluciji*.

The Secretary of the Commission on Human Rights has the honour to acknowledge the receipt of your letter dated 27 December 1998 transmitting the text of the resolution adopted at the meeting held in Zagreb (Croatia) on 9-10 November 1998.

This communication will be brought to the attention of the Bureau of the forthcoming 35th session of the Commission on Human Rights which is scheduled to meet in Geneva from 22 March to 30 April 1999.

BL 8 February 1999

UNITED NATIONS - OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS

Zagrebačka rezolucija, koju je jesen nas na sjednici održanoj u Zagrebu usvojilo predsjedništvo Internacionale asocijacije bivših političkih uznika i žrtava komunizma, dostavljena je relevantnim čimbenicima međunarodnoga života, kako bi se podtaknulo sustavno vrjednovanje i izjednačavanje žrtava komunizma.

Tajništvo Internacionale asocijacije koje je, kao što je poznato, smješteno u Zagrebu, zaprimilo je dopis Visokoga komesarjata UN za ljudska prava, datiran 8. veljače 1999., kojim se potvrđuje primetak rezolucije i izvješćuje kako će pitanja njome podtaknuta biti razpravljana već na sljedećoj, 55. sjednici Komisije, koja se ima održati u Genévi od 22. ožujka do 30. travnja 1999. (M.P.)

		%
Stanovništvo 1939	2000000	
Izseleni Baltički Nijemci (1939/40.)	J -70000	-3,50%
Za vrijeme 1. sovjetske okupacije (1940/41) strijeljani i deportirani	j -35000	-1,75%
Mobilizirani u Crvenu armiju (1941. i 1944/45.)) -20000	-1,00%
Pobjegli u SSSR ili evakuirani (1941.)	j -40000	-2,00%
Za vrijeme NS-okupacije (1941/45) strijeljani i deportirani	-90000	-4,50%
Mobilizirani u njemačku vojsku, latvijsku legiju ili policijske jedinice (1941/45.)	-150000	-7,50%
Mobiliziran u radnu službu u Njemačku (1941-44.)	j :35000	-1,75%
Pobjegli na Zapad ili evakuirani 1944/45.)	-100000	-5,00%
Odpušteni iz njemačke vojske ili se vratili iz Njemačke	+80000	4,00%
Za vrijeme 2. sovjetske okupacije (1944/45.) strijeljani ili deportirani	-70000	-3,50%
Odpušteni iz Crvene armije ili se vratili iz SSSR-a	j +20000	1,00%
Gubitak zbog pomicanja granice	j -50000	-2,50%
Nerođeni 1939. do 1945.	-30000	-1,50%
Gubitak ukupno	-590000	-29,50%

Izvor: Tho Batic Status:Years of Dependances 1940-1980, Berkeley 1983

Ratni gubitci u Latviji

JOŠ O "KRIŽARSKOM PROCESU" U SISKU

Nedavno nam je naš najbliži susjed Toma Burić (bivši politički zatvorenik) dao Vaš glasnik, kako bismo pročitali članak "Križarski proces" u Sisku 1947., autora g. Martina Grabarevića iz Hrvatske Kostajnice.

Nakon što smo ga svi u obitelji pročitali, jednostavno sam osjetila potrebu, da Vam se javim.

Ja sam snaha pokojnog Mihovila Novaka, koji se spominje u tom članku i koji opisuje stradavanje hrvatskih do-

Moja svekra bojala se puno pričati o proteklom vremenu, da se ne bi nešto loše dogodilo njezinoj djeći. Bilje tiha, svakom je oprštala, jer je tako u duši nas Hrvata-katolika - oprostiti se mora, ali ne i zaboraviti. Sačuvala je Milčekova pisma iz zatvora, pisana na komadićima papira i toalet papiru. Ta pismaje kći Melita, nakon petnaest godina prekučala na strojopisu, ali nije mogla pročitati sve točno. U prilogu Vam šaljem preslike tih pisama, te preslike presuda, molbe za pomilovanje i obavijest o izvršenju presude.

Čovjek bi i o Milčekovom slučaju mogao napisati cijelu knjigu. Ja sam samo snaha, ali prožeta s toliko osjećaja o svom svekrvu, nepoznatom osobom za nas mlađe, a ipak voljenim Milčekom. Željela bih kao i njegova djeca, te unuci, da bar doznamo za grob našeg Milčeka, da mu možemo zapaliti svjeću i pomoliti se, a ne da samo palimo svjeću kod velikog križa na Mirogoju.

Ako je živ taj Manojlović (kojeg li slučaja - moja kolegica iz škole preživala se Manojlović i znam da joj je otac živio u Beogradu), trebalo bi ga stvarno potražiti i dozнати za mjesta pokopa naših nedužnih Hrvata.

U članku se spominje i Aniša Šteković - krvnik. Je li on živ, ne znam, ali znam, daje s našim kćerima-blizankama, išao u prva četiri razreda osnovne škole, dječak s istim imenom i prezimenom. Sjećamo se kako je njegova baka bila liječena u Zavodu za medicinsku dijagnostiku u Nemetovoj ulici, gdje su se u to vrijeme liječili uglavnom borci II svjetskog rata i članovi njihovih obitelji. Prema nekim spoznajama taj Aniša Šteković je otiašao s roditeljima u Ameriku. Vrlo je vjerojatno da bi mogao biti unuk navedenog krvnika, jer je rođen 1971.

Eto, Mihovil Novak strijeljan je s ne-pune 33 godine života, nevin kao Isus Krist, a toliko toga nije doživio. Sada su mu živi kći, sin, zet, snaha i šestero unučadi. U Sisku mu živi najstarija sestra Marija-Maca (90 god.) i najmlađa sestra Julkica (76. god.). Sestri Maci su u životu sjećanju doživljaji iz rata i poratnog zbivanja.

Nismo željni osvete, ali cijeloj obitelji Novak (Milčekovoj obitelji) bilo bi draga, kad bi se doznao jesu li još živi ti svjedoci, koji su krivo svjedočili, ti krvnici, koji su zlostavljeni nevine. Vjerljivo su godinama živjeli mirno i dobro u blagostanju komunističkom za njih, dok je moja svekra ostala sama s dvoje djece, bez prihoda za život, te se dobro namučila da djecu postavi na zdrave noge. Odrasli su u dobre i poštene Hrvate, bez otca, kojeg se sjećaju samo po slikama i po pričanju majke Katarine.

Željeli bismo da se ime našeg Milčeka upiše na neko spomen obilježje, a ne da ga nema nigdje, kao da nije ni postojao.

Možda bih mogla puno toga napisati, ali to bi bilo previše za Vaš list.

Uz lijepi pozdrav cijele naše obitelji i uz iskreno štovanje.

Marija Novak

TAKO TISKA JUTARNJI LIST

U jednim se hrvatskim novinama uzvitlala prašina oko g. Marijana Ra-muščaka, dosadašnjeg ministra uprave. Prema izjavi bivšeg političkog zatvorenika, g. Nikole Jagara, dapače, prema uzastopno ponavljanim optužbama, dobivam dojam daje Jagar vrlo subjektivan i služi se niskim udarcima. Istina je daje Jagar bio više puta osuđivan, no ne bi se moglo prihvati da je baš sve čime se služi u cijelosti istina.

Istina je da je i on jedan od prvih osnivača HDPZ, istina je da se još iz zatvora pozna s g. Franjom Tuđmanom. Ne znam je li istina daje gđu Ankicu i njezinu kći Nevenku učio peći kruh, no i ako je bio toliko blizak i prijatelj te kuće, neuskono je što tu svoju "vrlinu" povjerava javnosti. Još je tragičnije što g. Jagar tako olako prelazi preko "starog prijateljstva", pa sad veli: "No kada sam video kakvo je 'društvo' Tuđman, nakon dolaska na vlast, počeo okupljati oko sebe, zauvijek sam s njim raskrstio. Ne mogu ostati ravnodušan na to da u Hrvatskoj danas opet vladaju prikriveni komunisti u HDZ-u".

Slažem se što je gosp. Jagar ogorčen da su se mnogi komunisti prekrili zasta-

moljuba.

Ja sam snaha, koja nikad nije vidjela svog svekra i koji nije uspio doživjeti odrastanje svoje djece (kći Melita - rod. 1943. i sin Željko - rod. 1945.). Supruga Katarina ostala mu je doživotno vjerna. Umrla je 6.1.1997. Godinama je u njoj tinjala nada, da je njen Milček možda uspio pobjeći i ostati živ, ali da se ne smije javiti. To je tako - dok ne vidiš tijelo, ne znaš grob, za nekog svog, imaš osjećaj daje živ.

A Milček (pravo ime Mihovil - zvan Milček, Milan, Milivoj, Mihajlo....) je trebao ostati živ, jer jedino što je bio krivje to što je bio pravi Hrvat, kršćanin-katolik, što je volio Hrvatsku i to svugdje izticao. U to vrijeme izticati svoje hrvatstvo nije bilo dobro.

BLEIBURG ŽIVIH

Razmišljujući o žrtvama Bleiburga, tijekom zadnjih godina, sve češće mi se postavlja pitanje: u kojoj su mjeri uključeni u tu tragediju preživjeli, oni koji su se, kako obično ocjenjujemo, "spasili"?

Značenje te tragedije - pogibije stotine tisuća hrvatskih života, hrvatske mladosti, cvijeta jednog cijelog naraštaja - koju simbolično nazivamo Bleiburg, višestruko je, ali neupitno.

Nije dovoljno razjašnjen udes onih koji su uspjeli izbjegići izručenju ili, izručeni, čudesno spasiti život na Križnom putu, koji ih je vodio u smrt. Jesu li i oni pripadnici bleiburške tragedije? I u kojoj mjeri?

Iako udes jednih i drugih ima zajednički temelj - spašeni život - postoji među njima bitna razlika u nacionalnom značenju njihovih sloboda. Jedni su izbjegli smrt prebjegom u izgnanstvo, drugi su, slijedom izvanrednih okolnosti, nadvladavši mučeničtvu, uspjeli ostati u Domovini. Spašeni za Domovinu.

I jedni i drugi spominju se marginalno u ocjeni bleiburške tragedije kao oni koji su se **spasili** od udesa poginulih. Ta okolnost i nije nevažna, ali ipak nije bitna za ocjenu njihova udesa, gledano s nacionalnog motrišta. Spasiti život prirodna je težnja samoodržanja, imanentna svakom stvorenju. Čovjek može nadvladati tu težnju vođen idealima koje ocjenjuje vrijednjima od samog tjelesnog života. Hrvatski vojnici dokazao je nebrojeno puta prjezir prema vlastitom životu u obrani svoje domovine. Težnja spasiti život, u okolnostima Bleiburga, nije bila dezterstvo. Bili smo već predani i razoružani. Radilo se samo o spasu od izručenja neprijatelju, koje je vodilo u poniranje, mučeničtvu i smrt.

Tko je ikada bio u smrtnoj opasnosti znade da spasenje ugrožena života budi u čovjeku spontanu radost, osjećaj da

Piše:

Radovan LATKOVIĆ

smo se "ponovno rodili". Taj osjećaj bio je prva životna manifestacija hrvatskih izbjeglica s Bleiburga, napose kad su, nakon tegobnog lutanja u nepoznato i dalnjih opasnosti izručenja, dosegli prekoceanske obale Novoga Svijeta, perspektivu sigurnosti i života.

Trebalo je doista započeti iz ničega jedan novi život, nadvladati nebrojene potežkoće i protivnosti. Ta životna borba dala je sadržaj i vrjednovanje spašenim životima prvih emigranata.

Bleiburžki spomenik

Razumljivo je zadovoljstvo nakon prvih uspjeha. Nu, ti uspjesi bili su često, s nacionalnog gledišta, relativnog značenja. Silom okolnosti, mnogi pojedinci bili su prisiljeni napustiti njihove intelektualne i profesionalne pozive i tako su mnogi potencijalni talenti bili izgubljeni za Hrvatsku. Oni pak, koji su se, u nekim sredinama, uspjeli profesionalno afirmirati, nužno su se uključili svojim profesionalnim radom u novu sredinu kao građani dotične zemlje. Tako je nicalo korijenje koje ih je sve tjesnije vezalo s novim sredinama i neprimjetno udaljivalo od domovine. Uz svu nacionalnu svijest pojedinaca i zajednice, vrijeme i okolnosti bile su odlučne u tom procesu.

Djeca, rođena u novoj nacionalnoj zajednici, škole, jezik i ambijent, pa kasnije, mješani brakovi njihove djece i

unuci, povezivali su sve češće pojedince i obitelji s novom sredinom.

Gledano s nacionalnog vidokruga, tu je ishodište drame i tragičnog udesa prepolovljenih života hrvatskih emigranata spašenih od izručenja u Bleiburgu. Bleiburga živih.

To sam posebno osjetio kad sam, nakon četrdesetpet godina prisilnog izgnanstva, posjetio Domovinu. Spoznao sam temeljnu razliku između onih koji su se spasili od izručenja emigracijom i onih koji su sačuvali život na Križnim putevima. Makar su i nadalje bili izloženi progonima, lišeni političkih sloboda i najnužnijih materijalnih uvjeta života, ostali su usađeni u svojoj zemlji, mogli sudjelovati neposredno u borbi hrvatskoga naroda, razvijati se stručno i intelektualno i dočekati dane oslobođenja uključeni u život svoje domovine.

Za razliku od njih, hrvatski emigranti mogli su slobodno izpovijediti svoje hrvatstvo i boriti se putem raznih organizacija i medija za priznanje prava hrvatskoga naroda na samoodređenje. Iznositi težnje hrvatskoga naroda za uzpostavu njegove državne nezavisnosti pred inozemnim političkim i kulturnim ustanovama i činbenicima, ali samo kao udaljeni glasnici i tumači Domovine.

Realno značenje političke djelatnosti hrvatske emigracije još uvek nije dovoljno povijestno iztraženo i utvrđeno i dobrim dijelom je predmet osobnih ocjena, koje se kreću od uveličavanja do podcjenjivanja.

Prigodom boravka u Buenos Airesu, jedan visoki politički predstavnik Republike Hrvatske, odgovorio je na moje pitanje o značenju Hrvatskog Narodnog Vijeća u borbi za uzpostavu hrvatske države: "Imalo je za nas veliko značenje kao poticaj u borbi. Mi smo osjećali HNV kao hrvatsku vladu u inozemstvu."

Ako, prema drugim ocjenama, političke organizacije hrvatske emigracije - one nestranačke, občehrvatske - i nisu bili utjecale na događaje u Hrvatskoj, u godinama koje su predhodile izborima 1990., vjerujem da su imale znatan utjecaj na hrvatsku dijasporu obćenito, što se je odrazilo u velikoj moralnoj i napose materijalnoj pomoći izseljene Hrvatske u sudbonosnim godinama Domovinskog rata. U tome je svakako veliko značenje imalo Hrvatsko Narodno vijeće, uz hrvatska vjerska središta i djelovanje niza občehrvatskih publikacija u izseljeničtvu, napose Hrvatske Revije, koje su bile glas Hrvatske u doba nametnute šutnje i zatiranja hrvatskog nacionalnog identiteta.

Unatoč svih ovih dostignuća hrvatskih emigranata, izbjeglih izručenju na Bleiburgu, gledajući njihov udes iz perspektive oslobođene Domovine, ne možemo ne osjetiti paradoksalnu sudbinu da je većini njih postalo nedostupno sudjelovati u punom ostvarenju idealja za koji su se borili, tijekom dugih godina izagnanstva, upravo kad je taj ideal bio postignut. Dakako, ima ih - i možda podosta - koji ne doživljuju taj paradoksalni udes, jer su se podpuno integrirali u novu sredinu, kao oni koji su mislima i srdcem stalno živjeli s Hrvatskom i za Hrvatsku. Oni, koje sada vrijeme i okolnosti izključuju od aktivnog sudjelovanja u životu i izgradnji ostvarene hrvatske države.

Nu, zakon života je neumoljiv. Mnogima nije bilo niti dano da dožive ponovnu uzpostavu hrvatske države. Vrijeme ih je preteklo. Drugima je utjeha da su bar njihovi smrtni ostatci preneseni u Domovinu i da počivaju u ljubljenoj hrvatskoj zemlji. Samo su neki mogli trajno se vratiti u oslobođenu Domovinu. Ostali - malobrojni - osjećaju sreću i bol da kao turisti mogu jednom, ili povremeno, posjetiti zemlju svojih sanja. Ipak, udes im je omogućio doživjeti ponovno ostvarenje hrvatske države i sagledati novi naraštaj nikao iz tisućljetnog korijena neuništive Hrvatske. •

Piše: Kaja Pereković

ODSJEV DUŠE ZORKE SEVER

U predvorju Hrvatskoga narodnog kazališta u Osijeku 6. veljače otvorena je izložba zbirke slika i narodnog veza hrvatske političke osuđenice, svima nam poznate mamice Sever. Krećući se od jednoga do drugog izložka, ostaje se bez daha, jer tako opipljiva ljeputa može biti odraz čiste duše i plemenitog srca.

Poseban dojam ostavljuju portreti mlađih žena - logorašica, koje je u Slavonskoj Požegi portretirala mamaica Sever između svih uzničkih obveza, dok je morala "risati", kako je to ona rekla, one "beštije" - upravnika i stražarice. Eto, ta plemenita žena zaustavila je vrijeme naše mladosti. Sad njezine kćerke, Višnja i Ružica, razgrēu dio povijesti hrvatske patnje i pokazuju one koje su od partizanskih "narodnih" vlasti bile osudene kao zločinice na duge i težke robije. I treba da mlađi naraštaj vidi koga su komunisti sudili kao ratne zločinice.

Zorka Sever:

Autoportret (KPD SI.

Požega, 1949.)

Iza leđa domaćina ove izložbe, g. Željka Čagalja, i nas ostalih udjelnika promocije, zaustavlja se pogled na slikama logorašice Mire Dodig, Slavonke Ane - ljepotice u marami, Ružice i Višnje, Vlaste, Kaje i Boje - čiji smo lik s ponosom gledali na hrvatskim kunama iz 1943., gdje je, zajedno s mužem, zračila ljepotom u nošnji vrličkoga kraja. A smiren lik nema drage, ubijane a neubijene Mandi Kosović, naše drage "Grosice", gleda u dalj.

Izložbu je otvorio intendant Hrvatskoga narodnog kazališta u Osijeku, g. Željko Čagalj, dok je dr. Bogdan Messinger vrlo stručno prikazao bogat i neumorni rad velike žene i do smrti nezaustavne neimarke u prikupljanju narodnog blaga i oslikavanju ljepote pitomih krajolika i ljudi.

U rukama imam katalog iz kojeg čitam: "Jedna sudbina ispričana slikom". Bajka života između surovosti i ljubavi u razmišljanju poštovanog promotora, gospodina dr. Messingera, govorи sve. On veli: "Bajka je oko nas. Kao da cijelokupnom svojom djelatnošću poručuje Zorka Sever. Ona postoji. Postoji u narodnim običajima. U voljenju. U ljepoti zavičaja i krajolika. U razumijevanju drugoga. U etničkoj poruci. U pruženoj ruci. Bajka nije ni san ni tlapnja. Ljubav je uvijek može odkriti i vidjeti. Ljubav je unutarnji vid. Može progovoriti slikom. A ono što otkriva jesu - najprije ljudi.

Djelo Zorke Sever nije samo povijest, ostvarena i slikom izražene ljubavi, to je povijest o cjelini te ljubavi, plaćenoj jednim od najviših uloga koji mogu biti plaćeni (misli na godine robije). Da li je ona odabrala svoju sudbinu ili je sudbina, poziv učiteljice, odabrala nju i preoblikovala ju kao stvarateljicu?

Nakon što smo, makar i sumarno upoznali njenu djelu, njenu srce, njen život, stvaranje koje je bilo tek osobna himna ljepoti i etici porijekla, danas je (možda srećom?) teško razumijeti daje robija mogla biti sankcija za ljubav."

I dalje veli: "Tamtička vrata presjekla su i zatvorila puteve i puteljke Moslavine. Odvojila je od sela i šuma. Iza rešetaka, nevidljivi možda, ali u njenoj izbi u šutnji prepoznatljivi, čamili su s njom i njeni ljudi i njeni cvijeće. Proljeće u srcu očekivalo je neko drugo proljeće kojeg nemazapisanog ni u jednom kalendaru. Više sama i gola likovna vrijednost i nije bitna. Njene su slike dijelile njenu sudbinu. Povijest nam priča, prikrivena iza izložbenih paravana, o sudbini, ali i o neuništivosti ljubavi.

Postoje nepoznati talenti. Postoje slikari koje još nisu odkrile galerije. I postoji - što je, možda, najparadoksalnije od svega - postoji naša prošlost koju niti mi sami ne znamo."

Tako veli dr. Messinger pri otvorenju izložbe. Ja sam dobila priliku da u ime HDPZ-a i u ime uznica iz Požege iztaknem djelo i ljubav sjede, jednostavne gospode, mamice Sever. Dok sam izlagala ono nekoliko misli o tom vremenu, svi su pozorno pratili. Posebno sam iztaknula tjeskobu kojao je obuzimala svaku političku osuđenicu. Ali, energija pojedinih bila je slamka spasa po vjeri, ljubavi i nadji. A nadu, kroz toplu riječ, prosipala je, uz našu dragu Vlastu Arnold i sestru Maricu Stanković, i mamaicu Sever. Njezin slikarski rad ovjekovječio je vrijeme jedne težke povijesti - hrvatskih uznica, koje s mrtvih portreta prosipaju dušu i ljepotu ponosnog naraštaja...

S' otvorenja izložbe u osječkome HNK

Stradanja Hrvata u koprivničko-križevačkoj županiji (XII.)

Piše:

Stjepan DOLENEC

Mjesto: DONJARA - obćina Križevci

1. KARLOVIĆ Stjepan rodi. 1909. god, u Donjari
2. PETRIĆ Ignac rodi. 1923. god, u Donjari
3. SABAT Ivan rodi. 1924. god, u Donjari

Mjesto: Lemeš Ravenski - obćina Križeve

1. CIGANIĆ Đuro rodi. 1913. god, u Lemeš Ravenski
2. CIGANIĆ Vilim rodi. 1919. god, u Lemeš Ravenski
3. ĆIČEK Stjepan rodi. 1918. god, u Lemeš Ravenski
4. GOLUBIĆ Stjepan rodi. 1912. god, u Lemeš Ravenski
5. JAIĆ Andrijarodj. 1904. god, u Lemeš Ravenski
6. VALJAK Stjepan rodi. 1924. god, u Lemeš Ravenski

Mjesto: Sv. Martin - obćina Križevci

1. KUNDER Slavko rodi. 1924. god, u Sv. Martinu

Mjesto: Vojakovac - obćina Križevci

1. BOBOVAC Ivan rodi. 1925. god, u Vojakovcu
2. BOBOVAC Milka - god, u Vojakovcu
3. CECELALukar rodi. 1911. god, u Vojakovcu
4. CEDELA Milan rodi. - god, u Vojakovcu
5. CRNELI Dragutin rodi. 1927. god, u Vojakovcu
6. CRNELI Mijo rodi. 1906. god, u Vojakovcu
7. CRNELI Pavao rodi. 1930. god, u Vojakovcu
8. CRNELI Petar rodi. 1923. god, u Vojakovcu
9. CVETIĆ Valentrodi. 1915. god, u Vojakovcu
10. FALTAK Ivor rodi. 1920. god, u Vojakovcu
11. FALTAK Milan rodi. 1924. god, u Vojakovcu
12. FIJALKA Alojz rodi. - god, u Vojakovcu
13. LABAŠ Alojz rodi. 1901. god, u Vojakovcu
14. LABAŠ Slavkorodi. 1929. god, u Vojakovcu
15. LABAŠ Vinko rodi. 1929. god, u Vojakovcu
16. MIKULIĆ Ljubica rodi. 1907. god, u Vojakovcu
17. SVETIĆ Slavko rodi. 1921. god, u Vojakovcu
18. ŠVEGOVIĆ Čila rodi. 1898. god, u Vojakovcu
19. ŠVEGOVIĆ Stjepan rodi. 1925. god, u Vojakovcu

Mjesto: Vukšinec Riječki - obćina Križevci

1. ŠOMODJI Gabro rodi. 1923. god, u Vukšinec Riječki

Mjesto: Zaistovec - obćina Križevci

1. BADJUN Stjepan rodi. 1921. god, u Zaistovcu
2. MINGULA Mijo rodi. 1915. god, u Zaistovcu
3. CEROVEC Stjepan rodi. 1923. god, u Zaistovcu
4. DUBRAVEC Stjepan rodi. 1926. god, u Zaistovcu
5. KEŠER Stjepan rodi. 1926. god, u Zaistovcu
6. KRETIĆ Slavkorodi. 1924. god, u Zaistovcu
7. KUHAROVIĆ Stjepan rodi. 1914. god, u Zaistovcu
8. LISJAK Stjepan rodi. 1926. god, u Zaistovcu
9. MARENĆIĆ Đuro rodi. 1921. god, u Zaistovcu

10. MARENĆIĆ Stjepan rodi. 1913. god, u Zaistovcu

11. STANIĆ Ivan rodi. 1923. god, u Zaistovcu

12. TUK Ivan rodi. 1920. god, u Zaistovcu

Mjesto: Žibrinovec - obćina Križevci

1. BLAGAJ Slavko rodi. 1923. god, u Žibrinovcu
2. HABDIJA Petar rodi. 1918. god, u Žibrinovcu
3. HABDIJA Stjepan rodi. 1924. god, u Žibrinovcu
4. HABDIJA Stjepan rodi. 1925. god, u Žibrinovcu
5. IGRIĆ Imbro rodi. 1914. god, u Žibrinovcu
6. IGRIĆ Tomorodi. 1911. god, u Žibrinovcu
7. ŠANTRAK Luka rodi. 1926. god, u Žibrinovcu
8. ŠANTREK Petar rodi. 1911. god, u Žibrinovcu
9. ŠEGRC Milan rodi. 1920. god, u Osijek-Vojskovački
10. VRBANIĆIĆ Dragan rodi. 1923. god, u Žibrinovcu
11. VRBANIĆIĆ Milan rodi. 1912. god, u Žibrinovcu
12. VRBANIĆIĆ Vinko rodi. 1921. god, u Žibrinovcu
13. VRBANIĆIĆ Vladimir rodi. 1920. god, u Žibrinovcu

Mjesto: Bočkovec - obćina Križevci

1. ALEKSIĆ Ivan rodi. 1920. god, u Bočkovicu
2. CIGLAR Ivan rodi. 1927. god, u Bočkovicu

Mjesto: Bogačevo - obćina Križevci

1. CRNČIĆ Valentrodi. 1918. god, u Bogačevu
2. FOTAK Đuro rodi. 1915. god, u Bogačevu
3. HENDEL JA Stjepan rodi. 1920. god, u Bogačevu
4. HUMAN Valentrodi. 1918. god, u Bogačevu
5. NOVOSEL Valentrodi. 1918. god, u Bogačevu

Mjesto: Boljnikovec - obćina Križevci

1. HARČA Ivan rodi. 1918. god, u Brckovštini
2. KOCIPER Ivan rodi. 1918. god, u Bisagu-Sv. Ivan Zelina
3. LUGOMER Stjepan rodi. 1924. god, u Boljnikovcu
4. OCVIREK Stjepan rodi. 1922. god, u Doljanima

Mjesto: BORJE - obćina Križevci

1. BISKUP Alojz rodi. 1914. god, u Borju
2. BLAŠKOVIĆ Pavao rodi. 1912. god, u Borju
3. MARKOVIĆ Ivan rodi. 1922. god, u Borju
4. RADIĆ Josip rodi. 1909. god, u Borju

Mjesto: Crikvena - obćina Križevci

1. DONČEVIĆ Imbro rodi. 1918. god, u Crikveni
2. DONČEVIĆ Stjepan rodi. 1915. god, u Crikveni

Mjesto: Črnevec - obćina Križevci

1. BUDALEC Stjepan rodi. 1921. god, u Crnčevu
2. FRANJČEVIĆ Luka rodi. 1924. god, u Crnčevu

3. LENKO Stjepan rodi. 1922. god. u'Čmčevu

Mjesto: Dedina - obćina Križevci

1. BLAGAJ Franjo rodi. 1910. god. u Dedinu
2. BLAGAJ Franjorodi. 1914. god. u Dedinu
3. BLAGA J Dragutin rodi. 1925. god. u Dedinu
4. BLAGAJ Filip rodi. 1908. god. u Dedinu
5. BLAG A J Vilim rodi. 1920. god. u Dedinu
6. GOLEC Franjorodi. 1901. god. u Dedinu
7. KELEMİN Josip rodi. 1910. god. u Dedinu
8. KELENIM Stjepan rodi. 1924. god. u Dedinu
9. MARTINĆIĆ Dragutin rodi. 1904. god. u Dedinu
10. MARTINĆIĆ Franjorodi. 1907. god. u Dedinu
11. ŠTEFUN Franjo rodi. 1928. god. u Dedinu
12. ŠTEFUN Slavkorodi. 1918. god. u Dedinu

Mjesto: Deklečanec - obćina Križevci

1. BELANTOMOrodi. 1913. god. u Deklešancu
2. BURULIĆ Martin rodi. 1915. god. u Deklešancu
3. DJURINIĆ Andrija rodi. 1916. god. u Deklešancu
4. DJURINIĆ Slavkorodi. 1917. god. u Deklešancu
5. FIŠTROVIĆ Dragan rodi. 1919. god. u Deklešancu
6. KATALENIĆ Ivica rodi. 1921. god. u Deklešancu
7. KATALENIĆ Josip rodi. 1922. god. u Deklešancu
8. KITELJ Antun rodi. 1916. god. u Deklešancu
9. NOVOSELEC Franjo rodi. 1913. god. u Deklešancu

Mjesto: Dijankovec - obćina Križevci

1. HARĆAPavelrodi. 1924. god. u Dijankovcu
2. JURŽEJIĆ Valentrodi. 1920. god. u Dijankovcu
3. SOKAĆ Valentrodi. 1925. god. u Dijankovcu

Mjesto: Doljanec - obćina Križevci

I 1. BACAN Pavel rodi. 1912. god. u Doliancu

Mjesto: Novi Djurdjic - obćina Križevci

1. DRAKŠIĆ Stjepan rodi. 1919. god. u Novom Djurdjicu
2. GALON Ivo rodi. 1912. god. u Novom Djurdjicu
3. HABIJANEĆ Ljudevit rodi. 1908. god. u Novom Djurdjicu
4. HREN Stevorodj. 1920. god. u Novom Djurdjicu
5. KIRIN Stjepan rodi. 1925. god. u Novom Djurdjicu
6. LENDILIN Alojz rodi. 1925. god. u Novom Djurdjicu
7. LUTAK Drago rodi. 1920. god. u Novom Djurdjicu
8. PICIN Drago rodi. 1926. god. u Novom Djurdjicu
9. PONPER Jakob rodi. 1910. god. u Novom Djurdjicu
10. PTIČEK Antun rodi. 1918. god. u Novom Djurdjicu
11. PTIČEK Marko rodi. 1917. god. u Novom Djurdjicu
12. PUPEK Vid rodi. 1914. god. u Novom Djurdjicu
13. SEVER Josip rodi. 1922. god. u Novom Djurdjicu

Mjesto: STARI DJURDJIC - obćina Križevci

1. HEGEDUŠEC Nikola rodi. 1915. god. u Starom Djurdjicu
2. HAGBIJANEĆ Franjo rodi. 1918. god. u Starom Djurdjicu
3. KERETIĆ Dragutin rodi. 1916. god. u Starom Djurdjicu
4. ŠKENDER Đuro rodi. 1910. god. u Starom Djurdjicu

Mjesto: Erdovec - obćina Križevci

1. GUDIĆ Đuro rodi. 1916. god. u Erdovcu
2. HARĆA Stjepan rodi. 1905. god. u Erdovcu
3. PICIK Ivan rodi. 1923. god. u Erdovcu

Mjesto: Ferežan - obćina Križevci

1. PAVLOVIĆ Josip rodi. 1925. god. u Ferežanu
2. RAGELJ Vinkorodi. 1925. god. u Ferežanu

iz grada K R I Ž E V C I - obćina KRIŽEVCI

1. BAJDINER Martin rodi. 1914. god. u KRIŽEVCIIMA
2. BARTAKOVIĆ Josip rodi. 1920. god. u KRIŽEVCIIMA
3. BENĆIK Stjepan rodi. 1904. god. u KRIŽEVCIIMA
4. BIĆANIĆ Đuro rod. - god. u KRIŽEVCIIMA
5. BLAŽINĆIĆ Stjepan rod. 1911. god. u KRIŽEVCIIMA
6. BOBANIĆ Josip rod. 1924. god. u KRIŽEVCIIMA
7. BOŽIĆ Josip rod. 1920. god. u KRIŽEVCIIMA
8. BUDALEC Vladimir rod. 1920. god. u KRIŽEVCIIMA
9. ČEKIĆ Vinko rod. 1911. god. u KRIŽEVCIIMA
10. ČAVLIJAK Antun rod. 1918. god. u KRIŽEVCIIMA
11. ČAVLIJAK Vladimir rod. 1920. god. u KRIŽEVCIIMA
12. DAVOSIR Frenči rod. - god. u -
13. DUBRAVEC Milan rod. - god. u -
14. FIŠER Ivan rod. 1927. god. u KRIŽEVCIIMA
15. FLAJPAN Dragutin rod. 1911. god. u KRIŽEVCIIMA
16. HABAJEC Zvonimir rod. 1914. god. u KRIŽEVCIIMA
17. HELEBRAND Mirko rod. 1914 god. u KRIŽEVCIIMA
18. HLEBEC Dragutin rod. 1903. god. u KRIŽEVCIIMA
19. HOLT Dragutin rod. 1924. god. u KRIŽEVCIIMA
20. HULJAK Antun rod. 1920. god. u KRIŽEVCIIMA
21. KARAŠ Josip rod. 1912. god. u KRIŽEVCIIMA
22. KAŠNIK Josip rod. 1907. god. u NARTA-ČAZMA
23. KERBANEK Josip rod. 1922. god. u KRIŽEVCIIMA
24. KIRIN Franjo rod. 1926. god. u KRIŽEVCIIMA
25. KONFIC Stjepan rod. 1922. god. u KRIŽEVCIIMA
26. KOVAĆIĆ Ivan rod. - god. u -
27. KOŽAR Ljudevit rod. 1913. god. u KRIŽEVCIIMA
28. KUŠIĆ August rod. 1920. god. u KRIŽEVCIIMA
29. LAHANEK Antun rod. 1921. god. u KRIŽEVCIIMA
30. LUGOMER Vladimir rod. 1906. god. u KRIŽEVCIIMA
31. MARKULIN Marijarod. 1921. god. u KRIŽEVCIIMA
32. MARTINĆIĆ Ivan rod. 1921. god. u KRIŽEVCIIMA
33. MATUS Josip rod. 1924. god. u KRIŽEVCIIMA
34. MIHALIĆ Marijan rod. 1924. god. u KRIŽEVCIIMA
35. IVANĆIĆ Vlado rod. 1924. god. u KRIŽEVCIIMA
36. NEMEC Ivan rod. 1909. god. u KRIŽEVCIIMA
37. OBERMAN Drago rod. - god. u -
38. PETRANOVIĆ Ivan rod. 1918. god. u KRIŽEVCIIMA
39. PEVEKE Ivan rod. 1921. god. u KRIŽEVCIIMA
40. POSAVEC Milan rod. - god. u -
41. PRIBILOVIĆ Eduardrod. 1922. god. u KRIŽEVCIIMA
42. PRLOCI Ivan rod. 1917. god. u KRIŽEVCIIMA
43. PRPIĆ Milan rod. 1924. god. u KRIŽEVCIIMA
44. ROGELJ Ignacijerod. 1908. god. u KRIŽEVCIIMA
45. ROGELJ Josip rod. 1924. god. u KRIŽEVCIIMA
46. SABOL Franjo rod. - god. u -
47. SABOL Josip rod. 1919. god. u KRIŽEVCIIMA
48. SILADI Đuro rod. 1920. god. u KRIŽEVCIIMA
49. SLAVINEC Dragutin rod. 1924. god. u KRIŽEVCIIMA

(nastavak na 55 stranici)

Žrtve rata i porača župe Rasno (u obćini Široki Brijeg)

Piše:

Ivan DUGANDŽIĆ

17. Stjepan Bondžas. Stipin 1920. n. 1945.-

18. Grgo Čolak s. Ivanov 1920. p. 1943. Turbe (Travnik)

Rasno -prvi spomenik žrtvama svjetskog rata i porača, podignut u Herceg-Bosni (travanj 1991.)

19. Jozo Čolak s. Ivkin 1907. p. 1945. Vran

20. Marijan Čolaks. Ivkin 1918. n. 1945.-

21. Nikola Čolak s. Ivkin 1922. n. 1945. -

22. Ivan Čolak s. Ivkin 1925. n. 1945. -

23. Jozo Čolak s. Miškin 1907. p. 1944. Š. Brijeg

24. Nikola Čolaks. Jerkin 1904. p. 1945. Trn

25. Bariša Čolak s. Markov 1919. n. 1945. oko SI. Požege

26. Ivan Čerkez s. Matišin - n. 1945. -

27. Žarko Čerkez s. Matin 1923. p. 1945. Š. Brijeg

28. Boškan Čerkez s. Jurin 1914. n. 1945.-

29. Karlo Čerkez s. Jurin 1924. n. 1945. -

30. Jozo Ćosić s. Šimunov 1916. n. 1945. -

31. Grgo Ćosić s. Šimunov 1922. n. 1945.-

32. Ivan Ćosić s. Šimunov 1925. n. 1945.-

33. Marko Kardum s. Tadijin 1925. n. 1945. Maribor

34. Slavka Kraljević ž. Jurina - p. 1944. Čerigaj

35. Ivan Kvesić s. Antin 1920. p. 1944. Zagreb

36. Jozo Kvesić s. Nikolin 1925. u. 1944. Rasno

37. Martin Kvesić s. Nikolin 1922. n. 1945.-

38. Bože Kvesić s. Ivanov 1923. p. 1945. Dravograd

39. Ivan Kvesić s. Cvitanov 1921. p. 1943. Varaždin

40. Stojan Kvesić s. Cvitanov 1923. n. 1945. Mostar

41. Bože Kvesić s. Antin 1926. u. 1945. Jasenovac

42. Andelko Kvesić s. Perin 1920. n. 1945. Dravograd

43. Viče Kvesić s. Andrijin 1905. p. 1944. Izbično

44. Ante Kvesić s. Jakovljev 1928. n. 1945. Zagreb

45. Stipe Kvesić s. Ivšin 1925. n. 1945. Dravograd

46. Ante Grubešić s. Vicin 1925. n. 1945. -

47. Grgo Medić s. Matin 1910. n. 1945. -

48. Marko Medić s. Antin 1926. n. 1945. -

49. Stanko Medić s. Stipanov 1910. n. 1945.

50. Ivan Medić s. Stipanov 1924. n. 1945. -

51. Jozo Medić s. Stipanov 1933. p. 1945. Rasno

52. Lazar Musa s. Markov 1911. n. 1945. -

53. Bože Musa s. Jakovljev 1918. n. 1945.-

54. Ivan Musa s. Jakovljev 1921. p. 1945. Aržano

55. Marijan Musa s. Jakovljev 1925. p. 1945. Aržano

56. Bože Musa s. Matin 1921. u. 1945. Mostar (logor)

57. Ivan Pinjuh s. Franjin 1921. n. 1944. Maribor

58. Jerko Sopta s. Jozin 1919. p. 1944. Kožara

59. Stojan Sopta s. Jozin 1909. p. 1945. Š. Brijeg

60. Mila Sopta k. Andrijina 1921. p. 1945. Njive (Rasno)

61. Žarko Skoko s. Andrijin 1919. n. 1945.-

62. Bariša Skoko s. Jozin 1908. p. 1947. Klobuk

63. Žarko Skoko s. Matin 1908. p. 1945. Varaždin

64. Jago Skoko s. Matin 1916. p. 1945. Gospic

Malo gdje je u Europi pa i u svijetu pučanstvo tako težko stradalo u drugom svjetskom ratu, kao katoličko pučanstvo u zapadnoj Hercegovini, te muslimansko i katoličko u iztočnoj Hercegovini i Bosni.

U župi Rasno (Rasno, Dužice, Buhovo) u drugom svjetskom ratu poginulo je i nestalo 237 Hrvata katolika (cjelokupno pučanstvo ove župe u tom je razdoblju bilo 100% katoličko). Župa je imala 1940. 368 domova i 2535 katolika.

Za župu Rasno (u sadašnjim granicama) donosimo popis onih koji su ubijeni ili poginuli u samom ratu ili poratnim mučenjima, za jedne i druge stoji pred godinom smrti oznaka "p" (poginuo). Premda su i oni za čiju se sudbinu ne zna također negdje ubijeni, ipak smo uz godinu nestanka stavili oznaku "n" (nestao). Zbog skućenosti prostora, ograničili smo se samo na temeljne podatke: mjesto rođenja, osobno ime, ime otca (supruga), godina rođenja i godina stradanja. To će ipak veoma olakšati dalji rad onima, koji se budu bavili izključivo ovom temom.

RASNO

Red. broj / Ime i prezime / S(in), K(ći), Ž(en) / Godina rođenja / P(oginuo), N(estao), U(mro) / Mjesto smrti (nestanka)

1. Ivan Alpeza s. Matin 1909. n. 1945. Jazovka

2. Bozo Barać s. Ivanov 1910. n. 1945. Dobrič

3. Cvitan Barać s. Jozin 1911. n. 1945. -

4. Markica Barać s. Stankov 1924. p. 1944. Gorica

5. Marijan Brkić s. Ivkin 1912. n. 1945. Kožara

6. Ivan Brkić s. Markov 1925. p. 1945. Maribor

7. Jure Brkić s. Stipanov 1906. p. 1943. Š. Brijeg

8. Franjo Brkić s. Jozin 1923. n. 1945. -

9. Stanko Brkić s. Grgin 1920. p. 1945. Maribor

10. Pero Brkić s. Grgin 1927. U. 1945. logor

11. Žarko Brkić s. Ivkin 1923. p. 1942. Pošuje

12. Drago Brkić s. Ivanov 1925. n. 1945. Požega

13. Antuka Brkić s. Antin 1920. n. 1945. Mostar

14. Stipe Brkić s. Matin 1921. p. 1944. Slavonija

15. Slavko Brkić s. Matin 1924. p. 1944. Slavonija

16. Mate Brkić s. Andrijin 1919. n. 1945. -

65. Stipe Skoko s. Matin 1929. n. 1945. oko
 Celja
 66. Andrija Skoko s. Matin 1914. p. 1945.
 Maribor
 67. Cvitan Skoko s. Matin 1919. p. 1945.
 Bos. Novi
 68. Jozo Skoko s. Tomin 1925. n. 1945. -
 69. Ivan Skoko s. Matin 1925. p. 1945. Sla-
 vonija
 70. Stipe Skoko s. Andrijin 1912. n. 1945. -
 71. Andrija Skoko s. Ivkin 1911. n. 1945.-
 72. Jure Skoko s. Ivkin 1920. n. 1945. -
 73. Marijan Skoko s. Ivkin 1924. n. 1945. -
 74. Ante Skoko s. Ivkin 1926. n. 1945. -
 75. Ana Skoko ž. Tadijina 1908. p. 1945.
 Rasno
 76. Iva Skoko ž. Vinkova 1906. p. 1945.
 Rasno
 77. Stoja Skoko ž. Božina 1910. p. 1945.
 Rasno
 78. Mirko Skoko s. Jozin 1905. p. 1945.
 Rasno
 79. Jozo Skoko s. Lazarov 1922.n. 1945. -
 80. Lazar Skoko s. Jakovljev 1927. n. 1945.
 81. Franjo Skoko s. Barišin 1934. p. 1943.
 Vareš
 82. Zdenka Skoko k. Barišina 1936. p. 1943.
 Vareš
 83. Zlatko Skoko s. Barišin 1939. p. 1943.
 Vareš
 84. Iva Skoko ž. Barišina - p. 1943. Vareš
 85. Grgo Skoko s. Božin 1901. p. 1946.
 Rasno
 86. Nikola Skoko s. Grgin 1919. n. 1945. -
 87. Ante Skoko s. Grgin 1922. n. 1945. -
 88. Bože Skoko s. Grgin 1924. n. 1945. -
 89. Ićan Skoko s. Barišin 1926. p. 1945.
 Rasno
 90. Ivan Skoko s. Mišin 1922. n. 1945. -
 91. Bariša Škegro s. Matin 1924. n. 1945. -
- DUŽICE**
92. Šimun Barišić s. Franjin 1906. p. 1941.
 Dužice
 93. Franjo Bogdan s.Ivanov 1921. n. 1945.-
 94. Jozo Bogdan s. Ivanov 1923. n. 1945. -
 95. Ivan Boraš s. Šimunov 1922. p. 1945.
 Jasenovac
96. Martin Boraš s. Šimunov 1920. p. 1945.
 97. Mate Boraš s. Šimunov 1915. p. 1945.-
 98. Ante Čolak s. Markov 1924. n. 1945. -
 99.Bariša Čolaks.Markov 1916.n. 1945.-
 100. Franjo Čolak s. Grgin 1922. n. 1945.
 Jasenovac
 101. Ivan Čolak s. Jozin 1926. n. 1945. -
 102. Jozo Čolak s. Grgin 1900. p. 1945. -
 103. Marijan Čolaks. Jozin 1920. p. 1945.-
 104. Marko Čolaks. Jozin 1926. p. 1945.-
 105. Martin Čolaks. Grgin 1926. p. 1945. -
 106. Jakov Čolak s. Jurin 1902. p. 1945.
 Dužice
 107. Slavko Čolak s. Jozin 1924. p. 1945.
 Jasenovac
 108. Stanko Čolak s. Markov 1911. p. 1945.
 Križevci
 109. Vinko Čolak s. Jozin 1924. n. 1945. -
 110. Martin Čolak s. Markov 1913. n. 1945.
 111. Drago Knezović s. Martinov 1924. n.
 1945.-
 112. Ivan Knezović s. Martinov 1905. p.
 1945.-
 113. Ivan Knezović "Kurilj" 1926. p. 1944.
 kod Rame
 114. Jozo Knezović s. Matin 1920. p. 1943.
 Bjelovar
 115. Jozo Knezović s. Grgin 1926. n. 1945. -
 116. Marko Knezović s. Grgin 1902. p.
 1945. Trn (Š. Brijeg)
 117. Stanko Knezović s. Matin 1922. p.
 1944. Š. Brijeg
 118. Stojan Knezović s. Grgin 1921. p.
 1945.-
 119. Stanko Knezović s. Ivanov-n. 1945.-
 120. Jozo Kolobarić s. Matin 1908. n. 1945.
 121. Ivan Kolobarić s. Matin - p. 1945. -
 122. Grgo Kvesić s. Matin 1926. p. 1945.
 Virovitica
 123. Ivan Kvesić s. Jozin 1903. u. 1945. -
 124. Ivan Kvesić s. Marijanov 1924. n.
 1945.-
 125.JozoKvesićs.Nikolin1907.n. 1945.-
 126. Jure Kvesić s. Jozin 1900. n. 1945. oko
 Imotskoga
 127. Pero Kvesić s. Jozin 1915. n.1945.-
 128. Stanko Kvesić s.Miškin 1919. p. 1945.
 Tm (Š. Brijeg)
129. Stana Kvesić k. Miškova 1924. p. 1945.
 oko Imotskoga
 130. Stipe Kvesić s. Jozin 1924. n. 1945. SI.
 Brod
 131. Grgo Mikulić - 1897. p. 1943. -
 132. Pero Mikulić s. Ivanov 1928. p. 1945. -
 133. Jozo Mikulić - 1906. n. 1945. -
 134. Jure Mikulić s. Matin 1910. p. 1942. -
 135. Mirko Mikulić s. Nikolin 1924. n.
 1945.-
 136. Rafael Mikulić s. Franjin 1914. p.
 1947. Dužice
 137. Ivan Mikulić s. Matin-p. 1945. Zagreb
 138. Jozo Pinjuh s. Antin 1919. n. 1945. -
 139. Stojan Pinjuh s. Jozin 1922. p. 1945.
 Jasenovac
 140. Adam Sopta s. Grgin 1907. p. 1947.
 oko Imotskoga
 141. Ivan Sopta s. Grgin 1913. p. 1945. -
 142. Aleksandar Sopta s. Barišin 1916. p.
 1945. Dužice
 143. Slavka Sopta ž. Barišina 1917. p. 1944.
 Dužice
 144. Stanko Soptas. Mijin 1914. n. 1945.-
 145. Petar Sopta s. Ivkin 1912. p. 1945. Trn
 (Š. Brijeg)
 146. Slavko Sopta s. Ivanov 1907. n. 1945. -
 147. Blago Soptas. Jozin 1928. p. 1945. Trn
 148. Ivan Sopta s. Jozin 1924. n. 1945. -
 149. Grgo Soptas. Ilijin 1917. p. 1943. Viro-
 vitica
 150. Jozo Sopta s. Ilijin 1911. p. 1945. Trn
 151. Milan Soptas. Ilijin 1914. p. 1943. Vi-
 rovitica
 152. Jakov Soptas. Martinov 1911. p. 1945.
 oko Imotskoga
 153. Veselko Sopta s. Martinov 1927. p.
 1945. Slovenija
 154. Franjo Sopta s. Mijin 1901. p. 1947.
 Dužice
 155. Ivan Sopta s. Božin 1924. p. 1949.
 Dužice
 156. fra Martin Sopta s. Markov 1891. p.
 1945. oko Ljubuškog
 157. Ivan Sopta s. Miškin - p. 1943. Ruma
 158. Stipe Sopta s. Mišin - n. 1945. -
 159. Ivan Sopta s. Ivanov 1906. n. 1945. -
 160. Ivan Šantić s. Franjin 1920. n. 1945. -
 161. Stipe Šantić s. Grgin 1924. n. 1945. -
 162. Rade Šimić -1920. p. 1945. Trn

163. Ante Škrobo s. Jozin 1900. p. 1946.
kod Daruvara
164. Ante Škrobo s. Jozin - p. 1945. Trn
165. Nikola Škrobo s. Martinov 1927. p.
1944. Tovarnik
166. Franjo Škrobo s. Martinov 1924. p.
1945.-
167. Jozo Škrobo s. Ivkin 1924. n. 1945.-
168. Marko Škrobo s. Ivkin 1921. n. 1945.
-
169. Martin Škrobo s. Franjin 1921. n.
1945. -
170. Ivan Škrobo s. Markov 1906. p. 1945.
Tm
171. Jakov Škrobo s. Markov 1920. p.
1945. Sarajevo
172. Jozo Škrobo s. Markov 1923. p. 1945.
Mostar
173. Ivan Škrobo s. Matin 1924. p. 1945.
Banja Luka
174. Vinko Škrobo s. Martinov 1924. p.
1947. oko Š. Brijega
175. Mirko Ticas. Jozin 1921. n. 1945.-
176. Ante Tica s. Jozin 1923. n. 1945. -
177. Marko Ticas. Jozin 1926. n. 1945.-
U, Rasnu, dakle, ukupno devedeset i jedna
(91): za rata poginulo 22, a godine 1945. i
kasnije 69. Dok u Dužicama, ukupno
osamdeset i šest (86): za rata poginulo 26,
a godine 1945. i kasnije 73.

NAPOMENA:

Naravno, uz dobru volju i punu brigu, u
popisu, mogući su, možebitni pogrješni
navodi, pa molimo sve one koji mogu
dopuniti ovaj popis, da se javе g. Ivanu Du-
gandžiću (Rasno 35, 88342 Dužice, Š.
Brijeg; tel. 088/712_242 ili 085/804061)
Uskoro bi se trebala tiskati monografija
župe Rasna, pa se posebice obraćamo
onima, koji imaju fotografije žrtava nave-
denih u popisu, da nam ih pošalju
(Naravno, sve poslane fotografije nakon
presnimavanja vraćamo odmah vlastni-
maaravno, sve poslane fotografije nakon
presnimavanja vraćamo odmah vlastni-
cima).

Priredio: Josip JUZBAŠIĆ

POPIS ŽRTAVA KOJE SU U BOŠNJACIMA POBILI PARTIZANI 1945.

1. Mijo Jemrić Andelov, ubijen po pre-
daji kod kuće.
2. Ilija Jemrić, ubijen kod kuće.
3. Ivica Jemrić, ubijen kod kuće.
4. Djed Franjo Babić, ubijen kod kuće.
5. Petar Perakić, ubijen kod kuće.
6. Franjo Perakić, ubijen kod kuće.
7. Djed Mato Perakić, ubijen kod kuće.
8. Baka Kata Perakić, ubijena kod kuće.
9. Stjepan Leaković, ubijen u Belišću.
10. Ivan Domačinović, potjeran od kuće i
ubijen.
11. Antun Leaković, ubijen u logoru SI.
Požega.
12. Luka Domačinović, potjeran od kuće i
ubijen.
13. Ivan Domačinović, potjeran od kuće i
ubijen.
14. Stjepan Tadić, ubijen u logoru kod Za-
greba.
15. Martin Bilić, ubijen u logoru u SI.
Požegi.
16. Adam Jovanovac, istjeran na ulicu
pred kuću i ubijen.
17. Stjepan Juzbašić, masakriran. Kopane
mu oči i još mnogo drugih rana. Zaklan.
18. Matija Juzbašić, masakrirana. Zaslana
19. Luka Juzbašić, nasakriran i ubijen.
20. Andrija Juzbašić, ubijen u logoru
nakon rata.
21. Ivan Balentović, ubijen u logoru
nakon rata.
22. Antun Balentović, ubijen kod kuće.
23. Đuro Šarčević, ubijen u logoru.
24. Antun Šarčević, ubijen u logoru.
25. Adam Balentović, ubijen pred kućom.
26. Ilija Šarčević, masakriran i ubijen.
27. Ilija Balentović, ubijen na Križnom
putu.
28. Đuro Juzbašić, ubijen u logoru nakon
rata.
29. Marijan Šarčević, ubijen na Križnom
putu.
30. Šimo Šarčević, masakriran kod kuće i
ubijen.
31. Marti Jovanovac, podlegao ranama
koje su mu nanijeli partizani.
32. Stjepan Maršić, ubijen kod kuće kao
ustaša.
33. Luka Maršić, ubijen u logoru.
34. Đuro Maršić, ubijen u logoru.
35. Andrija Plavišić, ubijen na Križnom
putu.
36. Lešić Andrija, ubijen kod kuće.
37. Lešić Mato, učitelj, ubijen kod kuće.
38. Marko Domačinović, ubijen kod kuće.
39. Adam Maršić stariji, ubijen kod kuće.
40. Lujo Laća, ubijen u logoru SI. Požega.
41. Štefica Njerš, otrovana u SI. Požegi u
logoru.
42. Andrija Golubićić, ubijen na Križnom
putu.
43. Ivan Grigić, ubijen u logoru.
44. Stevica Maršić, ubijen kod kuće.
45. Ilija Domačinović, ubijen kod kuće.
Ubio ga partizan zvan Kožar.
46. Antun Babić, ubijen kod kuće.
47. Josip Pobrica, ubijen kod kuće.
48. Stjepan Golubićić, ubijen kod kuće.
Ubio ga partizan Mića.
49. Josip Golubićić, otjeran od kuće i
ubijen.
50. Ivica Sabadoš, ubijen kod kuće.
51. Đuro Lešić, otjeran od kuće i ubijen
kad Štitara.
52. Antun Maršić, ubila ga kod kuće
Ozna.
53. Lucija Lešić, ubijena kod kuće.
54. Miško Sabe, ubijen kod kuće.
55. Ivan Đurić, ubijen kod Kešinaca.
56. Stjepan Aleksić, izveden iz logora kod
Zagreba i ubijen.
57. Tino Jovanovac, učitelj, ubijen kod
kuće.
58. Mato Jelić, ubijen kod Kešinaca.

(nastaviti će se)

STRADALNICI ŽUPE CEROVNIK U DRUGOME SVJETSKOM RATU

Priredio:

Marko CINDRIĆ

Župnik Dragutin Fifko	Kolić, Ivan Kolić, Katica Magdić, Ivan Magdić, Anton Magdić, Marko Kolić, Franja Kolić, Dragan Kolić, Anka Magdić, Ivan Janjičin Salopek, Dane Magdić, Janjica	Pavlić, Mate Jure Pavlić, Ivan Micin Pavlić, Franje Tomo Turkalji Turkalj, Mile Turkalj, Pero Turkalj, Mato Turkalj, Mile Jucin Turkalj, Jure Turkalj, Jure Jucin Turkalj, Stipe Jucin Turkalj, Ivan Udovičin Turkalj, Franjo Mandin Turkalj, Mile Mandin Turkalj, Josip Josin Turkalj, Dane (barač) Turkalj, Pero (valin)	Bogović, Mije Josip Bogović, Tome Jure Bogović, Tome Pero Franjković, Tome Marko Franjković, Franje Milan
Cindrići Cindrić, Marijan Cindrić, Milan Gerovac, Franjo Kolić, Josip Rupčić, Jelka Rupčić, Josip	Luketići Luketić, Tone Ivan Luketić, Andrija Luketić, Jure Luketić, Josip Andrijin Magdić, Dane Magdić, Franjo Magdić, Jure Danin Magdić, Ivan Antin Vratarić, Jure Kolić, Anton Kolić, Franjo Kolić, Tomo Kolić, Mile Kolić, Ivan Medved, Mato Medved, Dragan Tomin Vidoš, Dane Rendulić, Joso Rendulić, Jure Jergović, Stjepan Mandin Drašković, Franjo Dudin	Plivelići Kučinić, Ivica Plivelić, Josip Plivelić, Ivan Plivelić, Dragan Medved, Tome Ivan Medved, Franje Ivan Medved, Dragan Krznerić, Franjo Krznarić, Slavko	Zaselak Spehari Špehar, Jose Mate Špehar, Mate Mate Špehar, Jure Mate Špehar, Jure Milan Špehar, Janje Slavko Špehar, Franje Stipe Špehar, Franje Marko Špehar, Marka Marko Špehar, Mije Vlado Špehar, Mije Nikola Špehar, Dane Ivica Špehar, Dane Dragan
Modruška Munjava Kirasić, Anton Kirasić, Marijan Kirasić, Mijat Kirasić, Mate Kirasić, Dragan Kirasić, Ivan Kirasić, Joso	Tomići Bogović, Ivana Stjepan Pavlić, Jure Stjepan Pavlić, Filipa Franjo Pavlić, Filipa Milan Špelić, Ivana Vlade	Vain Vrh Krznarić, Mate Mate Krznarić, Jure Franjo Krznarić, Franje Mate Krznarić, Bartola Ivan Krznarić, Bartola Mijo Krznarić, Bartola Milan Krznarić, Jerka Slavko Krznarić, Mijo Jekin Pavlić, Jure Ivan Pavlić, Jure Jure Pavlić, Jure Stjepan Pavlić, Stjepana Mijo Pavlić, Dane Stjepan Pavlić, Dane Mate Turkalj, Dane Mika Ivčević, Dane Mika Ivčević, Pere Stjepan Ivčević, Pere Mijo Bogović, Mije Dragica	Zaselak Mateškovići Matešković, Franje Mate Matešković, Franje Joso Matešković, Regin Mate Matešković, Franjo Regin Špelić, Franje Milan Vidoš, Franje Mijo Matešković, Mate Pavao Matešković, Mate Marko
	Pavlići Pavlić, Jure Mate Pavlić, Franje Ivan Pavlić, Jure Josip Pavlić, Dane Mate Pavlić, Dane Joso Pavlić, Jerka Stjepan Pavlić, Marka Antun Pavlić, Mile Dane Pavlić, Mile Dragan	Poljaci Poljak, Vale Poljak, Ivica Poljak, Kazimir Poljak, Milan Poljak, Nikola Poljak, Dragan Poljak, Mijo Poljak, Blaž	

KRVAVO HRVATSKO POSLIJERATNO PROLJEĆE U GOSPIĆU (III.)

Kaniškoj ulici živjela je i obitelj **Marka Devčića**, čijim je članovima za likvidaciju i za robiju bilo krivo to što su se kao Hrvati rodili! Partizani su nakon rata ubili 47-godišnjeg lugara **Marka Devčića**, koji je bio civil i niti je imao pušku, niti vojničku odoru, te njegove sinove: 24-godišnjega hrvatskoga častnika **Milana** i 22-godišnjeg hrvatskog vojnika **Josipa (Đaku) Devčića**. Na životu je ostala Markova žena **Franciska** i tri kćeri, od kojih je najstarija **Zora**, poradi navedne veze s križarima u Velebitu 1945. u Gosiću bila osuđena na 3 godine robije, koju je izdržala a najmlađu kćer **Ankicu (Bebu)** su maltretirali u njezinoj srednjoj školi, i izbacili su je kao ustaško dijete iz srednje medicinske škole u Splitu. Jedino je po starosti srednja kćer **Mira** kako-tako završila normalno školovanje, i danas živi kao liječnica u Otočcu. A nakon što su joj 1945. razpršili obitelj, žena Marka Devčića, Franciska nije ni sanjati mogla o mirovini na ime svoga pok. muža, niti o bilo kakvo pomoći, i na jedvite se jede ubacila među manualne radnice, koje su ručno (jer još nije bilo strojeva za pranje) u vojarni prale rublje i robu vojnicima, kako bi prehranila tri svoje djevojke.

Ljudska lešina na "Veneciji"

Dok se u Gosiću još nije znalo za turizam, niti su se kao danas išli ljeti kupati u 40 km udaljeni Karlobag, obale gosićkih rijeka Novčice, Bogdanice i Like bile su idealne za kupanje. Osobito je u vrućim ljetnim danima obala rijeke Novčice bila svakopodne puna kupača, kojima su vilovite stijene pružale priliku za atraktivne skokove u vodu, a slikovita priroda uz obalu za najrazličitiju razonodu. Mladi su Gosićani pojedinim atraktivnijim kupalištima na Novčići dali i posebna, isto tako atraktivna imena, kao što su: "Brod", "Živla", "Dolina ljubavi", "Demokratsko", "Venecija", "Sokol", "Tranbulin", "Ivančica", "Tomislav", "Monte Karlo", "Kuk" itd. Sva ta naša omiljena mjesta za kupanje partizani su 1945. pretvorili u njima pogodna

Piše:

Nikola BIĆANIĆ

mjesta za ubijanje, i to nakon rata, kad je već dobrano prestalo huktati oružje!

I sam Bog zna koliko su nedužnih Hrvata na razne načine odtjerali iz života uz našu Novčiću u drugoj polovici 1945.!

Dr. Fran Binički, starojugoslavenski robijaš i žrtva komunističkog terora

Jednoga predvečerja u rujnu 1945. dječak iz moga susjedstva **Toma Pavelić (Ivanov)**, koga smo zvali **Braco** na velikoj je kamenoj ploči, na kojoj smo na "Veneciji" izlazili iz vode kad smo se na tom našem kupalištu ljeti kupali, odkrio ogromnu ljudsku lešinu. Radilo se o ubijenom muškarцу, koji je po cijelom tijelu bio obpletен bodljikavom žicom i koji je bio zaklan, pa bačen u vodu. Nakon mjesec, dva je riječna struja odkinula kamenje privezano uz njegovo tijelo, pa je voda izbacila mrtvaca, koji je sav nabuhao bio pred raspadanjem. Budući da se stariji i odrasliji, koji bijahu na slobodi, nisu usudili, to su ga po naredbi Narodno-oslobodilačkog odbora za ukupno 30 di-

nara **Slavko Koren-Lakić**, **Marjan Čorak** i **Ivek Špoljarić**, plivajući odvukli preko rijeke i pokopali u plitki grob u dražici vis-a-vis našega kupališta na "Veneciji". Nikada nismo doznali ni tko je, ni odakle je, ni kako mu je bilo ime!

Krvava Nančikina ledina u Kaniži

Cijela se Kaniža sastoji od dva dijela: iz **Brkljačić Varoša** i iz Gosiću malo daljnega **Zdunić Varoša**, koji je do **Ličkog Novoga**. I Kaniža i Lički Novi su stariji od Gosića, za koji se prema sadašnjim povijestnim znanjima drži da je na području predturskih naselja **Kaseza** i **Gaćeleza** počeo nicati u XVIII. st. radi izrazitih vojničkih i upravnih ličkih potreba. U Ličkom Novom je i crkva Sv. **Antuna Padovanskoga**, koju su Hrvati podigli 1807. i koju su 1991., u početcima hrvatskog Domovinskog rata minobacačima do temelja razorili susjedi Novljanima, "ugroženi" Srbi iz Divosela.

Godine 1945., nakon što su ušli u Gosić, partizani su mnoge nedužne Hrvate pukupili iz kanižkih kuća i poubijali ih na Novčići u Brkljačić i Zdunić Varošu, odakle ih je poklane i postrijeljane prema gradu odnijela voda. **Pričali su da je tih nesretnih dana u travnju 1945. godine Novčića ovuda tekla krvava.** U Brkljačić Varošu partizani su ubili i gosićkoga katehetu i pisca vrlo zanimljivih crtica i novela u zagrebačkom katoličkom dnevniku i tjedniku "Hrvatska straža", v.lč. **Vladimira Kargačina**. Vladimir Kargačin je svima nama, ili barem najvećemu dijelu nas gosićkih gimnazijalaca katolika, koji nismo bili zaraženi komunističkim natruhama bio omiljeni vjeroučitelj. Po prirodi je bio vrlo plah, imao je neuobičajeno veliko obrazovanje, stjeo najednom mjestu iztakao i gosićki pravoslavni paroh! - i politikom se nije bavio. Poznati antikatolik i antihrvat **Viktor Novak** u svom "Magnum Crimenu" za našega Kargačina (kao, uostalom, i za gosićkoga popa i mučenika **Nikolu Mašića**, za koga su i partizani, barnjihovo političko vodstvo u Gosiću, osjetili opas-

nost da ga ubiju) u najboljem masonskom i komunističkom stilu laže da je 1945. pao, braneći Gospic s puškom u ruci među ustašama. A Kargačin se bio sklonio u jednu privatnu kuću u Kaniži zbog straha od partizanskih i englezkih zrakoplova, koji su često Gospic napadali iz zraka, a kad su partizani dolazili on se nije osjećao ni u čemu kriv i zato nije bježao nikuda. Ubili su ga uz Novčiću u travnju jedne noći 1945. posve nevinoga. Kanižarci su potom pričali, a oni su bar što se toga tako bili najbolje informirani! - da su tom ubojstvu kumovali neki Kargačinovi učenici, i to učenici Hrvati iz Gospica i Ličkog Novog, koji su iz škole otišli u šumu.

U Brkljačić Varošu u Kaniži, u Magudovom vrtu su u travnju 1945. Srbi iz Divosela ubili 36 Hrvata, među kojima je bilo 11 Hrvata iz Žabice. To je bilo na polju između Magudove Kuće i Kuka na rijeci Bogdanici blizu Sastavaka (gdje se Bogdanica sastaje s rijekom Novčicom, utičući u nju) na Nančikinoj ledini, na kojoj je 5. travnja 1945. osvanulo 36 mrtvih Hrvata, koje su srbokomunisti i "antifašisti" u partizanskim uniformama postrijeljali i poklali. Od Žabićana su tu ubijeni: **Nikola Buneta (Ivančinov), Mate Buneta (Pajin), Jandre Buneta (Kajanin), Petar Bubaš (Pengeš), Stipe Galac (Jandrin), Ante Galac (Pekarov), Ivica Galac, Jure Galac, Šime Tonković, Pera Umiljenović (Šomenov) i Ive Zdunić (Ice).** Među njima je i Hrvat iz Dalmacije **Mate Panda** i još 24 Hrvata, kojima se, međutim, ne zna ime. A nitko od nabrojanih nije bio u vojsci za vrijeme drugog svjetskog rata, nego su ih, jednostavno, njihovi pravoslavni susjedi Divoseljani, i među njima i partizani Hrvati kad su "oslobodili" Gospic i Žabici zatekli u njihovim kućama, pokupili ih i u ime svoga toliko naglašavanoga "bratstva i jedinstva" na Nančikinoj ledini u Brkljačić Varošu u Kaniži noću od 4. na 5. travnja 1945. postrijeljali i poklali. A **Ivica Jengić Magud**, dok se taj masakr događao iza njegove kuće, u gospičkoj je kaznionici čekao skoru osudu na smrt. Njegovi ukućani i susjedi, sve žene i djeca (jer odraslih nije bilo, budući da su ih partizani ubili, ili zatvorili) našli su te mrtve razbacane po polju i prekrivene tankim slojem sijena. Po partizanskoj zapovijedi su te ubijene ti jedni živi Hrvati morali po Magudovom vrtu kupiti i u "traljama" su

ih nosili u veliku, prostranu jamu, koju su tek bili iskopali.

Početkom 70-ih godina su mlađi Žabićani: **Stipe i Zvone Zdunić i Miliša Umiljenović**, sinovi ubijenih Žabićana na Nančikinoj ledini, bili pokrenuli inicijativu da se grobnica njihovih otaca ogradi i da se tako onemogući da domaće blago ruje po njima kad je tu na ispaši, ali ih je gospička srbokomunistička vlast u tom sprječila, obtužila ih i protiv njih pokrenula krivični postupak, dodajući spometuj trojici i stariju ženu **Rožu Jengić Magudovu**, u čijem se vrtu dotični grob nalazi.

Zahvaljujući, međutim, vještini zagrebačkog odyjetnika, koji ih je obranu temeljio na moralnom zahtjevu, koji je sinovima nalagao da urede grob otaca, koji na nijednom суду nisu označeni kao zločinci, kazna od dva mjeseca zatvora nije izvršena. Sve se je to događalo u Gospicu tridesetak godina nakon krvoproljca nad nedužnim, koje su srpski "antifašisti" u miru učinili. Cilj je bio sprječiti obilježavanje groba radi namjere da se na partizanski zločin zaboravi. Ipak taj grob nije bio zaboravljen i u oslobođenoj i uzkrsljoj Hrvatskoj Državi su zemni ostaci ubijenih na Nančikinoj ledini ekshumirani i 1996. i pokopani u gospičkom katoličkom groblju.

Zna se i za mjesto gdje je 1945. ubijen i pokopan pod jednu lipu na ulazu u katoličko groblje u Ličkom Novom 36-godišnji **Jandre Devčić**, piljar iz gospičke Prnjavorške ulice (danasa ulica popa **Marka Mesića**). Njega su oznaši 3. lipnja 1945. vodili svezanog iz gospičke Kaznionice na spomenuto mjesto egzekucije, a za njim je trčao njegov 10-godišnji sin **jedinac Mirko**, koji ga je u plaču zazivao, vičući: "**Tata, tata, kuda te vode?**" Bio je to prvi, nenadani susret Jandre s njegovim jedincem, koga je zadnji put prije toga video dva mjeseca ranije, 4. travnja 1945., kad su partizani ulazili u Gospic. Susret dostatan za scenarij na kom bi se napravio nezaboravan tužan film, koji bi trebalo prezentirati i današnjem Savezu antifašističkih boraca, i predsjedniku tog Saveza **Ivanu Fumiću** i stranim diplomatima s nadom da će barem malo bolje doznati o našoj nedavnoj hrvatskoj povijesti!

Partizani su Mirka otjerali, pereci i puške u njega, a otca Jandru su odveli do ulaza u katoličko groblje u Ličkom Novom i 3.

lipnja 1945. pod jednom razgranatom lipom nevinoga ubili.

(nastavit će se)

Božena Preradović

SILVESTROVO

1945.

Ćelija br. 27

OZNA, oj OZNA, što nas zatvaraš

Ne možeš nikad da nas rastaviš.

U OZNU strašnu svatko dolazi

Ako i malo hrvatski diše.

Njemu se ime Reakcija piše.

Vjeruj u Boga isto ćeš proći,

U OZNIN zatvor morat ćeš doći.

S fratrima posla to nisu čista,

Jerbo si odmah klerofašista !

Ako ti stigne pismo iz Trsta,

Moraš već dati otisak prsta.

Kreneš li možda među Križare,

Odmah ti šalju svoje žandare !

Imaš li koga ustaškog roda

Odmah ti kažu "Banditska horda"

Tiskaš li letke, novine i drugo

Evo ti odmah robije na dugo.

Konfiskacija imovine neće ti faliti,

Jer će se oni time pohvaliti.

Ako si držala Nijemca na stanu

"Što ga ne otrova ?" dižu galamu.

Nisi li drugo evo ti kor

Koji zapjeva: "Duhovni inspirator"

To je ah non što ih sve tišti

Misleći za to "reakcija" pisti

I to su oni sve sad iznašli

Kako bi ime reakcija pronašli.

Reakcije, reakcije OZNA se plaši.

U njoj se nalaze sve samo naši.

OZNA, oj OZNA, Oznice draga,

Ti si još uvijek za nas preblaga !

OD ZAGREBA PREKO BLEIBURGA DO SLAVONSKIE POŽEGE (III.)

Svjedočenje Kaje Pereković

Suđenje je teklo ovako: dok mi, izpred uperene puške stojimo u mrtvome muku, žustum korakom dolazi oficir kojem uz bok visi teški "walter" (vidjela sam takvo oružje kod njemačkih vojnika). Opasač pridržava remen preko prsa, pa se tako još više iztiče ordenje, koje u hodu zvecka. Kako dolazi pred nas reče: "Danas vam je suđenje". I suđenje započe. Iz papira koji je donio, čita redom naša imena i kod svakog imena pročita osudu; npr. **Katica Pereković**, kći Ante, u ime naroda, po Komandi grada Zagreba sud II. Armije osuđuje se na smrt strijeljanjem. I tako dalje **Zdenka Dolenčić**, **Smilja Popović** i ona dvojica muškaraca za koje vele da su "križari". O tim ljudima dalje ništa ne znam, kako i gdje su završili. Ostale iz skupine osuđene su na duge vremenske kazne i odležale u logoru Slavonska Požega pet do deset godina.

Pomilovanje na dvadeset godina robije

Kako je **Seka Alić** otišla na uvjetnu slobodu, odnijela je vijest mojoj mami kako sam osudena. Moja jadna majka poduzela je sve da mi spasi život. Mislim da se za me zauzeo **dr. Rittig** na molbu **s. Marice Stanković**. Čija je molba uspjela - ne znam, samo jednog dana, koncem listopada ili početkom studenoga, dolazi u zatvor na Novoj Vesi (gdje smo nakon izrečene presude prebačeni čekati izvršenje) rješenje o pomilovanju, a presuda se preinacuje u vremensku kaznu od 20 godina težkog zatvora s prisilnim radom.

Ne znam jesam li tada bila svjestna što to znači, ali svakako sam osjetila olakšanje jer - godine će proći, mlada sam. Bile su mi tek 23 godine.

Par dana nakon ove preinake osude prebačena sam s većom skupinom u Lepoglavlju. U Lepoglavi nismo imali posebne sobe nego smo u istim sobama s muškarcima (valjda da nas i na taj način ponize). Ovdje žene nisu dugo ostale. Ubrzo idemo u Staru Gradišku. Od Zagreba naš se transport povećao, jer su priključeni brojni osuđenici s različitim

nositi je s jednoga na drugi kraj. Samo da se stražarice izživljavaju. Najgora je bila debela **Reza**. I po najvećoj mečavi morale smo biti vani. Nismo mogli osušiti pokislu i namočenu odjeću, nego, i ako je skinemo, preko noći opet obučemo onako mokru i smrznutu. Hrana je loša, no dobro je ako je dobijemo vruću.

U požežkome logoru

Tako je to trajalo od studenoga do 4. ožujka 1946., kad smo prebačene u Slavonsku Požegu. Dolazkom u Požegu razmještene smo po sobama koje su imale drveni pod, a to je "hotel" prema Gradiški! Ovdje, u Požegi nekad je bio popravni dom za malodobne delinkventice, a sad zatvor za političke osuđenice razne dobi i naobrazbe. Ovdje je puno seljačkog svijeta, ponajviše iz Podravine, jer su osuđene da su pomagale "križarima" i hranile ih u šumi. A to su bili njihovi sinovi ili unuci, koji su vraćani "križnim" putem od Slovenije dalje u Srbiju. Ovamo nas je iz Stare Gradiške došlo oko 250. Tamo je još ostalo oko stotinjak žena, koje su radile u "kulturnoj ekipi", kako se to zvalo, i da još završe neke poslove čišćenja nekih objekata.

kaznama. U Staroj Gradiški našli smo dosta žena koje su ranije stigle. Smješteni smo u neku zgradu, koja je vjerojatno bila štala jer se u prostoriji osjećao neugodan zadah. Pod zemljan. Neke žene spavaju na željeznim kravetima čije su opruge iztegnute. Na svakom krevetu spavaju po dvije osobe. Druge su između kreveta, po podu.

U sobi je više od 250 žena. Tijesno je, zima, a u sredini sobe samo jedna peć od željezne bačve, koju ložimo drvima koja prikupimo na građevini. Noću ne smijemo izlaziti u klozet, nego se služimo kiblom, koja je bez poklopca. Jedva da si čovjek može zamisliti kakva je bila higijena. Vode za pranje nema dosta. Koristimo kišnicu ili otapamo snijeg. Tjeraju nas čistiti ciglu i pre-

osuđene za krađe ili ubojstva. U sobi br. 13 bile su najteže osuđene, tj. od 10 do 20 godina. Prvih dana, po našem dolazku, došle su žene iz Tenja, njih oko 100, pa iza njih žene iz Pisanice. Tako je već početkom 1946. bilo oko 2.300 žena.

Prvi upravitelj, vrlo kratko, bilaje **Ana Medić**. Zatim dolazi **Lazo Dragaš**, kojega zamjenjuje **Vojo Skenderić**, a ubrzo, početkom 1947., dolazi zloglasni sadist, zapamćen po zлу, **Jovan Radić**, rodom iz Kistanja, kojemu je pomoćnik **Milica Lalić**, također iz Kistanja.

Iza zloglasnog Radića dolazi **Mijo Hlad**. Na raznim dužnostima ovdje, u KPD Slavonska Požega, od našeg dolaska, komesari su **Humić** i **Simo Tomić**, koji je vodio nadzor nad radionicama. Skladištar je **Duro Grbić**, a njega kasnije zamjenjuje **Josip Krizman**, Slovenac. Neko vrijeme šef kuhinje je **Zora Drakulec**. Komandir straže bila je **Dara Ćuk**, a njezina zamjenica, vrlo opasna i neugodna, **Dara Bursać**, koja nikad nije pogledala u oči. Zaista su stražarice bile puno gore od stražara. Svi se vrlo dobro, po zlu, sjećamo "pandrljice" **Ankice Radaković** (naziv "pandrljica" dobila je jer je rekla ženama, kad su kroz prozor gledale svoje posjete, "silazi dolje, što ste se na-pandrljile gore"), a stražarica, koja je imala 16-17 godina, **Ljubica Čavić**, prozvana je "zlotjutro", jer je uvijek bila namrgođena, s kapom navučenom na oči.

Ove dvije su nam priuštile mnoge samice i okove, jer su za bilo što prijavljivale na prijavak ("raport"). Ali, bilo je i podnošljivih stražarica, koje bi nam učinile sitne usluge (ponijeti kartu na poštu ili nabaviti neku sitnicu u kantini ili u dućanu), nu to smo im morale dati nasamo, da ih netko ne prijavi. Takve su bile **Mika Glumac** i **Ivka Pešut**. One su pokazale ljudski lik. Zato i nisu mogle dugo ostati na tim dužnostima, nego su otišle i zaposlike se kao radnice u tvornici.

Teror logorske uprave

Težke dane proživljivali smo za vrijeme upravitelja Radića. On je uveo nepodnošljiv teror prema osuđenicama. Kad bi on prolazio "krugom", morali bismo stati u stav pozor ("mirno"), sa spuštenim rukama niz tijelo. Da se upravo nosi kruh iz pekarne, mora se odložiti na tlo. Ako se položaj u kojem si bio nije svidio strogomu i namrgođenom Radiću, odmah naloži svojoj pratilici-stražarici, da osuđenicu vodi u samicu na 3, 5 ili 15 dana. Zato smo uvijek nastojali pobjeći izpred tog zlatorova.

Za njegova vremena bacano je u samicu nekoliko kanti vode. Sa žene bi se skidalо sve, do rublja, a ljeti bi u istu samicu ubacili desetak osoba, što znači da se moraš gušiti od smrada kible i izparavanja ljudskih tjelesa. Zimi se umire od studeni, jer u samicu jedino je kibla, ta pratilica svih zatvora, i betonski pod na kojemu sjediš i spavaš. Kibla je redovito bila bez poklopca, pa se na nju nije moglo sjesti. Prozor samice uvijek je bio zakovan daskama i samo je između pukotina dolazilo svjetlo.

S posebnim užitkom tjerao je na težke i ponižavajuće poslove "gospoje" i intelektualke. Ti su poslovi bili rad na građevini, što znači izkop i odnos zemlje, donos cigle i betona ili ručno pražnjenje i odnošenje fekalija. Ti su poslovi zapadali ponajčešće s. Maricu Stanković, našu dragu **Vlastu Arnold** (kći pokojnog pjesnika **Gjure Arnolda**), **Mariju Maršić**, **Nadu Miškuljin**, **Milku Bencetić**, mene i mnoge druge iz soba "teških" osuđenica. Častne sestre su također prolazile svoju kalvariju i nisu pošteđene svih ovih poslova koje smo svi morali obavljati. Sve se radilo ručno i na normu. Težak je bio rad na građevini. Bili smo neizkusni i zato smo se mnogo više mučili od seljačkog svijeta, koji je i prije fizički radio.

Onda je došao odlazak na Lonjsko polje. Kasnije na gradnju auto-puta od

Okučana prema Zagrebu. To su bili težki i krvavi radovi. Sve u previsokoj normi, koju si morao izpuniti ako želiš izbjegći samicu. Težko je zamisliti mlade, neizkusne djevojke ili žene da izkapaju panjeve debelih hrastova i ruše šumu. A to su činile. Na plećima su iznosile cjejanice i slagale u hvate. Izkapale zemlju i tačkama, koje bi normirke još dobro nagazile, morale je izvesti uz bankinu, u nasip puta. Normirke su bile kriminalke, povlaštene od stražarica, jer su s njima surađivale. Njihova je zasluga da su mnoge osuđenice iza težkoga dnevнog rada noći provodile u "žici", tj. ograđenoj samicu na otvorenom polju, gdje se nije moglo sjesti, nego stojeći čekati novi dan i nove muke. Tko je ovdje bio noću, sutradan ide ravno na posao, pa ako opet ne izpuni normu ili se suprotstavi normirkama, opet se vraća u samicu. Koliko dana?! Nije važno...

Žene su na posao isle spavajući, jer se do radilišta trebalo daleko pješački. Higijenski uvjeti nemogući. Za pranje se donosila voda iz kaljuža s radilišta, jer je oko baraka nije bilo dovoljno. Hrana užasna i gotovo uvijek hladna. Mi, koje smo ostale u Požegi, vjerovale smo kako je na radilištu bolje i daje sigurno više slobode, a kad su se žene vratile, onda su pričale sve te grozne stvari koje normalan um ne može shvatiti.

"Rebeka", okovi, ubojstva i samoubojstva

Kroz to vrijeme, dok su jedne osuđenice bile na radu na Lonjskom polju, ovdje su pojedine osuđenice izdvojene u izolaciju zvanu "rebeka". Bilo nas je oko stotinu. Strogo smo izolirane u nekadašnju štalu koja je za to preuređena. Imali smo krevete na kat. Nismo se mogle družiti s ostalim osuđenicama. Rjeđe smo primale strogo cenzuriranu poštu i pakete, a posjeti su bili zabranjeni. To je bilo u vrijeme prisiska Informbiroa na Jugoslaviju. Ne znam, što bi mi s tim imali?

U to vrijeme Radić u samice uvodi okove. To su verige kao za konje na paši. Lanac na okovima bio je dug oko 60 cm. Tko je osuđen na samicu s okovima, onda mu stražarica okove zaključa lokotom na nogu, izpod koljena. To je jedino mogla izbjegći Kata Lončarević, jer je njezina noga bila tanja i verige bi preko lista noge pale, pa je mogla nogu izvući. I čim bi osjetila da netko dolazi pred vrata odmah bi ih povukla gore i tako stala da ne primjete kako ih je skidala. Lanac okova nije dopuštao da se sjedne. Moglo se samo čučnuti i tako provoditi dane. Leći se nije moglo, a trebalo je izdržati i po 10-15 dana!

Sjećam se da su dolazile neke komisije, ali svih smo streljili kad se ovdje pojavio neki **Miler**. On je bio nadzornik logora, a dolazio je iz Osijeka. Nakon njegovog odlazka uvijek se tretman postrožio. Koncem 1946. ili početkom 1947. počeli su stizati UNRR-ini paketi, pa se i hrana poboljšala. Bilo je graška, tjestava, ali i smrdljivih, slanih riba.

Odlazkom Jovana Radića dolazi Mijo Hlad. Za njegova vremena izgrađuju se posebne ćelije za pojedinačnu izolaciju. Ove samice imaju krevet i kiblu s poklopcom. Samica je duga koliko i krevet, uz koji je toliko prostora koliko je široka kibla. Jedini prostor za koračanje je uz krevet do kible. Visoko pod stropom je mali, okrugli prozor promjera oko 40 cm. Osuđenik ove samice nije smio sjesti na krevet preko dana, pa je sjedio na kibli ili jednostavno sate provodio šećeći uz krevet. Neke su ovdje proboravile i do 17 mjeseci (**Ana Juroš**).

KPD SI. Požega imala je ambulantu u kojoj su radili liječnici, osuđenici kao npr. **dr. Rac** i **dr. Straka**, a **Stanka Rotkvić**, Maca Vincens i **Marija Predovan** bile su bolničarke. Ako je neka osuđenica morala otići u gradsku bolnicu, imala je vrlo dobar tretman **dr. Zambelija**. To se pamti. Našim posjetima - roditeljima i sestrama bila je na pomoći i mnoga požežka obitelj, koja ih je primila na konak, a ponajveća pomoći

bilaje od obitelji Sertić, čijaje kuća bila preko puta zatvora.

Boravkom na izdržavanju osude nisu izpitivanja ili iztraga završeni. Tako je tijekom 1946/47. insceniran bijeg nekih osuđenica, pa su dvije jadnice ubijene uz ogradu zida kao da su htjele pobjeći na Papuk "križarima". U tu skupinu upletena je i mlada osuđenica Mira Ivezić. Teretili su je da je u šumu pokušala poslati šifrirano pismo da nas "križari" dođu oslobođiti. Ova osuđenica nije izdržala torture izražitelja, koji su je noću vodili na rijeku Orljavu i tamko gnjurili u vodu, a preko dana držali u samici. Stalno prijete da će je ubiti. Zato se jednog dana, kad su je stražari opet vodili na saslušavanje u upravu, bacila s drugog kata kroz prozor na stubište da se ubije. Ostala je živa zahvaljujući dr. Zambeliju, ali doživotni teški invalid. To je bilo za vrijeme upravnika Laže Dražgaša.

Zločin je dvostruki, jer su nju proglašili cinkericom, tj. da odlazi u upravu obtuživati svoje supatnice, a zapravo su htjeli prikriti razlog zašto je tamko svaki dan vode. Neka pravedni Bog bude sudac, nu mišljenja sam da je ta glasina o njenoj suradnji sasvim izmišljena. Mnogi smo onda čak i povjerivali u to i Miru izbjegavali. Žao mi je ako smo joj činili nepravdu.

Godine su prolazile. Neke su osuđenice izašle, jer su izdržale svu svoju osudu: 1, 5, 7, 10, pa i više godina. Nekim je kazna snižena ili su pomilovane. Neke su umrle i pokopane na požeškom groblju. Došle smo na robiju mlade djevojke i žene, a mnoge izlaze odavde u suton života. Na slobodi se nastavlja križni put, jer se teško zaposliti. Bilo je situacija, kad su neke žalile što su puštene. Nisu imale gdje raditi jer ih nitko nije htio zaposliti. Takav slučaj ima **Marica Gjurčević** iz Virovitice. Sedam mjeseci hrani je brat koji je nešto prije nje došao s robije. Marica traži UDBU da je vrati natrag u Požegu, jer tamo, ako i nema "slobode", bar ima

krevet i kakvo-takvo jelo. Onda je zapošljavaju u pilani, gdje u težkom poslu ostaje sve do umirovljenja. Poznam mnoge koje nisu mogle dobiti drugi posao, iako su intelektualke, nego su čistile zagrebačke ulice kao smetlarke. Najčešće su prva zaposlenja bila u tvornici, a profesorice ili učiteljice nikad nisu dobile svoj posao, bile su sretne ako su negdje radile kao niže činovnice.

Puno bi trebalo pisati o mnogim težkim događajima i situacijama, kroz koje je prošla hrvatska žena i mladost nakon tzv. oslobođenja! Mnogi slučajevi blijede jer vrijeme rane lječi, no ovom prilikom moram dati posebno priznanje **Nadi Perlić** što je zapamtila mnoga imena, koja su usjekla težke ožiljke i težko sjećanje na dane robije. Želim da mlada pokoljenja doznaju kako se potvrđivala ljubav za Hrvatsku kroz zatvore i tamnlice, što ne znači da je politička emigracija prošla lakši put, da-pače uvjerenja sam kako je puno teži i tvrdi kruh tuđine. Želim da se još mnoge osuđenice, koje su prošle zatvore i logore, javе i daju svoju istinu u doprinos povijesti. (Svršetak)

Ivan Zoretić

MOLITVA

Popusti svome sinu
da Te ne naziva ljudskim imenom
niti ikojim nazivljem storova

Pruži mi priliku
Da ne postanem sluga ičiji
i da Ti se približim

Daj mi snage za štovanje
Usliši mi molitvu
Da me razuzme mržnja

MOJE SJEĆANJE NA KRVAVE DANE

Ujesen 1943., kada sam se vratio kući sa zabave, nevjesta mi je rekla: "Mijo dobio si poziv da se sutra u jutro javiš u Krašić jer su partizani počeli pokupljati sve mladiće i osnivati krašićku četu u omladinsku 16 brigadu." Ja nisam mogao ni većerati, jer nisam znao što da napravim. Moje kolege već su partizani odveli ili su sami pošli u partizane, a neki su pobegli u Jasku u Hrvatsku vojsku. I ja sam odlučio otići u Jasku. Došao sam sa pozivom gdje su me legitimirali na ulazu. Kad sam tražio da idem u občinu koja se preselila iz Krašića odmah su me pustili. Budući sam imao tri starija brata u Zagrebu, jednog u Njemačkoj nisam se mogao odlučiti da odem u partizane, već sam otiašao u Zagreb do brata Franje i ispričao mu što se kod nas događa. Nakon par dana brat Franjo, koji je bio u Hrvatskoj vojsci i kao mesar radio u Tuškancu kod Poglavnika. On me je odveo u restoran Kolo kod Kazališta gdje je bio oklopni sklop PTS-a. Tu sam dobio ustašku odoru i smješten sam u postrojbu. Svaki dan smo vježbali i učili. U listopadu 1943. preselili su nas u Pavelićevu vojarnu u Ljubljanskoj ulici. Svaki dan smo išli na vježbanje u Miramarsku. Prilično izvježbani u prosincu 1943. odlazimo u Varaždin, cijeli oklopni sklop preko zidanog mosta i do Maribora odakle nas prevoze u Varaždin u vojarnu kod Sračinca, gdje su bili samo domobrani. Smjestili smo se u jednu zgradu i tu nam zamjeniše puške i strojnica, tako nas rasporediše po bunkerima oko cijelog Varaždina, jer su partizani pošli da zauzmu Varaždin. Tako smo zajedno sa domobranima bili u bunkeru od badnjaka 1943. sve do proljeća 1944.

Iz Varaždina idemo na teren Novi Marof, Ivanec, Ludbreg gdje je poginuo Kruno Devčić. Poslije smo otišli u Varaždinske Toplice, a mene je nadporučnik Nikola Barišić poslao u Zagreb na dočastnički tečaj, jer je iz svake postrojbe morao ići po jedan vojnik. Došli smo u Zagreb u barake u Maksimirskoj cesti. Tu sam završio 6-mjesečni tečaj i dobio čin rojnika. Nakon toga otišli smo u ljubljansku vojarnu gdje su već došli novaci koje je trebalo vježbati i to je bio stražarski sklop PTS-a. Poslije

Piše:

Mijo MAJSAK

sam išao na častnički tečaj i tu sam dobio čin mlađeg časnika. Poslije tečaja raspoređen sam prema potrebi u pekaru u Maksimirsku 83, koja je pekla samo za vojsku PTS-a. Bilo nas je ustaša i domobrana. U nedjelju je počelo povlačenje, a nama su govorili da ćemo se vratiti natrag s Englezima.

Ja sam išao uzeti vode na Glavnom kolodvoru i dok sam se vratio već je vlak otišao tako da sam ostao. Zatim sam otišao do starijeg brata na Sigečicu, jer je on bio podvomik u školi. U ponedjeljak već partizani dolaze. Preko radija su svaki čas nešto obavještavali. Odijelo i sve što sam imao vojničkog morao sam predati u Radničku cestu broj 5 i javiti se gdje sam radio kao vojnik. Tada su mi dali potvrdu i propustnicu da idem kući u Dol općinu Krašić i da se tamo javim, tako sam učinio. Nakon nekoliko dana dobio sam pismo od brata Pavla da se javim kod njega u Zagrebu radi posla u pekarni, jer sam imao radnu knjižicu o položenom pekarskom izpitu. Ja sam odmah otišao u Krašić i zatražio propustnicu za Zagreb za rad u pekarni te sam je odmah i dobio. Javio sam se bratu, a on me je odmah odveo na Salatu u Voćarsku 106 u bolnicu druge armije težkih ranjenika. Doveo me do komandira Palenščak Vlade koji je bio poručnik i komandir. To je poznanik moga brata. Tako sam dobio odoru i počeo raditi u pekarni i kuhinji. Kuhinju i pekarnu imali smo zajedno sa častnim sestrama. Tu nije bilo jako lijepo. Kako smo morali sve reći gdje smo bili za vrijeme rata ja sam govorio da sam bio u pekarni, jer sam po zanimanju pekar. Vlasnik pekarne bio je dobar Hrvat, Vjekoslav Tenšek. On je potvrdio da sam bio u pekarni i radio samo za vojsku. 27.7.1945. mene pozovu u ured i kažu mi da moram ići u logor u Prečko. Ja i dva vojnika spremimo se i odvedoše nas u Prečko. Bio sam saslušan par puta i nakon nekoliko dana navečer oko 23.00 sata pozovu me i kažu da uzmem svoje stvari i da idem s njima. Mislio sam da idem na strijeljanje s obzirom da se to

svaku večer događalo. Međutim, mene uzmu dva Udbaša, uvedu me u osobni automobil, a kako sam poznavao malo grad, video sam da me vode u Đordićevu. Tamo me predaju na prvom katu jednom oficiru, a on me je tako ošamario da mi je kapa pala pod stol i kaže im da me vode dolje u podrumsku sobu. Tu je bilo oko trideset do četrdeset ljudi, žensko i muško u jednoj prostoriji. Soba je imala malo zraka i puno stjenica. Poslije saslušanja odvedoše me u Zvonimirovu u podrum u samicu. Tu sam bio 20 dana. Jednog sunčanog dana odvedoše me u Voćarsku 106, gdje sam bio i prije i tu sam počeo raditi isto u pekarni i kuhinji. Šefkuhinje bio je Franjo Juratovac, kojeg sam dobro upoznao u Petrinjskoj ulici. On me je počeo nagovaratati da pristupim križarskoj organizaciji, jer je znao cijelu moju biografiju, a rodom je bio iz Žumberka. Stanovao je u Primorskoj, gdje smo se više puta sastajali s drugima, jer je stanovalo sam. Meni su dali zadatok da nagovorim stražare, koji su držali stražu oko bolnice, da nam se pridruže. Dečki su se rado odazvali. Prvi Juraj Trupeljak iz Zagreba, Petrova 38, drugi Franjo Koščak iz Nedelišća, treći Stjepan Kirić iz Strmca i Ivan Oreški Gor. Hračan. Svi smo davali novčanu pomoć i dobili potvrdu sa žigom - hrvatski grb i nadpisom Bog i Hrvati! Bili smo se već pripremili da odemo u Križare na Kalnik. 10.2.1946. u nedjelju na večer dođu Udbaši i mene iz pekarnice odvedu u drugu prostoriju te upere u mene šmajser i kažu da sam uhićen. Legao sam na trbu i vezali su mi ruke na pleča. Tu je bio od pekara samo Milan Jazbec i dva njemačka vojnika, koji su s nama radili. Mene vezanog odvedoše u Ljubljansku vojarnu, smjeste me u podrum u samicu, koja je imala jedan mali prozor, a pod je bio od betona. Nisam imao deke niti ničega samo ono što je bilo na meni. Tu sam proveo tri tjedna. Svaku noć sam išao na izpitivanje, a kad nisam nešto po volji odgovorio, onda me je stražar okrenuo k zidu gdje je bila velika žarulja i tako sam morao u nju gledati dosta dugo dok nisam klonuo.

(nastavit će se)

Iz uspomena jednog hrvatskog robijaša (XV.)

OLUJNA NOĆ

"Kako se zoveš, koliko si suđen, zašto si suđen, s kime si još suđen, koga sve imаш od rodbine itd.?"

Na sva ova pitanja dao sam kratke odgovore. Ali sad su drugovi htjeli znati mnogo više o mojoj bližoj rodbini.

"Je li ti otac bio u neprijateljskoj vojsci, je li ti još netko od bliže rodbine bio suđen za neprijateljsku djelatnost, tko, zašto, koliko, gdje su oni sada, što rade, s kim se sve dopisuješ itd.?"

Na sva ova pitanja dao sam opet sasvim kratki odgovor:

"Ja sam punoljetan, a isto tako i moja rodbina; odgovaram samo za svoja djela i postupke. Za njihova djela i postupke pištajte njih!"

"Grebo te otac, ovdje mi postavljamo pitanja, a ti imаш odgovarati a ne filozofirati. Ako ti ova opomena nije dovoljna, imamo mi i druga sredstva da te naučimo pameti i pristojnosti. Vidio si valjda kakav te lijepi komfor ovdje čeka, a mi imamo vremena. Do proljeća ćeš se već smekšati. Ovakovi kao ti najbrže se smekšaju. Još ćeš ti nas moliti da ti dopustimo da nam sve ispričaš, čak i ono što te nismo pitali."

"A sad reci, zašto si trebao bježati iz zice?"

"Ne znam ništa o tome."

"A poznaješ li C. V.-a?"

"Poznam."

"A V. M.-a?"

"Poznam."

"A V. G.-a?"

"Poznam."

"I što si sve razgovarao s njima?"

"Ništa što bi bilo protuzakonito i kažnjivo."

"Ne pitamo te to, nego što ste razgovarali?"

"Rekao sam vam sve što sam imao reći."

"Grebo te otac tvoj tvrdoglav, naučit ćemo mi tebe pameti. Tako mlad, pa tako drzak i pokvaren. Onda hoćeš li govoriti ili ne?"

Piše:

Augustin TOMLINOVIĆ-SAMAC

"Nemam što govoriti."

"Stražar, vodi ovoga tamo u podrum i oduzmi mu sve stvari, uključujući i pokrivače."

Stražar me odvodi u podrum i oduzima mi sve, uključujući i pokrivače. Ostaje mi, bar za sad, samo ono što je na meni i u meni. Sutra će vjerojatno ići i dalje.

Eto, opet sam sam sa svojom samoćom, ali bez ono malo sirotinje što je osuđenik inače ipak ima. Ponovo me hvata jeza pri pogledu na ovo more vode u mojoj "sobi". Bože, ako je moguće, neka me mimoide ova gorka čaša. Situacija izgleda bezizlazna, očajna. Što može goloruki čovjek u ovakvoj situaciji? Samo moliti Boga da učini čudo. Ali vremena čuda odavno su prošla. Ostala je samo gruba stvarnost. Ili možda ipak nije? Čovjek se nikada ne smije predati, jer dok god se nada i bori, postoji makar mala mogućnost da uspije. Kad klone i kad se preda, sve je izgubljeno.

Najednom, čujem nečije korake. Brava škljocne, vrata se otvaraju. Stražar mi je donio ručak, nekakovu juhicu. Juha je gotovo potpuno hladna. Pokušavam jesti, ali ne ide. U grlu se ispriječio onaj moj stari grč, ne mogu gutati, kao i nekad u N.G. za vrijeme istrage. Nekako ipak proguram par gutljaja. Ostalo ostavljam "za poslije". Bojim se da to "poslije" neće nikad doći.

Opet upirem pogled u taj kvadrat nade, u okovani prozor. Prisluškujem je li netko u blizini. Ne čujem i ne vidim nikoga. Saginem se uz prozor; gledam i pipam rešetke. Tu je jedna vodoravna šipka od plosnatog željeza, debljine oko 8 mm i širine oko 32 mm. Ova se nalazi u sredini visine prozora, izbušena je na četiri-pet mjesta u jednakim razmacima i kroz te rupe provučene su okrugle vertikalne šipke promjera 14-16 mm. Krajevi svih ovih šipki uzidani su u betonski okvir prozora. Hvatom rukama vodoravne šipke i

pokušavam ih drmati. Ništa se ne miče. Drmam još jače; ništa. Pokušavam pogledom ustanoviti je li možda koja šipka slabo uzidana ili je žbuka oštećena, pa da onda odatle nešto počnem. Na žalost, drveni okvir prozora otežava mi pogled na završetke šipki. Ali kad sam malo bolje priljubio lice uz rešetke, opazio sam daje jedna okomita na gornjem kraju već opkopana, tj. da se u zidu ne drži čvrsto. Odmah mi je srce počelo živje kucati. Neki moj predhodnik obavio je dio posla. Hvala mu. Možda meni uspije obaviti drugi dio, pa sam slobodan. Ali čime? Čime je to radio moj prethodnik? Možda je tu negdje ostao njegov pribor, ili možda nađem nešto drugo prikladno za posao? Grčevito tražim nekakav alat. Imam čizme, gazim vodu, zasučem rukave, tražim pod vodom. Tu ništa ne vidim, samo pipam. Nalazim samo neuporabljive stvari: izmrvljenu žbuku, trulo lišće, prljavštinu. Voda je hladna, neprijateljska. Odustajem, brišem ruke o odijelo, stavljam ih pod pazuh, da ih ugrijem. Zavirujem u razne kutke; nigdje ništa uporabljivo. Ponovno idem u vodu. Uporno tražim bilo što svršishodno. Pa, to je valjda usluda ideja, to se događa samo u romanima. Ili možda čak ni tamo. To nije uspjelo čak ni grofu Monte Kristu. On je za svoju slobodu kopao godinama tunel, a ja nemam vremena za to. A Jean Valjean Victora Hugo-a već je donio svoj alat sa sobom. Ja ništa nemam, osim možda malo lude sreće u nesreći. A još je pitanje hoće li to biti sreća ili nesreća. Možda bi čak bilo bolje da ne uspijem. Jer, to što namjeravam, luda je avantura. A što u ovom životu uopće nije avantura? Sto nije upitno?

Najednom mi promrzli prsti u vodi zapinju za neki tvrdi predmet. Opipavam mu oblik, vadim ga. Moje srce ponovo ubrzano teče, pa to je.... to je upravo ono što mi treba. To je komadić pile za željezo. Komadić je star i rđav, dugačak svega petnaestak centimetara, ali to je upravo ono, to je nada, to je čudo. Deo gratias.

(nastavit će se)

Križni put braće Ilike i Janka Dragišića

Životni put braće Ilike i Janka Dragišića bio je trnovit i težak. Od najranije mlađosti bili su nacionalno svijestni i čvrsto opredijeljeni braniti slobodu i interes svakog Hrvata, posebno boriti se djelom za stvaranje slobodne i samostalne države Hrvatske. Za vrijeme drugog svjetskog rata braća Dragišić častno su služili u vojsci NDH, a vodila ih je ideja slobodne države Hrvatske. Roditelji Marko i majka Ana rođ. Radmanović, svoje su sinove kršćanski odgojili i nacionalno usmjerili.

Ilija i Janko Dragišić rođeni su u žumberačkom selu Dragišići, god. 1926. i 1924., a pučku školu završavaju u Kaštu, te nakon škole ostaju u rodnom Žumberku, gdje ih zatječe rat.

Janko Dragišić, koji je bio stariji dvije godine od svoga brata Ilike, već se početkom 1942. uključuje u prostore vojske NDH (ustaška postrojba), dok se mlađi brat Ilija u vojsku NDH uključuje u ožujku 1943. Braća Ilija i Janko kao dragovoljci hrabro su stali na branik domovine protiv velikosrbskih osvajača. Nakon sloma NDH, stariji brat Janko skriva se neko vrijeme po Žumberku, ali ga ubrzo hvataju partizani Kordunaši, te ga je, kao i još mnogo vojnika NDH, progutala zloglasna Jazovka.

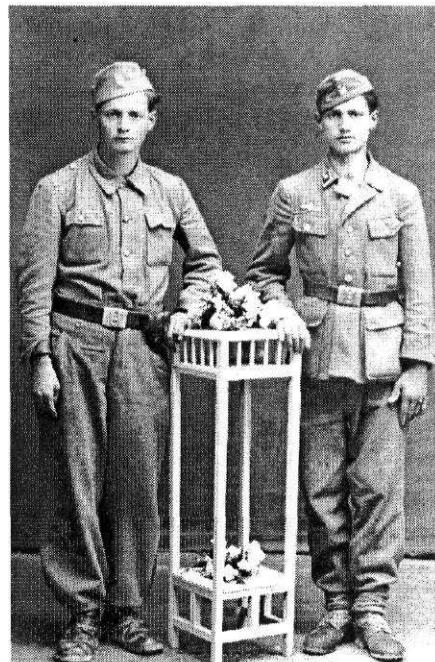
Mlađi brat Ilija prolazi Križni put, te nakon nekoliko mjeseci robijanja i prisilnog rada vraća se kući i tada doznaže za sudbinu svog starijeg brata. Ilija tada odlučuje ostati na škrtoj žumberačkoj zemlji sa svojim roditeljima, te mlađenacim prkosom prolazi kroz sve životne težkoće i hrabro kroz vijugave i trnjem posute staze. Poslijeratni sustav redovito je nadzirao Iliju, a za vrijeme služenja vojske Jugoslavije bio je pod posebnom prismotrom, te često izložen najvećim ponižavanjima.

Ilija se 1951. ženi Marijom Kekić, te im u sretnom braku Bog podari tri sina. Tijekom godina Ilija kradomice posjećuje Jazovku da se pomoli za sve ne-

Piše:

Milan RADIĆ-ILAS

vine žrtve i za svoga brata.

Braća Ilija i Janko Dragišić

Stvaranje Republike Hrvatske Ilija je radostno dočekao, te je u svojoj rodnoj kući pokraj slike žumberačke Bogorodice konačno mogao postaviti ratnu sliku kada je bio u vojsci NDH s bratom. Oko sebe Ilija je okupio svu svoju rodbinu, na čelu sa svojim sinovima i unucima, te im poručio: "Hvala Bogu, ipak smo dočekali ponovno našu Hrvatsku." Ilija je bio pjesnik samouk, te je napisao više pjesama o Križnom putu vojske NDH i o svom rodnom Žumberku. Težka i, na žalost, neizlječiva bolest prebrzo je oduzela ovozemaljski život Ilijii 12. veljače 1991. Zemni ostatci ovog hrvatskog domoljuba nalaze se na groblju sv. Duha u Dančulovićima na Žumberku. Od pokojnjog Ilike oprostio se žumberački svećenik Mile Vranešić riječima: "Dragi patnike, mirno spavaj u svojoj

voljenoj zemlji Hrvatskoj, za koju si se borio, koju si volio, i nesobično i bez interesa ljubio. Nama, Tvojim prijateljima, ostaje žal i tuga za Tvojim iznenadnim odlaskom, ali ponosni smo što smo Te imali kao svog prijatelja. Mi koji smo te osobno poznavali i s tobom dijelili dobro i zlo, gubimo jednog pouzdanog prijatelja, čovjeka vrijednog divljenja i poštovanja. Za tolika dobra, koja si u životu učinio, i za hrabru svjedočenja svog našega grkokatoličanstva i hrvatstva, neka Ti je vječna hvala i slava.'TI

Stjepan Džalto

**ŠTO TI JE U
OKU**

Ima i u otrovu meda,
ako ga gleda
oko ljubavi.

Ima i u srcu leda,
ako ga gleda
oko mržnje.

Ako je u oku greda,
sve se krivo gleda.

Ako je u oku mržnja
i sveca za sužnja.

Ako je u oku ljubav
Čist je i gubav.

Bez ljubavi u oku
spadaš u stoku.

Sjećanje na jedan naraštaj zadarske mlađeži (III.)

RAD U EMIGRACIJI I OSNIVANJE HRVATSKOG VELEPOSLANSTVA

snivanjem hrvatskog veleposlanstva bavio se i australski parlament, te sav tisak. Iako su mnogi mislili da veleposlanstvo neće biti duga vijeka, ono je djelovalo preko 22 mjeseca. Nakon 22 mjeseca, australski parlament izglasao je savezni zakon kojim se zabranjuje rad svih takvih ambasada "bez zemlje" kojima se zapovijeda zatvaranje.

Voda oporbe u Australiji New South Waiesa, gosp. *Coleman*, svesrdno je podržao hrvatsku zajednicu i njezin zahtjev da se prizna veleposlanstvo. Čak se zahtjevalo da se jugoslavenska ambasada ne priznaje kao predstavnik hrvatskoga naroda. Hrvatska je ambasada imala i veleposlanika u osobi *Marija Dešpoje*, koji je tada imao 39 godina.

Mario Dešpoja rođen je u Zadru. Godine 1957. izbačen je iz gimnazije, pobegao čamcem u Italiju, a nakon dvije godine otišao iz Italije u Australiju. Radi kao radnik, zatim se upisuje na Flinders sveučilište. Diplomirao je povijest i politiku, stupa u državnu službu, zatim se vraća na rad u hrvatsko veleposlanstvo. Veleposlanstvo se uzdržavalo od pomoći Hrvata, a veleposlanstvo je postalo mjesto hodočašća Hrvata sa svih strana Australije.

Milan Maglica u "Hrvatskoj reviji", god. 28. sv. 4. br. 112 od prosinca 1978. piše ovo:

"Prije godinu dana, točno na 29. studenoga, na dan, kada komunistička Jugoslavija slavi svoj "nacionalni blagdan", u glavnom gradu Australije, otvorena je "Hrvatska ambasada". Naravno, neslužbeno, jer Australija ne priznaje diplomatska predstavništva, koja nemaju iza sebe svoju suverenu državu. Tako su australski Hrvati, usprkos međunarodnim ustaljenim propisima, uspostavili u Canberra svoju ambasadu ili "poslanstvo" postavivši na čelo mladog i ambicioznog hrvatskog

Piše:

Bruno ZORIĆ

intelektualca Marija Šimu Dešpoju kao "odpravnika poslova".

Između Jugoslavije i Australije otvorila se diplomatska čarka, pa je jugoslavenski ambasador Aleksandar Šokarac, prema izjavi i objavio "The Canberr times", potpisani od novinara *Bruce Jud-*

Zgrada hrvatskog poslanstva u
Canberri

dery-)a:

"Državni stručnjaci još uvijek razmatraju zamršene pravne posljedice koje kod otvaranja jedne takve "ambasade", obvezatno dolaze." Ni australska ambasada u Beogradu nije ostala skrštenih ruku, gotovo istodobno kad i Šokarac. I ambasador Dexter uključio se u svadu, podnijevši svojoj vlasti, kako jedan izvor navodi, vrlo dug i vrlo oštar izvještaj, u kojem se govori o velikom jugoslavenskom ogorčenju na australsku trpeljivost glede "ambasade" i nedavne eksplozije bombe u uredu jugoslavenske zračne kompanije JAT u Melbourneu" (*Hrvatski tjednik* od 20. XII. 1977.)

Postojanje hrvatskog veleposlanstva trajalo je 22 mjeseca. Djelovala je punih 663 dana. Hrvatska trobojnica dizala se svakoga dana na zgradi br. 34 Canberra Avenue u lijepoj četvrti glavnog grada Australije.

Federalni sud Australije odbio je priziv Marija Dešpoje. Odluka je bila da se Hrvatsko veleposlanstvo mora zatvoriti u roku od deset dana.

Hrvatska revija iz prosinca 1979. pisala je i ovo:

"Mario Dešpoja pokazao je vanredne sposobnosti, kako na političkom tako i na diplomatskom polju, iako nije imao nikakva iskustva, pa će buduća hrvatska država morati i s njim računati."

Tako su zadarski srednjoškolci nastavili svoj domoljubivi rad i u emigraciji, zadajući komunističkom sustavu mnogo-brojne glavobolje i pokazali da bivša Jugoslavija nije država Hrvata, već da oni moraju imati svoju vlastitu državu, što se u nedavnoj prošlosti i ostvarilo. •

NIKOLA ŠILJEG

PIGRAMI

PLAĆENIK

- Nije ga briga komu služi
On brine samo kakva je plaća
Gazdi se sigurno nikad ne tuži
Ukore što čuje, ne želi da shvaća.

ULIZICA

- Umjesto srca ima nos
Jezikom lacka sami med
Ako mu gazda postane bos
Mrtav je hladan kao led.

PLAŠLJIVAC

- Jao što pauk mreže plete
Ako me jadnog u njih splete
Strah ga hvata, kosa se diže
A srce i peta sve su bliže.

osoba kojima je izplaćena naknada (nastavak)

	Prezime	Mjesto	God. rođ.	Iznos
Kata	Ban	Vel. Trojstvo	1924	12.555,00
Matija	Ban	Gradec	1925	7.371,00
Zvonko	Ban	Mostar	1935	796,50
Ivo	Bandalo	Dakovo	1933	10.422,00
Juraj	Banek	Buzin	1928	8.626,50
Ljubomir	Banovac	Zagreb	1935	15.322,50
Mile	Banožić	Mihaljevci (PpžegaL)	1926	2.362,50
Marko	Baotić	Sarajevo	1932	1.336,50
Elizabetha	Baran	Požega	1924	9.855,00
Drago	Baranić	Zagreb	1926	11.475,00
Ivan	Barbarić	Zagreb	1925	45.657,00
Vinko	Barbarić	Mostar	1917	5.440^50
Žarko	Barbarić	Zagreb	1929	6.858,00
Tonka	Barbić	Kiseljak	1925	9.639,00
Grlica	Barčić	Ogulin	1928	14.782,50
Mijo	Barešić	Kiseljak	1924	14.094,00
Ivan	Baričević	Opatija	1927	39.420,00
Josip	Baričević	Požega	1926	7.357,50
Đuro	Baričević	Sesvete	1928	8.667,00
Ivan	Barić	Zagreb	1929	16.956,00
Mihovil	Barić	Rijeka	1924	4.306,50
Zvonimir	Barić	Zagreb	1922	24.637,50
Branko	Barišić	Đakovo	1926	41.850,00
Danica	Barišić	Kreševo	1926	65.164,50
Dragun	Barišić	Osijek	1922	2.268,00
Ilija	Barišić	Sat. Đakovačka	1928	7.357,50
Marica	Barišić	Đak. Satnica	1925	7.357,50
Mate	Barišić	Zadar	1931	4.927,50
Mijat	Barišić	Zagreb	1927	4.954,50
Mijo	Barišić	Sisak	1928	23.598,00
Paško	Barišić	Šibenik	1925	4.927,50
Franjo	Barlović	Krapina	1927	9.760,50
Krste	Barta	Gračac	1924	14.782,50
Đuro	Bartek	SI. Brod	1925	7.357,50
Ivica	Barun	Metković	1922	9.855,00
Miljenko	Barzovski	Rijeka	1923	229,50
Luciano	Basaneže	Livade	1927	9.855,00
Ferdinand	Bašić	Šibenik	1926	14.445,00
Ivan	Bašić	Zadar	1922	3.645,00
Jakov	Bašić	Lećevica	1930	4.927,50
Josip	Bašić	Orahovica	1926	29.889,00
Stjepan	Bašić	Jastrebarsko	1926	14.188,50
Josip	Baštijan	Novoselec	1929	13.392,00
Franjo	Batelić	Labin	1915	10.003,50
Klara	Batrac	Zagreb	1924	27.648,00
Antun	Batrejnak	V. Trnovitica	1921	756,00
Ivica	Bavčević	Zadar	1925	23.085,00
Reza	Bazdanović	Siće	1926	7.357,50
Šime	Baždarić	Rijeka	1929	3.847,50

Ime	Prezime	Mjesto	God. rođ.	Iznos
Stanko	Bebek	Vitina	J925,	12.676,50
Geza	Beče	Osijek	79241	2.133,00
Pero	Bede	Doli, Lisac	1908	4.927,50
Agata	Bedenik	Petrijanec	1924	13.675,00
Slavica	Bedžula	Osijek	1932	3.591,00
Jerko	Begić	Požega	1925	540,00
Ivan	Begonja	Zadar	1934	1.620,00
Mijo	Bekavac	Šestanovac	1919	4.927,50
Branko	Belačić	Dubrava Vrbov.	1930	11.205,00
Dragutin	Belačić	Zagreb	1922	2.727,00
Anka	Belančić	Josipdol	1919	1.107,00
Juraja	Belančić	Daruvar	1925	25.353,00
Milan	Belančić	Oštarije	1924	29.389,50
Marija	Belavić	Svibovec	1926	9.855,00
Josip	Belinac	Zagreb	1926	24.637,50
Zvonimir	Bella	Duga Resa	1927	10.260,00
Srećko	Belobrajdić	Karlovac	1928	4.92150
Stjepan	Beloša	Novi Marof	1926	24.637,50
Josip	Belovarac	Bjelovar	1928	4.927,50
Jelena	Belušić	D. Bistra	1926	14.782,50
Franjo	Bene	Virovitica	1934	2.889,00
Milka	Bencetić	Zagreb	1925	41.917,50
Serafino	Benčić	Šišan	1933	5.737,50
Štefanija	Benčić	Rijeka	1924	2.821,50
Dragica	Benić	Duga Resa	1920	11.745,00
Jure	Benić	Ivanić-Grad	1913	10.260,00
Antun	Benković	Čazma	1926	1.215,00
Frano	Benković	Babino Polje	1906	6.372,00
Vuko	Benzon	Zagreb	1926	2.511,00
Baldo	Bernobić	Rijeka	1926	19.710,00
Katica	Beronić	Jastrebarsko	1925	22.653,00
Stjepan	Beronić	Jastrebarsko	1934	7.357,50
Mijo	Bertović	Oštarije	1925	24.637,50
Ivan	Bešker	Solin	1932	4.050,00
Agan	Bešlagić	Zagreb	1923	6.453'00
Ana	Bešlić	Sarajevo	1926	7.357,50
Jure	Bešlić	Zagreb	1928	54.594,00
Frano	Bettini	Split	1925	32.008,50
Smilja	Bettini	Split	1928	14.782,50
Ivan	Bevanda	Zagreb	1934	4.927,50
Ivan	Bevanda	Široki Brijeg	1920	19.912,50
Lucija	Bevanda	Čitluk	1917	9.855,00
Mara	Bevanda	Mostar	1928	7.344,00
Andelka	Bezić	Sp. liL	1925	16.119,00
Franjo	Bičanić	Rakovica	1926	14.053,50
Mile	Bičanić	Andrijaševci	1929	202,50
Nikola	Bičanić	Zagreb	1934	1.16X00
Đuro	Bihar	I2onji Kraljevec	1920	13.095,00
Ladislav	Bihar	Zagreb	1931	9.855,00
Miljenko	Bijele	Dubrovnik	1926	38.461,50

Dobrotvorne ženske udruge u provedbi projekta

"Pružimo podporu povratnicima"

Udruživanje dobročiniteljica koje zajednički pomažu slabima i nemoćnima oduvijek je bila katolička praksa diljem svijeta. Poznati su primjeri dobrotvornog djelovanja misionarki, a primjerom je mnogima bila Majka Terezija kojoj su se pridružile mnoge nepoznate žene slijedeći njezin uzor.

U tijeku rata u Hrvatskoj i BiH, žene su pomagale ranjenicima, bojovnicima, obilazile su prognanike i izbjeglice, te im pružale moralnu i materijalnu pomoć. Često su bile "rame za plakanje", i bez poznavanja psihologije znale su mirno slušati tužne priče žrtava rata, ljudi koji su morali napustiti svoja vjekovna ognjišta, ne znajući za sudbinu svojih najmilijih. Riječima utjehe bile su melem na ranu i utjeha mnogim stradalnicima, a često su skupljale i donosile materijalnu pomoć onima koji su napustili svoj dom samo s plastičnom vrećicom u ruci. Tim plemenitim ženama nije bila potrebna javna zahvalnost, bile su sretne što mogu pomoći. Zahvalni pogledi bili su im nagrada za učinjena dobročinstva.

Odkako je rat završio i prognanici se vraćaju u svoje opljačkane domove i pusta dvorišta, ponovno su sudbine povratnika dimule srca mnogih dobrotvorki, koje su željele pomoći bližnjima u nevolji. Okupljene u raznim ženskim udruženjima žene-dobrotvorke tražile su načine da konkretno pomognu povratnicima. Članice Društva hrvatskih intelektualki (DHI) unijele su u tijeku rata u svoj program dobrotvornog djelovanja pružanje pomoći žrtvama rata, pa su osmisile nekoliko načina pružanja pomoći: pisanje apela za priznavanje samostalnosti Hrvatske, upoznavanje svjetske javnosti sa situacijom u Hrvatskoj i BiH, okupljanje žena na izradi narodnih vezova i očuvanju nacionalne baštine i tradicija, pružanje psihosocijalne pomoći i sastavljanju knjige "Stotinu svjedočanstava" 1993. godine.

U knjizi su skupljeni potresni iskazi hrvatskih prognanika i logoraša, pa je knjiga prevedena na engleski jezik i uredjena poznatim svjetskim čelnicima i ženama koje imaju utjecaj u međunarodnim događanjima. Ova je knjiga izvorni dokaz o stradanjima hrvatskog naroda u ovom osvajačkom, stravičnom ratu.

Kadaje u listopadu 1997. osnovan Nacionalni odbor za uzpostavu povjerenja, DHI je odlučilo pružiti podrpu povratnicima u Podunavlje, pa su pod gesmom "Pružimo podrpu povratnicima" (PPP) sastavljene teme za pružanje pomoći povratnicima, a predstavnice DHI željele su kao nevladina udruga pomoći Vladi prilikom povratka prognanih i izbjeglih hrvatskih građana. Stoga su s PPP projektom upoznale pred-

jednicu Odbora za uzpostavu povjerenja, gđu Vesnu Škare Ožbolt, razradile su PPP projekt i pristupile njegovoj provedbi.

Iz tiska i usmenom predajom doznale su da se na područje općine Draž u Baranji vratio oko pedesetak starijih povratnika, a da školu u selu Draž pohađa oko 195 djece. Na temelju tih podataka sastavile su konkretan plan djelovanja i već u studenom i prosincu 1997. pristupile organiziranju proljetnog posjeta Dražu. Sa željom da u ovoj humanitarnoj akciji sudjeluju i druge dobrotvorce, pozvale su na suradnju zagrebačke dobrotvorene udruge, zamolile ih da im se pridruže i pomognu svojim savjetima, te moralno i materijalno. Odziv je bio neočekivan jer su žene-dobrotvorce puna srca i svesrdno prihvatile poziv. Budući da su se žitelji Podunavlja prije rata najčešće bavili ratarstvom, stizale su poruke da im je potreban alat za rad u polju, sjeme i domaće životinje. Članice DHI pozvale su početkom 1998. dobrotvorene udruge: Caritas, Humanitarnu organizaciju "Dora", Hrvatsku ženu Karlovac, Hrvatsku maticu iseljenika, Hrvatski pokret za život i obitelj, članice Podružnice i Kluba umirovljenika Siget, Napredne domaćice Molve i druge dobročiniteljske organizacije, te ih upoznale PPP s projektom.

Žene dobročiniteljice rado su se odazvale pozivu i pristupile skupljanju kućanskih potreština, nastojeći da sve što budu darovale bude čisto i korisno, da ne povrijede dostojanstvo povratnika koji su prije srbočetničke agresije na Hrvatsku bili dobrostojeći, čak i bogati poljoprivrednici. S mnogo ljubavi i požrtvovanja dobročiniteljice su tijekom 1998. ostvarile tri faze PPP projekta i bile su sretne kad su im povratnici stisnuli ruku i rekli: "Hvala vam što nas je Zagreb posjetio." U tim je riječima bilo mnogo sreće i topline, a posebice ponosa što su povratnici osjetili izkrenu pomoći i suočenje vlastitog naroda - žene koje su im osobno donijele najpotrebnije kućanske potreštine, a koje su poneke odvojile iz svog miraza ili čak kupovale novo da darovima usreće obitelji izpaćene dugim prognostvom.

Na prvi posjet u općinu Draž - Baranja krenuo je autobus s 48 žena na Cvjetnicu, 5. travnja 1998. Budući daje posjet bio u preduzkršno vrijeme, školskim učenicima (njih je 195) darovane su knjige, slastice i kompletno računalno (dar ZAP-a Zagreb), posteljina, zavjese i druge kućanske potreštine, a zahvalni povratnici zamolili su da im sljedeći put donesemo vapno, četke za krečenje i plastične posude, jer su im agresori onečistili kuće, luti što su morali otici svom "voždu" kojem su nekad toliko vjerovali.

Ugodno je bilo druženje s povratnicima, a posebice je sve nas dirnula sv. misa u spaljenoj crkvi u Dražu, nakon koje je župnik Kuzmić svima darovao maslinove grančice.

Podtaknute ovim posjetom, u drugoj fazi PPP projekta pridružile su se članice Hrvatske žene Karlovac i članovi KUD-a Turanj, pa su 23. kolovoza 1998. sudjelovali u kulturno-umjetničkoj priredbi "Prvi susret naroda i kultura u Baranji". Predsjednica Hrvatske žene Karlovac, gđa Slavica Kavicki, organizirala je ovaj posjet i u zajedništvu sa svojim članicama, napunile su autobus stvarima za kućanstvo: priborom za jelo, plastičnim predmetima za kućanstvo, trikotažnom odjećom, alatima, građevinskim materijalom, sjemenjem i, kao simbolom novog života - pilićima, za koje su se dobrotvorce brinule da ne uginu na ljetnoj vrućini. Težko je opisati svu sreću i zahvalnost žitelja Belog Manastira i ponos hrvatskih žena, koje su pod hrvatskim barjakom, prošle kroz Beli Manastir, a KUD Turanj oduševio je nazočne svojim programom.

Na povratku u Zagreb dogovorena je treća faza PPP projekta: posjet osnovnoj školi Turanj u koju se vratio 402 učenika. Nakon ljetnih praznika pristupilo se organiziranju susreta i prikupljanju darova, jer je dogovoren dan 15. prosinca 1998., vrijeme predbožićnih praznika. Osim članica Društva hrvatskih intelektualki u PPP projektu sudjelovale su članice Humanitarne organizacije "Dora" i Hrvatska žena Karlovac, a pridružile su se i Napredne žene Molve koje su osnovnoj školi Turanj darovale dva videorekorda.

Predsjednica HU "Dora", gđa Jadranka Granić, nabavila je za učenike kožne športske lopte, a članice DHI doobile su od direktorce Superkonzuma, gđe Jadranke Bešlin Todorić, paketiće sa slasticama za 185 učenika nižih razreda. Prije podjele darova učenici su izveli bogat kulturno-umjetnički program, na radost dobročiniteljica. Ovo je druženje s povratnicima značilo radost i oplemenilo božične blagdane srećom darivanja svojim bližnjima iz mjesta na kojem su se hrabro borili hrvatski bojovnici, na prvoj crti bojišnice.

Iako u sjeni i bez mogućnosti da medijski obilježe ostvarenja PPP projekta, članice različitih udruga složno i zajednički udružene pod gesmom "Pružimo podrpu povratnicima", nastaviti će svoje djelovanje, pa se nadaju da će im se pridružiti i članice Hrvatskog društva političkih zatvorenika.

Stanka Pavuna,
voditeljica PPP projekta

SMIJEH IZA ŽELJEZNIH REŠETAKA

ili smo u pržunu. Neko je bija više, a neko manje godin. I patili smo. I tukli su nas. I gladni, i goli, i bosi, ali jopet nan je bilo lipo. Nigdi se nišan više smija nego u pržunu. Smija san se i policijotima, i sucima i odvjetnicima, ali najviše od svega, smija san se svojim prijateljima političkima, i drugim zatvorenicima. Smija san se lupežima, nasilnicima, banditima, razbojnicima. Svim velama robijaša. Bilo nas je i malih, i velikih, mršavih i debelih, pismenih i nepismenih, dobrih i loših, i svakavih, onakvih kakve nas je mater rodila. A ja san se smija, kad sam se izjutra rano diza, u četiri ure izjutra, mili Bože, to se moglo samo u pržunu. Pa jopet san se smija kad bi komandir zapovidija da skupljan škovace golin rukama i bacan ih u kontejner. I smija bi se kad bi mi stroj za bušenje rupa probija ruku. Tada san se najviše smija. Bože mi oprosti, kako je to bilo lipo, smijati se. Od gusta san se smija, kad bi umisto bogate marenede, dobi komad bile slanine i komad tvrdog kruha. Svi su mislili da san poludija, kad bi se tako jako smija, a gospodin komandir se dera na mene i reka mi: "Ja ēu tebe u samnicu, majku ti tvoju, pa se tamo smij." Tada san se toliko smija i da san i sam sebi bija smišan. A najviše bi se smija kad bi na zatvorskim vratima, na staklu, vidija svoj lik. Tada san se od gusta smija i reka bi sam sebi: "Tako, tako ti triba!" Nisi boje ni zasluzija. Ima san na glavi veliku četničku kapu, a glava mala. Kad bi me tko tražija, ne bi me ni pripozna. Glava je bila u kapi, a kapa na glavi. Na meni prljava robijaška dolama, prljave hlače i velike cipele. Ja san nosija broj 43, a dali su mi broj 46. Pa, recite, kako se ne bi smija. Smija san se najviše sam sebi. Ali, bilo je i korisno imati velike postole. Moga si obući 3-4 pari čarapa i bilo ti je toplo k'o u peći. Alija san južnjak, pa nišan moga podniti onaj veliki turopoljski snig. I bilo gaje uvik u velikim postolama. A noge su mi plivale u snigu, a kad bi se snig pritvorija u vodu, plivale su i u vodi. I uvik san bija prihlađen. I tome san se smija. Pa ne mogu reći, bilo je lipo u svemu tome. To je pravi život. Lako se smijati, kad ti je sve lipo i dobro. Ali, ajde se smij, kad si gladan, kad ti je hladno, kad dršćeš na snigu i vitru, kad ti želudac cvili, kad su ti ruke smrznute, kad su ogrebene od rada, kad se na

Piše:

Bruno ZORIĆ

njima vide žile, modre, krvave, bolne. E, vidite, ja san se i tada smija i sve to, nigdi drugdi nego isprid upravne zgrade KPD Turopolje. I još bi se smija kad bi komandir Savo bacija moje pismo u blato, kad bi mi koji put stiglo od kuće, od pokojne matere i brižne žene. Dica su bila mala, pa nisu mogla pisati. Od njih nišan dobiva pisma. I tada bi se smija. Mislija san jadan, zašto se prije nišan oženija, da iman veću dicu i da se oni javе ēaći u pržun. Bilo bi mi lakše, ali ne bi se ima za što smijati. A ovako, smija san se i kad bi vidija načelnika pržuna, kako nas gleda i mjerka očima. I njemu san se smija. Kad se on već meni ruga i smije se, i ja ēu njemu, za dišpet. Smija san se, jer san zna, nisam ja lud, kako vi mislite, dajoš krivični zakonik još nima člana, koji bi vas moga kažnjavati za smih. To još nisu izmislili, pa san tija iskoristiti priliku i smijati se koliko san moga i tija, jer kad ga donešu, više se neću moći smijati. Pa ēa ēu onda raditi u pržunu, ako se ne buden moga smijati. A sad ēu van ispričati, ēemu san se najviše smija za vrime moga robijanja u KPD Turopolje, zajedno sa svojima političkin prijateljima. Smija san se kad je Vlado Starčević posadija kukuruz umisto kapule, pa kad je kukuruz narasta viš od kapule, načelnik je naredija i bisnija je, da se pronađe tko je taj lopov posadija zrno kukuruza, umisto kapule. Smija san se tom klipu od kukuruza, jer van on nije bija ka običan kukuruz. Sličija je na pognutog robijaša, u robijaškoj odori, pognut, zgrbljen, jadan. E, njemu san se od srca smija.

Smija san se kad su zatvorenici u sobi 1 (bivša pronaonica), ukrali zatvorsko zvono i za Božić 1973. bacili ga u snig. Komandir Ante iz Dubrovnika, nije moga zvoniti, pa su zatvorenici mogli malo više spavati, a on je mora ići od sobe do sobe i buditi zatvorenike. Tada bi u svakoj sobi vika: "Ustatjte lopovi!" A kad bi mu mi rekli da nismo čuli zvono, on bi reka: "Ukrali ga lopovi." Smija san se kad se jadan Štef Kunštrek po čitav dan brinija je li ga žena vara i zašto mu ne piše. Kad pismo nije stizalo duže vrime, poboja se on da se udala za drugoga, pa je

jadan pobiga iz zatvora. Nakon tri, četiri dana opet su ga doveli u zatvor i stavili u samicu. Govorjaje kako je sve u redu, kako je bilo lipo doma, žena i dica su zdravo, imaju čajisti, a i eto nakon puno vrimena, spava je sa ženom. I tome san se smija. Smija san se kad me je drug načelnik zva i naredija mi: "Piši referat o drugu Titu. Dolazi visoka ličnos u posjet zatvoru i pazi, što pišeš. Donesi mi referat za dva dana. Pripremi priredbu. Hoću da gospodin ministar (poslin sam dozna da je to Anton Subotinčić, ministar pravosuđa, a to mi je reka Goran Dodig), vidi kako se ovdje radi na odgojnom i kulturnom obraćanju vas koji ste društveno posrunuli."

Smija san se ča san sve piša u tom referatu. Falija san Tira i Partiju. Falija sam socijalizam, jer mi je tako bilo zapovideno. Falija sam samoupravljanje, općinske sekretare, tužitelje, suce, policajce, falija san zatvore (Bog ih blagoslovio), tražija sam da ih otvore još barem pet-šest, jer ovoliko koliko ih ima, malo je, a nas zatvorenika ima puno, pa di ēe s nama, mnogi čekaju u red, kad će ih primiti u zatvor. Triba ih zato otvarati što više. Jedna tvornica, jedan pržun.

Falija san našu spizu u zatvoru. Bolje spize nikad nišan vidija. Nikad bolje nišan jia, ni na slobodi, ni ovdje u zatvoru.

Pripremia san i priredbu, napisa referat, izabra glumce, napravija tribinu, osmislija glazbu i fešta je počela. Ministar Anton Subotinčić sidijaje u prvom redu, zajedno s drugom načelnikom. Tu su bili poredani i referenti. Vidija san i svoga referenta druga Miću Kuzmanovića. Ako je živ, svaka mu fala. Bijaje čovik i po. I priredba je počela. Sviralo se i pivalo. Recitiralo se. Falija se Tito i Partija. Drugovi su se smijali. Pukli su od smija. Ministar je pita načelnika, koje to sve pripremia. Načelnik mu reče: "Onaj u očalima." Ministar kaže: "Ča ēe on ode. Pušćaj ga kući, nek doma zajebava svit i nek se tamo smije, a ne da nas vuče za nos. J...m ti ja ovaku priredbu, di nima slika druga maršala i pisama o Titu. Ča ēe meni dalmatinske pisme za Dan Republike? Pošalji ga kući, a prije toga, stavi ga misec dana u samicu. Nek tamo malo promisli za svoja dila."

Čuјa sam kako je još govorija načelniku: "Ovo nije nikakav odgojni rad s ovim posrnulim. Oni nisu ništa ludi, nego ča su prije bili, prije nego što su došli u pržun. A mi ih moramo uništiti. Nisu došli ovamo da nam se miju. Na smih moraju zaboraviti, kao na prošli snig. Je li im zatvor zabava?" Tako je vika gospodin, odnosno drug ministar. A ja san se smija na sva usta. Tukli su me po leđima da bi prista, ali ništa nije pomoglo. Samo san se smija i grca od smiha. Bože, kako su to bili lipi dani. Moj prijatelj Požgaj Jože, reka mi je iza leđa: "Bože mi oprosti, ča se Bruneku dogodilo. Poludijaje. Triba mu javiti kući, jer ovi iz Uprave neće." A drugi, kad su vidili da se ja smijem brez pristanak, počeli su se i oni smijati. Vrag je doša u sve i svi su se smijali. Pa i ministar Subotinčić. Nije moga izdržat ozbiljnost, pa se i on smija. Samo je bidan izustio: "Kući, kući, pošaljite ga kući, odma, sada." Kad je ulazija u auto, izustija je: "Ja ne znam ča oću, ali to oću odma." Smija san se i kad je moj prijatelj Vlade Starčević kida pečate u zatvorskoj knjižici. Smija san se kad je moj prijatelj Goran Dodig navečer odlazija kući u Zagreb, priko šume, prispava, pa se ujutro rano vraća. Smija san se kad su Nikola Krišto i Nikola Tadić, šetali zatvorskim dvořištem, jedan uz drugoga, pa su ih zvali Veliki i Mali Nikola. Smija san se kad je naš prijatelj Marijan Dremptić, veliki čovik, nosio našem Anti Grabušiću, hranu koju smo kupovali Goran Dodig i ja.

Smija san se kad je moj politički prijatelj nosija vriće mesto mene, vriće od 50 kila, aja ih nišan moga ni pomaknuti. Fala Josipu Boljkovcu iz Gospića za sve vriće cimenta i papira, koje je prenja mesto mene, jer je vidija da ja ne mogu nositi ni olovku s papirom. Svemu san se tome smija iz dana rođanja. Smija san se i kad su me tukli, ili su tukli nekog mog bližnjega, kad su beštimali, kad su nas za kosu vukli, kad su nan davali športku robu, kad su se derali, kad su nas u samicu stavljali.

Smija san se.

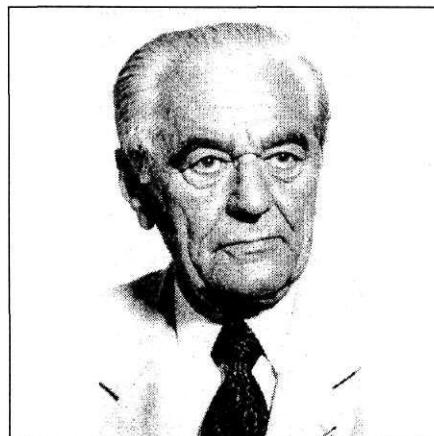
I sad se smijem kad se sitin svega toga. I ža mi je naše stare i "dobre" JUGE. Nje više nema. I više se nimam kome smijati. A ona je bila prava inspiracija za humora i smiha. Čovik nije triba nijisti, ni piti triba se samo smijati. Od jutra do večeri.

Smih mi je osta u grlu. Gorak smih.

Piše: Kaja PEREKOVIĆ

UMRO JE BORIS PUHLOVSKY

Dne 17.veljače ove godine prestalo je kucati plemenito srce dipl. inž. aeronaute, prof. Borisa Puhlovskog, čovjeka izuzetnih sposobnosti i zaljubljenika u nebeske visine. Odgajao je Boris zrakoplovce NDH umijećem vrstnog znalca u konstrukciji modela. Bio je nastavnik u Zrakoplovnoj modelarskoj školi. Organizirao je mladost, željnu plavih visina u Hrvatskim krilima. Iz te forma-

cije mnogi su mlađi ljudi postali letači - piloti u raznim letjelicama i branili svoju neovisnu Hrvatsku. Boris ih je poticao da ostvare svoj san i ljubav. Radi slabog vida, sam nije mogao letjeti no nesobično je dijelio svoje znanje. Napisao je više knjiga i studija o zrakoplovstvu. Njegov je doprinos zapažen i u knjizi "Zrakoplovstvo NDH", a iz užničkih dana ima zbirku pjesama, koje dokazuju njegovu svestranost. Objavljujemo dvije od tih pjesama.

AVIONI U OKVIRU ZATVOR- SKOG NEBA

Danas je nebesko plavetnilo kao suza bistra.

Jučer sam rekao islјedniku savjest mi je čista,
ali neizvjesnost, očaj i slutnje me more...
Ah gle! Na nebeskom svodu mlažnjaci romore...

Oh! Da li ју ikad još u životu, osjetit tu čarobnu leta ljepotu?
Dali ју sjediti uz pregršt svojih knjiga, studirati konstrukcije aviona bez briga.

Da li ју pratiti magličasti trag turbina?

Oh! Da li ју se ikad oslobođuti tmina?

Jučer mi islјednik cinički reče gledajuć me u oči:

"Nikada više ne ћeš ženu i djecu vidjeti moći."

Upravo sada kad sam bio na pragu cilja, ta tko je to imao srca i duše, da mi ova tamna samica postane zbilja i da se svi moji planovi ruše.

Nebo je tako plavo, bistro, k'o morska pučina čista.

Kroz krajičak zatvorskog neba jato mlažnjaka blista...

NEDJELJA U SAMICI

Jutrom rano budi te lupa o vrata.
Kroz "špijunku" ulti ti stara četka, sapunski prašak se u "porciju" hvata.
Pranje samice program je iza rešetaka.

Porcijom iz koje jedeš, grabiš vodu, krpom pereš drvene "palače", dok srce ti za domom plače.

Ribaš i pereš drveni ležaj, gorkim suzama zalijevaš svoj "krevet". Jedva čekaš popodnevni smiraj, a u duši čutiš svoj uznički teret.

(12.02.1976.)

MUSA ĆAZIM ĆATIĆ

/1878. - 1915./

Perano preminuli važni hrvatski pjesnik Musa Ćazim Ćatić svojom lirikom najdivniji je spoj hrvatskog nacionalnog bića i pri-padnosti kulturnom krugu i tradiciji islama. Ćatićev trideset sedmogodišnji život ispunjen je usponima i padovima zahvaljujući burnom i tragičnu životu Musinom, koji je ujedno odredio svu iztančanost i profinje-nost njegove lirike. Za života o njemu je pisao jedino hrvatski povjestničar i akademik Hamdija Kreševljaković /1890. - 1956/ u svojoj knjizi "Kratak pregled hrvatske knjige u Herceg - bosni" /1912./.

Spremajući se za pisanje prvog književnog pregleda u Herceg-Bosni Kreševljaković je uočio važnost Ćatića kao književnika i zamolio ga da mu pošalje svoju autobiografiju. Na tu autobiografiju nadovezivala se literatura o Ćatiću nakon njegove smrti 1915. U početku je njegova literatura bila uglavnom memorijalnoga, biografskog, bibliografskog i anegdotalnog karaktera s ponešto poetiskih izražavanja. O njemu su pisali rano i nesretni poginuli muslimanski političar Hamzalija Ajanović, hrvatski književnici Abdurezak Hivzi Bjelavac, Edhem Mulabdić, Ahmed Muradbegović, Alija Nametak, Munir Šahinović Ekremov, Ivan A. Miličević, Ismet Žunić, Sajit Orahovac, Tin Ujević, A.G. Matoš, Ivan Raos, Dubravko Horvatić, te Hamdija Kreševljaković, Dra-gutin Prohaska, Hazim Šabanović, Nasko Frndić, Rudimir Rotter Progonski, akademik Dubravko Jelčić i Ferid Karihman na osnovi čijeg pisanja sačinjen i ovaj prikaz.

Buran i tragičan život

U nizu članaka vidi se trajan napor spomenutih pisaca da se Ćatića istrgne iz zaborava, kao i ocjena kako se radi o najboljem pjesniku bosansko-hercegovačkih muslimana u hrvatskoj Modernoj. Ćatićev pjesničko stvaralaštvo može se odrediti na ono prije 1908., kao i ono poslije 1908., tj. prije i poslije njegovog dolaska u Zagreb. Same prosudbe pretežno su se odnosile na prvo razdoblje iz jednostavna razloga, jer mu je za života bila izdana samo jedna zbirka pjesama napisanih između 1900. do 1908., koja je izašla u izdanju Muslimanske biblioteke u Mostaru - 1914. god. Druga

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ

zbirka pjesama, "Izabrane pjesme", izašla je u Sarajevu tek 1928., priređena po Hivzi Bjelavcu.

U drugom razdoblju, zahvaljujući činjenici da je o Musi pisao i veći broj književnika i povjesničara kao Tin Ujević i A.G. Matoš, uspjelo se Ćatića oteti zaboravu, pa makar se više pisalo o Ćatićevom pustopašnom i bohemskom životu nego ocjenama i razčlambama njegove književnosti.

ZNAMENITI HRVATI ISLAMSKE VJERE

6

MUSA ĆAZIM ĆATIĆ

Ipak, najviše se može zahvaliti Abduramanu Nametku, da je došlo do revalorizacije Ćatićevih pjesama kada ga je Nametak uzeo za predmet svoje doktorske dizertacije, a kasnije 1965., i objavljinjem zbirke "Odabrane pjesme". Iako je u svim edicijama i enciklopedijskim izdanjima Musa bio spominjan, nakon hrvatskog proljeća nestaje kao nepoželjni Hrvat islamske vjere, da bi hrabrošću Dubravka Horvatića i akademika Dubravka Jelčića, bio ponovo uvršten u hrvatsku književnost.

Musa Ćazim Ćatić rodio se u Odžaku, kotar Derventa 12. ožujka 1878. godine kada je Bosnu i Hercegovinu okupirala Austro-Ugarska. Otac Hasan, maloposjednik puno je brinuo o odgoju i školovanju svog jedinca. U Odžaku je Musa pohađao isto-

dobno i Mekteb /vjerska islamska škola/ i građansku pučku školu. Nakon otčeve smrti preselio se u Tešanj gdje pohađa uz zanat i Medresu /srednja vjerska škola/. Na ovoj školi predavao mu je Muftija Mesud efendija Smailbegović koji je na Ćatića imao presudan utjecaj. Smailbegović je odkrio raskoš Musinog talenta i trudio se da ga pouči i nauči klasične jezike islamske civilizacije, arapski, turski i perzijski.

U to vrijeme u Tešnju počinju se izicati ne-prijepono veliki hrvatsko-muslimanski prepričanici, mecenja i rodoljub Ademaga Mešić, koji je počeo djelovati s ciljem buđenja nacionalne hrvatske svijesti među muslimanima. Osniva čitaonicu u Tešnju i uz podporu i pristanak Mesud efendije Smailbegovića objašnjava, da hrvatski muslimani nisu, kako su do tada za sebe govorili, "turske vjere", nego su vjerom muslimani, priпадnici islama, a Hrvati po nacionalnosti. Tako je utemeljen tešanjski hrvatsko muslimanski krug, koji je postao jedan od na-jačih kula islamskih Hrvata u Bosni i Hercegovini.

Svakako da ovo buđenje hrvatske nacion-alne svijesti u Tešnju nije zaobišlo ni talentiranog Ćatića. Nekako u to doba Ćatić odlazi na školovanje u Tursku. Po povratku iz Tur-ske, Osman Đikić srpski orientiran intelek-tualac pokušava pridobiti Ćatića za velikosrbske ideje, osiguravajući mu novčanu podporu i mecenstvo Aćima Čumića, bivšeg srbskog ministra i nagovarat- ga da dođe u Beograd. Ćatić vrlo brzo raskida i s Đikićem i s Beogradom, nakon jednomjesečnog boravka i susreta s Jova-nom Skeićem i Čumićem. Velikosrbski na-cionalizam toliko je ojadio i razljutio Ćatića da se odmah odlučio vratiti u domovinu, u Tešanj. Ovaj boravak utjecao je na njegovo opredeljenje ogorčena protivnika velikosrbstva.

Ćatić ponovno pokušava završiti školovanje u Carigradu, no uslijed materijalnih neprilika to mu ne polazi za rukom. Admaga Mešić, koji je uočio blistav talent Musu, od tada će kroz cijeli daljnji Musin život, biti osoba koja će se brinuti za Musu, za njegovo Školovanje, zapošljavanje i život, nepre-kidno ga materijalno pomažući. Upoznat sa Ćatićevom sposobnošću i talentom povjerava mu uređivanje osmogodišta lista Behar /1907./, doduše neslužbeno, jer je

Ćatić već u to vrijeme bio proskribiran zbog svog poznatog bohemskog načina življenja. Nakon uspješno položenog diplomskog ispit u šerijatskoj školi upućuju ga u Zagreb na studij prava. Tada počinje drugo veoma važno razdoblje u životu i pjesničkom stvaralaštvo Muze Ćazima Ćatića, pjesnika, književnika, prevoditelja i hrvatskog rodoljuba, sve do prerane smrti 1915.

Recital s Tinom

Tu ulazi u Matošev književni krug, nakon što se Matoš vratio u domovinu 1908. i počeo suvereno voditi kolege književnike Modeme. Kao vođa zagrebačke bohemije s jakom hrvatskom nacionalnom sviješću, sa starčevičanskim duhom i s oporbenjačkim razpoloženjem, Matoš je u to vrijeme okupio naraštaj Modeme koju su činili njegovi stalni sljedbenici, Ljubo Wiesner, Karlo Hausler i Nikola Polić. U taj stalni krug su bili privućeni: Janko Polić Kramov, Fran Galović, Musa Ćazim Ćatić, Tin Ujević i Rudi Štagljar. Ćatić je naglavačke uskočio u to bratstvo zanemarivši podpuno svoj studij prava.

Ćatić je osobito bio blizak pjesniku Tinu Ujeviću. Hrvatski pjesnik Salih Alić u svojim sjećanjima navodi kako su Tin i Musa sudjelovali na sastanku pjesnika u poznatoj gostionici u Mesničkoj ulici. Sastanku je bio nazočan Matoš, veliki meštar svih meštara, koji je predložio da svaki od njih odrecitira jednu do dvije pjesme napamet. Tin kaže kako su slušali recitale "...i pjesnika i nepjesnika. Grmjeli su pljesci, padale politre dok nismo došli na red Ćatić i ja ... Prepustio sam Musi moj nastup. Mladi Bošnjak... hrabro je počeo recital svojim divnim tenorskim glasom. U krčmi je nastala tišina. Riječi Ćazimove prosipale su se po tihoj i vonjem duhana zadimljenoj mephani. Odgudio je dva soneta vrijednija od dva tovara blaga. Snažan pljesak pozdravio je ovog grudobolnog mladića pa mu je A.G. Matoš, prvi meštar pristupio i poljubio ga kao svog rođenog u čelo riječima: Musa, ti si pred ulaznim vratima vrta u kojemu žive veliki talenti! Samo nastavi tako. Zatim su Musi pristupili i oni štakori, a i neki iz susjednih stolova, čestitajući Ćazimu. Ćazimov uspjeh bio je i moj uspjeh. Rekao mi je da mu je to najveći i najradosniji dan u životu. Pilo se i pjevalo sve dok neki kokot sa sjedala susjednog vrta nije upozorio na skoro svanaće... Dokotrljali smo se do stana... Kroz poluotvoren prozor, kao tati, uvukli se s ulice i napitili, kao američki Indijanci, ne svlačeći se, svaki u svoj krevet legli."

Ova zgoda slikovito ocrtava život Muse i Tina u Zagrebu. Ipak je Ćatić 1913. naišao na čovjeka koji gaje uspio disciplinirati. Bio je to Muhamed Bekir Kalajdžić, mostarski knjižar i vlastnik hrvatsko-muslimanskog časopisa Biser/1912.-1914./, koji je bio nastavak Ademaginog desetogodišnjeg behara /1900.-1910./. Prisjetivši se Ćatićeva uredničkog rada, dovodi Ćatića u Mostar i predaje mu uredničtvu Biser, podredivši ga stezi, nadzoru i radu te ga osiguravši materijalno, dopušta odlazak u družtvu u rijetkim prigodama radi odmora.

Prerana smrt

Pod ovakovim režimom, kojemu se Musa, svjestan svojih slabosti, samovoljno podvrgnuo, zapanjio je hrvatsko-muslimanske preporoditelje intenzivnošću, količinom i kvalitetom svoga rada. U godinu i pol, do ratne mobilizacije 1914., Musa je uređivao Biser i surađivao u njemu, objavivši 47 pjesama i niz drugih zapisa. Preveo je u tom vremenu za Muslimansku biblioteku 12 knjiga. Ćatić je užurbano radio kao da grabi od smrti ono što je za života morao kazati, te je tako do pred sam rat i prije prerane smrti ponovno stekao ugled među hrvatsko-muslimanskim preporoditeljima i članovima naprednog pokreta. Mobiliziran kao pričuvni dočasnik 1914. u Tuzli, zatim na Oerkenu u Madžarskoj, ponovno se prepusta ranijem načinu života. Godine 1915. odpušten je iz vojske kući zbog neizlječive tuberkuloze. U Tešnju Ademaga mu je dodijelio posebnog liječnika i svu moguću pažnju i njegu, ali mu više nije bilo spasa. Preminuo je 6. travnja 1915. Dženaza je obavljena skromno, a 1. lipnja 1928. otkriven mu je nadgrobni spomenik. Na bašluku /nadgrobnom spomeniku/ uklesana je rubaija, što ju je ispisao dr. Safvet - beg Bašagić:

Tu počiva pjesnik odličnog dara
Koji nije tražio ni časti ni šicara,
Već bohemski živio i čustveno pjev o
Dok ga udes ne doprati do ovog mezara.

Obrazlažući razloge uvrštavanja Muse u hrvatske pjesnike u svom brilljantnom odgovoru na primjedbe da svojata Ćatića, akademik Dubravko Jelčić piše: "A da taj Ćatićev islamski vjerski osjećaj nikada nije došao u sukob s njegovim hrvatskim nacionalnim osjećajem uvjerava nas i najrespektabilniji dokaz što ga jedan pjesnik uobće može dati; nekoliko vrelih rodoljubnih pjesama, među kojim je i razdragana pjesma Bosni izpje-

vana u harambašićevoj tradiciji harambašićevskom iskrenošću i zanosom": /donosim skraćeno/

Bosni

Ponosna je Bosna moj zavičaj mili,
Tu je sunca žica granulo menika,
Djedovi su moji za nju krvcu lili,
Njojzi bit ē i ja čelenka i dika

Povrh nje su vijenci prohujali burni,
mnogo nas je ljutih sapinjalo jada,
Oblaci se i sad nad njom kupe tmurni,
Ali Hrvat jošte bori se i nada.

Međutim, nad stvaralaštvom i radom Muse Ćazima Ćatića ponovno se ovih posljednjih godina nadvija "hud usud" kako to iztančano lirske 1977. govori Dubravko Horvatić, brisanja iz hrvatske književnosti po Karamanovoj antologiji. Preživjeti će Musa svojom pjesmom:

Onim, koji se tiče
Zabludjeli ste, ko da ste bez glave,
Razum vam nezna kud vam nogu hodi.
Vi izdajice djedovske ste slave -
Za nos vas dušman krovom stazom vodi;
Zabludjeli ste ko da ste bez glave.

Kamo vam oči, nevidjeli njima?
I gdje vam savjest, ljudski ponos gdje je?
Vašeg se srca svaka rđa prima
I vi ste sluge tuđinske ideje -
Kamo vam oči, nevidjeli njima?

Čujte, gdje kune hrvatska vas mati,
što vam je život, što vam je hljeb dala;
Svuda vas njena teška kletva prati...
O zatornici njenih idea, a
Čujte gdje kune rođena vas mati.

I vizionarski Musa u ovoj pjesmi svima kojih se tiče poručuje:
Vi ruku dižete na vlastitog brata,
Stajete na put narodnoj nam sreći -
Pa kakva vam je, kakva za to plata
I šta li ēete - recite mi - steći,
kad ruku dižete na vlastitog brata. *

Je li i HDPZ trebao postati žrtvom "raztakanja", metode iztočno njemačke tajne političke policije?

"...Raztakanje koje se primjenjivalo u DDR-u odvijalo se u okviru diljem svijeta promatrane 'modernizacije' torture, koja je u mnogim diktatorskim sustavima s tjeslesnoga prešla na znanstveno koncipirane oblike duševnog nasilja. Kod 'neprijatelja' koji su obradivani trebalo je izazvati nezainteresiranost, depresiju, strah, smetenost, paniku, osjećaj izoliranosti i nesigurnosti. Upotreboom neslužbenih suradnika Ministarstvo sigurnosti htjelo je pogoditi karakterne i moralne slabosti pojedinca. Kad takvih slabosti nije bilo, stvarale su se lansiranjem glasina. U svrhu raztakanja crkvenih 'neprijateljsko-negativnih grupa' primjenjivane su sljedeće mjere:

7. ciljano podkapanje uvjerenja u sklopu određenih ideja, 2. stvaranje nepovjerenja i međusobnog sumnjičenja unutar skupine, 3. stvaranje odnosno korištenje suparništva unutar skupine ciljanim korištenjem osobnih slabosti pojedinih članova, 4. zapošljavanje skupine internim teškoćama, 5. sustavno diskreditiranje glasa u javnosti, ugleda i prestiža, te 6. sustavno organiziranje profesionalnih i društvenih neuspjeha radi podkapanja samopouzdanja pojedinca'.

Psihološki školovani oficiri MfS-a su praktično organizirali duševne okrutnosti, seksistička presizanja, materijalnu oskudicu i sukobe među ljudima. Učinci raztakanja bili su veliki, jer ljudi nisu znali od kuda dolazi ta destrukcija, niti su spoznali da iza nje postoji volja planera." (Ehrhart Neubert, Politički zločin u DDR-u, u: Das Schwarzbuch des Kommunismus, Piper Verlag, München, 1998., str. 879-880.)

Zdenko Lozo

U SPOMEN HRVATSKOMU ČASTNIKU I PATNIKU (NIJAZ BATLAK - MATE ŠARLIJA DAIDŽA S NAMA JE!)

Ima ljudi koji se poput kometa odnekud pojave, bijesnu svojom pojavnosću ostave traga i odlaze ravno u povijest. Redovito su to, nekim važećim mjerilima, mali ljudi, oni koji svojim stilom i poimanjem smisla života prolaze mimo nekakvih konvencionalnih normi i puteva životnih. Sudbina im obično namjeni bumico, tvrde zalagaje i podpunu trnovitost. Puno više od ovoga, u svom je oporom životnom tijeku izkusio **Nijaz Batlak**, general Hrvatske vojske, častnik - dostojan ovog naziva u punini značenja, hrvatski emigrant i sudionik bleiburžke tragedije.

Ja, evo vidite, ne živim u hotelu, već u podrumu, prebolio sam za godinu dana tri puta upalu pluća, ne jedem bolje od vojnika, ne spavam u boljem od njih, nisam odjeven bolje od vojnika, jer bi me bilo stid toga vojnika, a i Boga.

Rekao je to u razgovoru za **Imotsku krajinu**, dok su ga njezini novinari pohodili u ljutom kršu hrvatskog juga. Njegova će vojnica ostati u dužem sjećanju četničkim okupatorima, napose u legendarnim Čepikućama. **Daidža** je bio djelatnim vojnikom više od pola života, u domovini je ustrojio, svakako najstegovniju postrojbu

-1. dobrovoljačku pukovniju, **Kralj Tomislav**, u okviru koje je čitava jedna bojna Muslimana prisegnula za Hrvatsku, puno prije **žalostnog** rata u Bosni.

Dogodilo se to usred, za nas psiholožki važne, crvene Makarske.

Životna mu je želja bila zapaliti kriješove od Vrana do Jahorine i Trebevića, pa onda dalje: "dok je naše"...

Nije mu se dalo, on je to kao stegovni častnik prihvatio, no intimno u njemu to nije moglo prihvaćeno biti.

Rođen, odgajan i dozrio na zasadama starčevičanstva spremno je kazivao: "Rodio sam se Hrvat i pokojni otac i moja pokojna braća pa bih i ja htio umrijeti kao oni. Možda ne na onakav način kako su oni umrli. Ja i kad bih htio mijenjati naciju, to bi se zvalo jedan cirkus ili jedno ludilo."

Nije umro kao oni, vanjskim mu je znacima smrt dostoјno obilježena, no umro je izšiban tragičnošću životne drame svoje obitelji, pun tuge zbog prežalostne činjenice hrvatsko-muslimanskog ratovanja i hude sudbe Bosne ponosne. Umro je i s tugom u srcu zbog svih onih nečastivosti i hohšapleraja ratne mizerije s kojom bi - da je po njegovu - bilo prekriveno još na samom početku svete borbe za hrvatsku Neovisnost i njezinu Slobodu.

Idealisti poput **Daidža** ne umiru, oni postaju nacionalnom baštinom i sustolnicima u hramu Pravednika.

Nijaz Batlak, alias **Mate Šarlija**, **Daidža**, general HV-a, s nama je!

General Daidža

NIJAZ BATLAK alias MATE ŠARLIJA-DAIDŽA (1929.-1999.)

GENERAL-BOJNIK HV

ad je u nedjelju 31.1.1999 prestalo kucati srdce ratnog generala hrvatske vojske, krenuo je u vječnost i povijest neobičan, jedinstven neponovljiv i nezaboravan čovjek, čovjek koji je sa svojim borcima, kako ih je on od milja zvao svojom djecom, potukao do nogu srbočetnike na svim bojištima od legendarnog Južnog bojišta-poznatih Čepikuća, obrane Dubrovnika do proboga četničkog obruča oko Goražda u Bosni.

Rijetkost je da neka osoba za svog života primi aureol žive legende, postane životom predajom za sadašnjost i budućnost, zakletvom njegovih boraca, uzorom kako se nesebično daje sve svojoj domovini Hrvatskoj, što je Daidža postao. U čemu je tajna legende o Daidži?

Možda se tajna krije u nevjerovatno toplom Daidžinom srdu plemenitoj riječi, iskričavom duhu, peckavoj šali, sposobnosti da u najtežim trenutcima ostane smiren, staložen, razborit i duhovit! Možda je tajna u brizi za svakim čovjekom u jednostavnosti obhođenja sa svima. Jednako se obhodi s onima koje neopravdano nazivaju "malim ljudima", kao i s onim drugim koji obično govore u imetih "malih ljudi". Ili je pak tajna u faničnoj ljubavi prema domovini, prema svojim borcima, svojoj djeci kako je zvao svoje ratnike? Krije li se tajna u neizrecivoj borbenosti za ostvarenje njegovih snova o Hrvatskoj? Hrabrosti u ratu i odlučnosti u miru? Nesebičnosti u davanju cijeleg sebe. U neisticanju svojih zasluga za koje mi svi znamo?

Težko je jednostavno odgovoriti na bezbrojna pitanja kad se želi proniknuti u tajnu Daidžinog postanka legendom još za života.

Znam toliko o Daidži da mogu slobodno reći o tome na ovaj način.

Davao je sve za Hrvatsku, a ništa od nje od Hrvatske nije tražio.

Znam i to da je na žalost bolest prekratila sreću nakon polučene pobjede.

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ

Znam da je bio istinski starčevičanac jer je svojim primjerom svjedočio temeljnu Starčevu odrednicu, da vjera ne određuje naciju i da pripadnik islamske vjere kojoj je pripadao Daidža je jednako tako vrijedan Hrvat kao i pripadnik rimokatoličke vjere i da smo mi dvije grane jednog te istog stabla.

Znam i to daje uvijek bio na strani slabijih, da je dijelio sa svojim borcima i dobro i zlo ne tražeći bilo kakav popust za sebe ili kakvu privilegiju. Nikada mu slava pobjednika nije udarila u glavu i pomutila razbor.

Sve ove osobine kao i one neodkrivene, a sigurno postojeće, učinile su da Daidža postane ono što je i postao.

Prisjećam se naših brojnih neuobičajno dugih telefonskih razgovora na relaciji Washington-Zagreb. Prisjećam se njegove čežnje za povratkom u domovinu Hrvatsku i stalnog upornog navaljivanja da što prije dobije kako je on to govorio, "zelenu lampu" za povratak koji će biti kako će se kasnije izpostaviti trijumfalnan iako se to tada nije moglo znati.

Dobio je zelenu lampu 1990. i došao i ostvario san o hrvatskoj državi.

Kad sam prvi put ugledao Daidžu, bilo je to odmah po dolazku iz Amerike. Tada nije imao ni ovaj nadimak ni pseudonim pod kojim se kasnije javlja, naknadno uzima pseudonim žečeći tajnošću svog stvarnog identiteta brižno zaštititi svoju rodbinu u Sarajevu od četničke osvete, kojoj je tijekom drugog svjetskog rata bio izložen od ubojstva otca, proganja obitelji, brata kao i dugim desetogodišnjim zatvorima koje je odslužio u Jugoslaviji, učinio mi se onako mršav i košturnjav nekako fizički nedoraslim za sve podhvate i izkušenja koje ga čekaju.

Pomislio sam, čemu ovoliki put?

Izpostavilo se da je njegov fizički izgled bio samo varka i da u njegovom krhkoh

naoko staračkom tijelu počiva bezkrajna snaga, pokretana golemom energijom koja pljeni i prenosi se na sve koji su s njim u doticaju. Ubrzo shvaćam, što su izkušenja bila veća, to je Daidža bio neustrašivo nepokolebljiv i uztrajniji u postizanju cilja. Nisam izgleda samo ja pogriješio u prvotnoj procjeni. Mnogi su bili sličnog mišljenja, no Daidža nam je svima pokazao da je vanjski izgled samo varka. Njegova unutarnja snaga pobijedila je uvijek osim u ovoj posljednjoj bitci za svoj vlastiti život.

Pa i sada kada je zauvijek sklopio oči predan vječnosti, svjestni smo da je njegov duh odnio pobjedu nad materijom i da nam je voljeni ratni general Hrvatske vojske ostavio ostavštinu s kojom će se ponositi hrvatska povijest i hrvatski narod i da je jedan od stvaratelja nove budućnosti. •

NIKOLO ŠILJEG

EPIGRAMI

GLUPAN

- Voli da radi što mu paše
- Ne prima uopće savjete vaše
- Ako i jest možda u pravu
- Glupost je istina u glupom stavu.

BEZGLAVAC

- Fiks ideje ga svugdje nose
- Sve to otrpe bolne mu noge
- Ponekad radi viška pameti
- Slijep je i na vlastite roge.

HRVAT

- O, kakve li sudbe, Bože dragi
- Na tlu Domaje vječno se hrve
- Bure ga šibaju i dave nevolje
- S vjerom i sloganom još se othrve

POKOPANI POSMRTNI OSTATCI JOSIPA SENIĆA

Nakon što su 19. prosinca 1998. u Domovinu preneseni posmrtni ostaci **Franje Mikulića**, pokoj vječni u rođnoj grudi našao je i drugi ubijeni hrvatski politički emigrant: na zagrebačkome groblju Mirogoj u petak, 19. veljače 1999. pokopani su posmrtni ostaci **Josipa Senića**. Prijenos posmrtnih ostataka organizirali su Klub povratnika iz iseljeništva, Komisija za utvrđivanje žrtava rata i porača, te Ministarstvo povratka i useljeništva, a ovo je - kako je najavljeno - samo početak hvalevrijedne akcije, kojom bi u Domovinu bili preneseni svi ubijeni hrvatski emigranti pokopani diljem svijeta. U prilogu objavljujemo dva od niza nadgrobnih govorova izrečenih tom prigodom.

Sjećanje na Josipa Senića (1936.-1972.)

(Nadgrobno slovo Ivana Udovičića)

Čuvajući uspomene na hrvatske junake i mučenike, borce za stvaranje neovisne hrvatske države, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika odaje danas dužno poštovanje Josipu Seniću kao neustrašivom borcu za ideal slobodne Hrvatske i kao žrtvi okrutne srbokomunističke diktature i njegine agenture UDBE.

Josip Senić započeo je svoju borbu za slobodnu Hrvatsku davne 1954., kada je sa svojim školskim kolegama iz novogradilište i brodske gimnazije osnovao ilegalnu đačku i studentsku organizaciju **Hrvatski nacionalni pokret**, koja je svojim programom težila stvaranju samostalne hrvatske države sa svim njezinim povijesnim pokrajinama. **Hrvatski nacionalni pokret** započeo je radom na razvijanju nacionalne svijesti u hrvatske mladeži na srednjim školama, držeći daje to, u datim okolnostima komunističke diktature, najvažniji oblik borbe koji će potaknuti težnju omladine za vlastitom hrvatskom državom i uvjeriti je da treba odbaciti neprirodnu i protuhrvatsku srbojugoslaviju.

Josip Senić se u takav koncept borbe uključio svim srcem i tijelom, posvetivši svoju osamnaestogodišnju dob jedinoj ljubavi - Hrvatskoj.

Nakon nekoliko uspješnih propagandnih akcija u Slavonskome Brodu i Novoj Gradiški, kad su vlastodršci osjetili postojanje naše organizacije, bili smo 1956. otkriveni, uhićeni i osuđeni.

Josip je nakon toga odlučio pobjeći iz Jugoslavije. Emigrirao je 1956. i sva njegova dalja borba u okviru **Hrvatskoga revolucionarnog bratstva** bila je logičan nastavak započetoga u **Hrvatskome nacionalnom pokretu** od 1954.

Pao je, kao što je poznato, kao žrtva udbina agenta u Njemačkoj 1972. Nije imao sreće, kao mi danas ovdje, da doživi ostvarenje svojih idea, stvaranje slobodne i suverene države Hrvatske. Svoju mladost, privatni život i ljubav posvetio je sreći i budućnosti budućih generacija Hrvata, slobodi hrvat-

Josip Senić

skog naroda kao najvećem idealu čovjeka.

Zbog toga smo sigurni daje i njegova borba i njegova smrt čvrsto uzidana u temelje naše lijepe domovine Hrvatske. S toga i HDPZ i svi ostali koji osjećamo plodove njegove borbe, čuvajmo i njegujmo uspomenu na hrvatskog viteza i mučenika Josipa Senića, a njegovim tjelesnim ostacima neka Bog podari vječni mir u hrvatskoj zemlji i neka mu je vječna, slava!

Nad grobom Josipa Senića (Govor gospođe Gordane Turić, članice Komisije za žrtve rata i po- rača)

Dragi prijatelji,

Hrvatska je povijest ispisana križevima, križevima koji simboliziraju smrt i ljubav; možda je ovo trenutak da spoznamo, zapravo, da je križ život. Nosimo teret smrti kao zalog života i zbog toga, neka taj **simbol žrtve i znamen darivanja** bude ujedno opomena, ali i vjerojanje i nada svim hrvatskim naraštajima, kojima će prenijeti poruku što se dogodilo u vremenu mučenika i junaka, koji nisu mogli podnijeti ropsvo tuđinu.

Kroz gotovo pola stoljeća postojala je potreba Hrvata, da dostoјno pokopaju svoje bližnje, nestale i ubijene po Domovini i u

svijetu. U najavi dolaska demokracije, u najavi i želji da se Hrvati zapitaju o sebi, pred veličanstvenim zborom, na danas već povijesnu Cvjetnu nedjelju, u Zagrebu, upućen je vapaj, upućen je prvi javni poziv da se zatvore grobovi, da se **rasvijetli tama i razbijte tišina** oko ubijenih. Jer, ubijani su ljudi bez prava da se brane, ubijani su i bez prava onih, koji su ostali, da o tome govore, ili da o tome dadu išta naslutiti.

A ta tišina, taj muk, koji je pratilo njihovu žrtvu i šteto mogućnost ikakva spomena - danas je to jasno - bio je samo navještaj današnjih događanja. Sada su objasnili, zašto prije nismo smjeli pitati ni tko smo, niti što smo, jer su od Hrvatske htjeli učiniti masovnu grobnicu, a iza toga bi opet slijedio muk i zatrto bi bilo ime hrvatsko. Nu, Božjom pomoći, kao i bezbrojnim junaštvinama i žrtvama onih, koji su poklonili sebe za obranu i slobodu Hrvatske, dobili smo i imamo **Državu Hrvatsku**, koja će ostati vječnom baštinom budućim hrvatskim naraštajima.

Jer, Bog je nekim Hrvatima, dragi prijatelji, dao zadaču i krijepon, da cijelim svojim životom, često kroz patnju, suze i progon, svjedoče **vječne ljudske vrijednosti**.

Međutim, mnogi od njih ne dočekaše za to nagradu za ovoga života - spoznaju, da su svojom žrtvom postigli smisao ili prenijeli poruku...

I, danas, dok ovdje, na zagrebačkom Mirogoju, u ime Državne komisije za žrtve rata i porača odajemo počast jednoj takvoj, hrvatskoj slobodi darovanoj, mladosti - ispraćajući posmrtnе ostatke zaljubljenika Hrvatske Države i hrvatske slobode **JO-SIPA SENIĆA** - vraćamo ga krvlju oplemenjenoj zemlji Hrvatskoj, pridružujući ga onima, koji su shvatili smisao i prenijeli poruku.

A nama, dragi prijatelji, koji smo ih kroz žrtvu prepoznali ili s kojima smo, kroz obiteljsku ljubav ili ljubavlju prema Domovini, čvrsto povezani, neka bude utjeha, da se nagrada njihova na ovom svijetu izgovara:

"SLOBODNA DRŽAVA HRVATSKA!"

a na drugom:

"HVALJEN BUDI BOG, KOJI NEKA IH UZME U SVOJE NARUČJE, KAO ŠTO SU ONI U NARUČJU NOSILI HRVATSKU!"

Nek' to, ujedno, bude i naša zahvala i naša molitva za njihov život vječni, ali i za krijepon, kojaje potrebita Hrvatskoj zauvijek! •

(nastavak sa 32. stranice)

50. SODIĆ Josip rođ. 1920. god, u KRIŽEVCIMA
51. SRBLJENOVIC Ljudevit rođ. 1913. god, u KRIŽEVCIMA
52. STOPARIĆ - rođ. - god, u -
53. SVILIĆ Vlado rođ. - god, u -
54. ŠARKHNJI Jolije rođ. 1903. god, u RASINJI - LUDBREG
55. ŠATRAK - rođ. - god, u -
56. ŠESTAK Josip rođ. 1923. god, u TREMA-KRIŽEVCI
57. ŠIMATOVIĆ Boris rođ. 1923. god, u -
58. ŠIRJAN Ljudevit rođ. 1920. god, u -
59. ŠKAREK - rođ. - god, u -
60. ŠORAK Stanko rođ. 1925. god, u KRIŽEVCIMA
61. ŠOŠTARKO Slavko rođ. - god, u -
62. ŠTEFANIĆ Dragutin rođ. 1926. god, u KRIŽEVCIMA
63. ŠTEFANIĆ Josip rođ. - god, u -
64. ŠTEFANIĆ Stjepan rođ. 1921. god, u KRIŽEVCIMA
65. ŠTENGEL Dragutin rođ. 1914. god, u KRIŽEVCIMA
66. TURKOVIĆ Zdenko rođ. 1914. god, u KRIŽEVCIMA
67. VEJIN Lavoslav rođ. 1919. god, u KRIŽEVCIMA
68. VERŠIČEK Marijan rođ. 1919. god, u KRIŽEVCIMA
69. VERŠIČEK Milan rođ. 1921. god, u KRIŽEVCIMA
70. VRABEC Josip rođ. - god, u -
71. ZEBEC Miroslav rođ. 1923. god, u KRIŽEVCIMA
72. ŽAGAR Josip rođ. 1924. god, u KRIŽEVCIMA

iz sela VELIKA ČREŠNJEVICA - obć. PITOMACA

1. BAKAN Ivan rođ. 1938. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
2. BINGER Franjo rođ. 1903. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
3. BUKVIĆ Bartol rođ. 1916. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
4. FRANJIĆ Andrija rođ. 1913. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
5. KALČEC Ivan rođ. 1910. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
6. KANAS Josip rođ. 1929. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
7. KLEMOVIĆ Mijo rođ. 1914. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
8. KOPECKI Đuro rođ. 1924. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
9. KOPECITKI Martin rođ. 1921. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
10. KOVAČEVIĆ Franjo rođ. 1923. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
11. KOVAČEVIĆ Ivan rođ. 1912. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
12. KUTNJAK Ivan rođ. 1907. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
13. KUTNJAK Josip rođ. 1908. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
14. POŽULJ Ivan rođ. 1921. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
15. RENGEL Stjepan rođ. 1925. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
16. SIDALIĆ Ivan rođ. 1909. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
17. SILADIĆ Đuro rođ. 1873. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
18. ŠIPEK Tomo rođ. 1929. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
19. ŠPANIĆ Andrija rođ. 1921. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
20. ŠPANIĆ Antun rođ. 1914. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
21. ŠPANIĆ Lujo rođ. 1926. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
22. ŠPANIĆ Pavao rođ. 1916. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
23. ŠPOLJARIĆ Đuro rođ. 1928. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
24. ŠPOLJARIĆ Ivan rođ. 1912. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
25. ŠPOLJARIĆ Jakob rođ. 1916. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
26. ŠPOLJARIĆ Mato rođ. 1912. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
27. TAKAĆ Šandor rođ. 1910. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
28. TOT Ivan rođ. 1922. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
29. TOT Jakob rođ. 1914. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
30. VELIČAN Stjepan rođ. 1909. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI
31. VIDOVIĆ Stjepan rođ. 1923. u VELIKOJ ČREŠNJEVICI

(nastaviti će se)

Piše: Ilija Eric

U spomen Žanu (Ivanu) Barbariću 1.2.1925.- 26.1.1999.

Dana 26.1.1999. iznenada nas je napustio naš prijatelj, kolega i supatnik Žan Barbarić.

Što reći u ovoj tužnoj prigodi? Kako opisati bol zbog gubitka prijatelja, kolege i suborca?

Riječi nisu u stanju ni približno izraziti ono što osjećamo u ovom trenutku.

Jednostavno; tugu i bol zbog gubitka, ali i ponos da smo imali takvog prijatelja i kolegu, ovog časa osjećaju svi oni, koji su skupa sa Žanom koračali ovom našom životnom stazom.

On je bio putokaz i mjeru, obilježje ljudskosti i poštenja. Bio je krajnje načelan i uzpravan. Nisu ga mogli slomiti ni križni putevi, ni robije. Prkosio je svim proganjajima, mučenjima i samicama. Njegova postojanost i vjera u načela, njegovi čvrsti i jasni pogledi bili su jači od svih mostarskih Ćelovina i zeničkih Staklara. Bio je ona prava hercegovačka korjenika, bio je kao hrast izrastao iz kamena koji prkositi svim burama ovoga svijeta. Prošao je robijašku i životnu kalvariju, ali je doživio i uzkrnsnuće. Ideje za koje je patio ostvarile su se. U njihovo ostvarenje ugrađen je čitav njegov život i bio je ponosan i sretan daje doživio taj dan.

Bio je uzoran muž, dobar otac i nježan djed.

Dragi Žane, želimo da Tvoji unuci svojim unucima pričaju o Tebi kao uzoru poštenja, radnosti i domoljublja, jer Ti si to stvarno bio.

Neka Ti bude laka ova naša rodna gruda i počivaj u miru.

SVIBANJ 1945. U BRITANSKIM

DOKUMENTIMA (V.)

Dok. br. 3 (nastavak)

RATNI DNEVNIK

Jedinica 38. (IRSKE) PJEŠAČKE BRIGADE (W.O. 170/4465)

(nastavak iz predhodnog broja)

Zapovjednik Brigadir T.P.D. SCOTT
D.S.O.

Vojni obrazac C.2118

Mjesec i godina svibanj 1945.

Kratak opis događaja i ostalih informacija

TARVISIO

Datum: 19. svibnja

09⁰⁰ sati

Zapovjedništvo sektora prelazi od 138. na 38. brigadu. Y i L, 2/4 KOYLI i 71. poljska postrojba pod zapovijed.

2. LIR zamijenjeni od strane 6. LIN-COLNS i nastavljaju put do TARVISIO. Podpora skupini D i eskadron A 56. izviđača također zamijenjen.

254. tenkovska baterija A ostaje pod zapovjedništvom 128. brigade.

09³⁰ sati

General stožera 78. divizije nazvao stožernog brigadira. Sljedeće naredbe izdane:

2. LIR treba se zaustaviti u VILLACHU i tamo čekati daljnje upute. Brigada treba biti spremna za smjenu od strane ŽIDOVSKE BRIGADE GP zakazano za sutra.

10⁰⁰ sati

Stožerni brigadir odlazi u stožer 78. divizije po daljnje naredbe.

15⁰⁰ sati

Stožerni brigadir izvršava usmene naredbe izdane preko brzoglasa.

2. LIR zaustavljeni u VILLACHU i naređeno da se skoncentriraju kod VELDEN A. Stožer brigade što prije premjestiti u TREFFENC 892861.

Sve podatke glede sektora treba predati 1. R IR F, koji će nadzirati područje dok ih

sutra ne zamijeni bojna ŽIDOVSKE BRIGADE. Jedince 46. divizije pod zapovjedništvo ŽIDOVSKE BRIGADE dok ih ne preuzme 46. divizija.

Podpornoj skupini D naređeno da pošalje dva MMG voda 2. LIR a ostatak skupine ide 2. INNISKS.

17. terenska postrojba će poslati po jednu bateriju svakom od 2. LIR i 1. R IR F. 26. baterija 17. terenska postrojba ostaje u CAMPOROSSO, čekajući zamjenu od strane ŽIDOVSKE BRIGADE.

jugoslavensku 19. diviziju, a jasno je da su se kanili pridržati te zapovijedi. Nije nam, međutim, bilo jasno hoće li banditske skupine koje su operirale samovoljno i koje su pokušavale osvojiti teritorij, htjeti poštivati tu zapovijed.

Također trebali smo dobiti informaciju o svim jugoslavenskim trupama koje su se nalazile u JUŽNOJ AUSTRIJI nakon toga datuma, a ako bi bilo potrebito, izvela bi se operacija da ih se vrati iz zemlje i natrag preko jugoslavenske granice.

Datum: 21. svibnja

Tijekom dana postalo je očito da se jugoslavenske snage u J. AUSTRIJI pridržavaju naredbe maršala TITA i da operacija naše brigade ne će biti potrebna.

13⁰⁰ sati

Eskadron A 56. izviđača, podpora skupina D i 254. tenkovska baterija A vraćaju se pod zapovjedništvo svojih jedinica. Naredbe za pokret izdane od strane 78. divizije.

17. terenska postrojba vraća se pod zapovjedništvo 78. divizije RA.

8. RTR više nisu pod našim zapovjedništvom.

Konačni program i daljnje odgovornosti brigade još nisu odlučene, a doznat će se tek nakon konferencije zbora 22. svibnja.

Zbog promjena IZTOČNE divizijske međe 2. LIR naređeno da izvidi nove položaje na SJEVERNOJ obali OSSI-ACH SEE.

Datum: 22. svibnja

Razni madžarski stožeri i jedinice zauzimaju područje pod nadzorom brigade i 2. LIR, te im stožer brigade treba osigurati smještaj. Organizira se njihova evakacija i smještaj u područje madžarskog sabirališta između SPITTALA i VILLACHA.

09³⁰ sati

Stožerni brigadir održao konferenciju za sve zapovjednike u svezi s administrativnim pitanjima, uglavnom oko počasti i nagrada.

Podpukovnik J. Coldwell - Horsfall DSO MC također bio nazočan na konferenciji. On će preuzeti zapovjedništvo 2. LIR kad potpukovnik Bredin DSO MC napusti i zauzme dužnost administratora i logističara 78. divizije.

Odgovornosti i dužnosti brigade sad svedene na stražeranje na nadzornim cestovnim punktovima, kao i stražu na JUGOSLAVENSKOJ i TALIJANSKO-AUTRUSKOJ granici.

Cesta kroz WURZNER PROLAZ C 8069 bit će također zatvorena za sav promet koji ide u AUSTRIJU, osim za evakuaciju JUGOSLAVENSKIH državljan u JUGOSLAVIJU.

Cesta za ITALIJU kroz THORL ostaje otvorena za sav promet.

Datum: 23. svibnja

2. LIR nastavlja iztraživati smještaj na OSSIACH SEE.

Počinje evakuacija Madžara iz područja pod nadzorom brigade prema sabiralištu kod WEISSENSTEINU.

Datum: 24. svibnja

Potpukovnik H.E.N. Bredin predaje zapovjedništvo 2. LIR i ide u stožer 78. divizije kao administrator i logističar.

Potpukovnik J.H. Coldwell - Horsfall preuzima zapovjedništvo od današnjeg dana.

09⁰⁰sati

Satnja A 1. R IR F pokrenuta za ARNOLDSTEIN C 7773, gdje će zamijeniti 6. RWK na dužnosti nadzora cestovnih punktova i granica.

Granična straža, se sastoji od jednog voda koji je smješten u THORL na AUSTRIJSKO-TALIJANSKOJ granici i kod WURZNER PROLAZA C 8069 na AUSTRIJSKO-JUGOSLAVENSKOJ granici. Odnosi s JUGOSLAVENIMA su vrlo prijateljski i pristojni.

Datum: 25. svibnja

Satnja H 2. LIR pokrenuta za BODENSDORF na sjevernoj obali OSSIACH SEE. Ostatak bojne se nije mogao pokrenuti, jer je područje još napućeno Madžarima i civilnim izbjeglicama.

12 sati

Zapovjednik 78. divizije i administrator i logističar posjetili su stožer brigade na rukcu.

Nakon toga stožerni brigadir ih odpratio do stožera 2. INNISKS, gdje su se sastali s vojnim zapovjednikom i zapovjednikom 5. ZBORA.

Kontrolni punktovi i cestovna kontrola

2. INNISKS 875804 887812 8868141. R IR F 856754

872803 877756 879757 809704 864791
891779 904790 728721 878777 905816
894811 892810 Roba

2. INNISKS zgrada AMG 883802

Roba u skladištima

2. INNISKS ručno oružje MEDJEZ VOJARNA VILLACH

1. R IR F skladište inženjerstva C 858746
skladište odjeće i opreme C 728721
skladište odjeće C 803730

16⁰⁰ sati

2. INNISKS upozorenji da se u roku od 4 sata pokrenu u HARMAGOR pod zapovjedništvo 36. brigade. Zadatak: predati KOZAKE RUSIMA.

Datum: 26. svibnja

Ostatak 2. L I R krenuli u područje oko OSSIACH SEE.

Izvješće o položajima međa

2. INNISKS Stožer bojne) MEDJEZ VOJARNA

sve satnije) VILLACH C 870807

2. L I R Stožer C 925854

satnja E S. URBAN C 974871

satnja F BODENSDORF C 978888

satnja G OSSIACH C 987873

satnja H C 939859

satnja S C 985884

1. R IR F Stožer LATSCHACH C 942739

satnja A ARNOLDSTEIN s vodovima C 809704-C 728721 C 858746

satnja B MALLESTIG C 902745

satnja C FAAK C 926752

satnja DC 919762

satnja SC 919762

15⁰⁰ sati

Stožerni brigadir posjetio granične straže kod WURZNER PROLAZA i THORL.

2. INNISKS upozorenji da sutra krenu za HERMAGOR.

Datum: 27. svibnja

Četiri satnje i kostur stožerne brigade 2. INNISKS krenuli za LIENZ i pod zapovjedništvom 36. brigade.

2. L I R upozorenji da će i oni možda biti potrebni za isti zadatak.

12⁰⁰ sati

Stožer bataljuna 1. R IR F krenuo u EGG AM SEE C 949771.

Satnja D 1. R IR F krenula za LATSCHACH C 942741.

Datum: 28. svibnja

Uobičajeni zadatci na cestovnim punktovima.

Naredbe izdane od strane stožera 78. divizije da sve civile i zarobljena neprijateljska vozila i kamione treba sakupiti u jedan vozni park brigade.

S obzirom na broj prijavljenih u zboru, tako će se izvršiti i razpodjela tih vozila. Trenutno se čini da će se podijeliti dva vozila svakomu brigadnom stožeru i tri svakoj bojni. Ova vozila treba izdati uz dozvolu, a ako se još koje nađe na glavnim cestama, ta će se također zaplijeniti.

Datum: 29. svibnja

Uobičajeni zadatci na cestovnim punktovima.

Pretraga područja pod nadzorom jedinica se nastavlja, a bojne stalno privode skupine njemačkih ratnih zarobljenika, predanog osoblja, nacista i izbjeglog pučanstva.

Datum: 30. svibnja

Uobičajeni zadatci na cestovnim punktovima. Nastavlja se pretraga područja.

Sljedeći popis punktova i straže. 2. L I R uzpostavio nove straže nakon preuzimanja odgovornosti svojeg područja i 1. R IR F ZAMIJENILI 2. INNISKS na njihovim stražama.

2. INNISKS 875804 893810 882812
880814 872803 864788

2. L I R 904816 899839 908849 942852
980877 990871

1. RIRF 809698 782730 728717 903790
890770 879757 877756 927752 855755

Datum: 31. svibnja

Uobičajeni zadatci na cestovnim punktovima. Pretraga područja se nastavlja.

(svršetak dokumenta: Ratni dnevnik 38. irske pješačke brigade; WO 170/4465)

U SPOMEN
Dr. IVAN ILIĆ, 85 g.
član Podružnice Dubrovnik
Laka mu hrvatska gruda!

U SPOMEN
IVAN MIČIJA
umro 21. veljače 1999. u 67 god. života
Laka mu bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
MATO METKOVIĆ, 77 g.
član Podružnice Dubrovnik
Laka mu hrvatska gruda!

U SPOMEN
BRANKO JURIŠIĆ
umro 22. listopada 1998. u 74 god. života
Laka mu bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
LUKA LAKTAŠIĆ,
umro 14. veljače 1999. u 80. godini života
Laka mu bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
DOBRICA IMBRIŠA
preminula u 76. godini
Laka joj bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
DANICA KUZMIĆ, rođ. Glumac
preminula 08.02.1999. u 75-oj godini života
Laka joj bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
STJEPAN BOGDANOVIĆ
preminuo u 76 godini
Laka mu bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
AUGUSTIN VITIĆ
umro u 78. god života
Laka mu bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
RUDOLF TAMBULAŠ
preminuo 5. veljače 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
JURAJ ČORIĆ
(1929.-1998.)
Laka mu bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
BRANIMIR ŠNIDARŠIĆ
preminuo 12. veljače 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
BORO TAVZES
(1928. - 1999.)
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN
DANILO RUKAVINA
preminuo 24. veljače 1999.
Laka mu bila hrvatska zemlja

U SPOMEN
BORIS PUHLOVSKY
preminuo 7. veljače 1999. u 78. godini života.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN
IVAN ČIŽMEŠIJA
umro 24. travnja 1998. u 73 god. života
Laka mu bila hrvatska zemlja

IN THIS ISSUE

Supplementary to the January editorial, renown Croatian intellectual **Dr. Ivo Korsky**, examines the future of democratic Croatian nationalism. Croatian nationalism continually had a defensive role and it needs to maintain this role today too. It is a fact that during the fall of communism and disintegration of Yugoslavia, dispersion occurred amongst Croat national ranks. A series of difficulties resulted and Croatia is still today faced with them. Even though it is structurally weak, in the author's opinion, Croatian democratic nationalism has a future but only then when nationalists become conscious of the need to modernise their approach in public.

As a nation which struggled for so long for its own freedom and state independence, Croats have some understanding for the Kurd struggle even though historical reasons and circumstances in Bosnia-Herzegovina have geared us towards friendly relations with Turkey, says **Jure Knezovic**. Similar to the Croats, the Kurds are victims of history and their geo-political position but at the same time, they are victims to the ambiguous politics of the so-called international community. The self-abnegation and sacrifice which the Kurds expressed in reaction to the kidnapping of the chief of the Kurdistan Workers' Party (PKK), show that the Kurds are prepared to sacrifice to that measure which will secure them freedom in the future. For this reason it is

better for them and for Turkey, if reason were to prevail and dialogue and tolerance to commence.

In his feuilleton on the influence of right wing totalitarian ideologies on circumstances in Croatia just prior to World War II, **Tomislav Jonjić** analyses the nuclei of Croatian na-

fascism. Later cohabitation with Mussolini's Italy and Hitler's Germany were a repercussion of exclusively national, foreign affairs and in no way, ideological reasons.

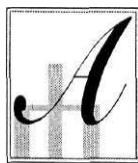
In addition to the annual financial report, in its public announcements, this issue releases notes of gratitude which the Croatian Association of Political Prisoners received from detainees of the International Tribunal for War Crimes Committed in the Region of the Former Yugoslavia (ICTY). Readers are at the same time advised that the UN Commission for Human Rights in Geneva advised the Secretariat of the International Association of Former Political Prisoners and Victims of Communism that at its next session it would examine the demands set forth in the **Zagreb Resolution**. In continuation of presenting our sister organisations, **Jure Knezovic** presents a review of the activities of the Latvian Association of Political Prisoners.

Pavao Ritter-Vitezović: Croatia rediviva (Zagreb, 1700)

tionalist activities. They existed within the Croatian Party of Rights, the Croatian Peasants' Party and within the Matrix Croatica and a series of periodicals launched in the thirties. Despite ideological turmoil in Europe, Croatian nationalism preserved its liberated spirit and resistance against communism and

In the series of writings which testify to personal experiences and calamities during the rule of Yugoslav communism, lists of victims from various regions in Croatia, in this issue we bring accounts of **Stjepan Dolenc**, **Ivan Dugandžić** and **Josip Juzbasić**. Also, we have presented a series of other documents which describe Croatian resistance against Yugoslavia and communism,

IN DIESEM HEFT

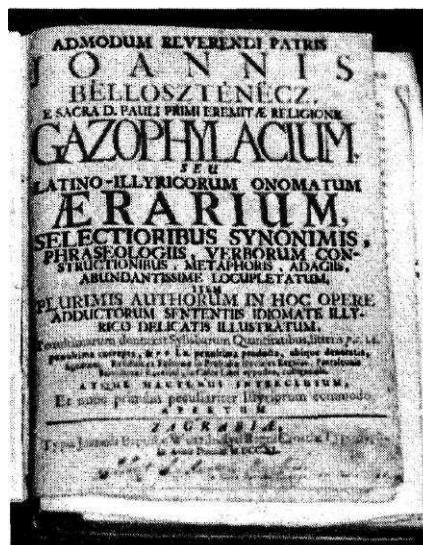
nknüpfend an den Januarleitartikel des Hauptredakteurs zieht **Dr. Ivo Korsky**, ein hervorragender Intellektueller und Politiker, die Zukunft des demokratischen kroatischen Nationalismus in Erwägung. Der kroatische Nationalismus spielte ständig eine Verteidigungsrolle und diese Rolle muss er auch heute spielen. Tatsache ist, dass es während der Zeit des Bruchs des Kommunismus und Zerfall Jugoslawiens zur Zerstreuung nationalistischer Reihe kam. Die Folge war eine Reihe von Schwierigkeiten, mit denen Kroaten auch heute noch konfrontiert wird.

Obgleich er momentan organisationsmässig schwach ist, hat der demokratische kroatische Nationalismus, aus der Sicht des Autors, eine Zukunft aber erst dann, wenn sich die Nationalisten des Bedürfnisses zeitgemäßen und selbständigen Auftretens in der Öffentlichkeit bewusst sind.

Über den Freiheitskampf der Kurden für den die Kroaten, die als Volk um die eigene Freiheit und staatliche Unabhängigkeit lange kämpften, Verständnis haben, obwohl sie wegen geschichtlicher Umstände in Bosnien und Herzegovina an einer freundschaftlichen Beziehung zur Türkei interessiert sind, schreibt **Jure Knezović**. Den Kroaten ähnlich, sind die Kurden Opfer ihrer Geschichte und ihrer geopolitischer Lage, aber auch Opfer zwieträchtiger Politik der sog. internationalen Gemeinschaft. Mit welcher Selbstaufopferung und Opferwilligkeit die Kurden auf die Entführung des PKK-Chefs (Kurdische Arbeiterpartei) reagierten zeigt, dass die Kurden in solchem Ausmaß zu opfern bereit sind, die ihnen in Zukunft die Freiheit bürgt.

Deshalb ist es sowohl für sie als auch für die Türkei besser, dass der Verstand, Dialog und Toleranz so bald wie möglich überwiegen.

Vom Einfluss rechter totalitärer Ideologien auf die Umstände in Kroatien, zergliedert **Tomislav Jonjić** im Feuilleton das Wesentliche in der

*Ivan Belostenc: Gazophylacium, lateinisch-kroatisches und kroatisch-lateinisches Wörterbuch
(Zagreb, 1740)*

Tätigkeit des kroatischen Nationalismus während des Zweiten Weltkrieges. Diese bestanden innerhalb der Kroatischen Rechtspartei und der Kroatischen Bauernpartei, als auch um die Matrix croatica (Matica Hrvatska) und einer Reihe von Zeitschriften, in den dreißiger Jahren gegründet. Trotz ideologischer Überwallungen in Europa hat der kroatische Nationalismus seinen freiheitsliebenden Geist und den Widerstand gegenüber dem Kommunismus und Faschismus behalten. Die spätere Lierung mit dem mussolinischen Italien und hitlerischem

Deutschland sind Folgen aus ausschließlich nationalen, aussenpolitischen, keinesfalls aber ideologischen Gründen.

Ausser der jährlichen Finanzberichterstattung bringt dieses Heft im Gesellschaftsnachrichtenteil auch Dankesbriefe, die kroatische Untersuchungshäftlinge des Int. Gerichts für Kriegsverbrechen, auf dem Gebiet des früheren Jugoslawien (ICTY) begangen, an die HDPZ sandten. Die Leser sind gleichzeitig davon unterrichtet, dass das UN-Komitee für Menschenrechte in Genf das Büro der Int. Assoziation ehemaliger politischer Gefangener und Opfer des Kommunismus benachrichtigte, dass die Forderungen aus der **Zagreber Resolution** bei der nächsten Sitzung in Betracht gezogen werden. Im Rahmen der Darstellung der Schwesterorganisationen berichtet Jure Knezovic über die Tätigkeit lettischer Organisation politisch Repressierten.

Neben einer Reihe von Verfassern, die über ihre eigenen und Leiden anderer zur Zeit des jugoslawischen Kommunismus berichten, veröffentlichten **Stjepan Dolenc, Ivan Dugandžić** und **Josip Juzbasić** Verzeichnisse der Opfer aus verschiedenen Gebieten Kroatiens. Nebenbei ist noch eine Reihe von anderen Dokumenten über den kroatischen Widerstand gegen das Jugoslawentum und den Kommunismus. •

**OBLASNI ODBOR
OSJEČKE OBLASTI.**

DIPLOMA

KOJOM SE ODLIKUJE

Gra. Žorka Ševčić, učiteljica

u Popovici

**U ZNAK PRIZNANJA ZA
POLUČENI USPJEH u**

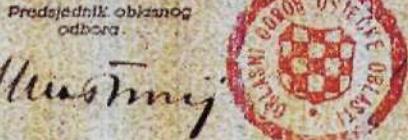
unapređivanju narodnih učenih metoda

NA IZLOŽBI u Osijeku od 3.-12. ujuna

U OSIJEKU, DNE 30. ujuna 1928.

*Predsjednik občanog
odzora.*

*Odeljni predstavnik
za narodno gospodarstvo*

Mastnij

R. Ševčić

Ševčić

Ševčić

